

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

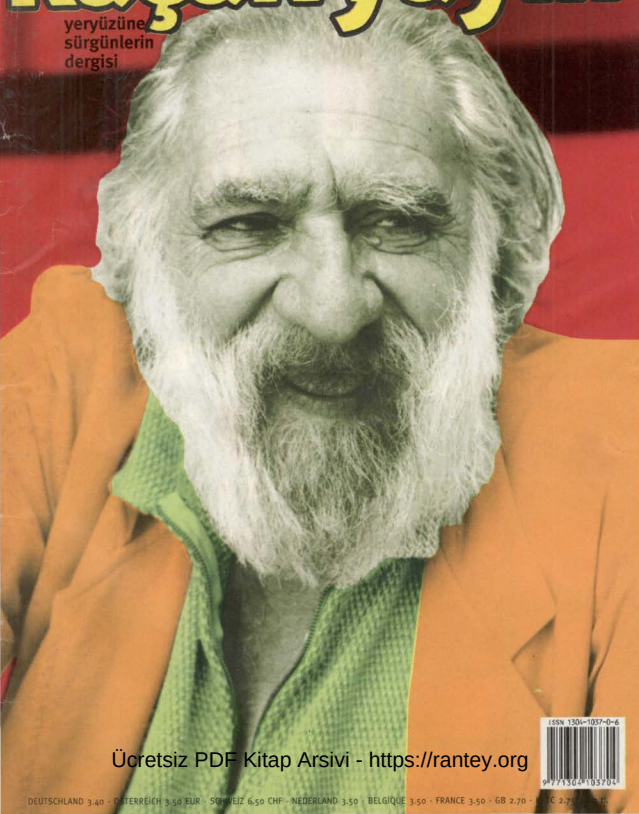
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

agustos 2005 sayi: 28

2.50 YTL 2.500.000 TL kdv dahil

kaçak yayın

yeryüzüne
sürgünlerin
dergisi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ISSN 1306-1057-0-6

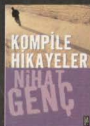
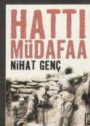
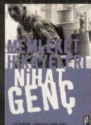
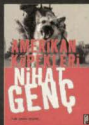

DEUTSCHLAND 3.40 - ÖSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEIZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGIQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - TC 2.75

Nihat Genç

Bütün Kitaplarıyla Cadde'de

CA
DDE
>

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Firuzaga Mah. Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir / İstanbul

Tel: (0212) 292 94 50/51-292 44 89-292 44 92 Faks: (0212) 292 44 91

KAKAK

Sayı 18
Ağustos 2005

Aylık yerel
süreli yayındır

Sahibi

LM Basın Yayın
Ltd. Şti. adına
Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Yayın Danışmanı
Adnan Özer

Editör

Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu

Yazışları Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım

Tanzer Ercanpolat

Fotografılar

Sinan Göksele

Dizgi

Nurgül Sedat Kıran

Düzeltili

Nafer Ermiş

Müdürlük Müdürü

Ali Yavuz

Baskı Sorumlusu
Ali Polat

Abone-Reklam
Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/519

E-Mail

kakak@leman.com.tr

Telefon

0212 - 292 94 50
0212 - 292 94 51 (4 Hat)

Fax

0212 - 292 44 91

Adres

Fınazda Mahallesi
Deftardar Yokuşu No: 47
Beyoğlu / İstanbul

Baskı

LeMan Matbaası

Telefon

0212 - 858 00 93 (Pbx)

Dağıtım

BBD Merkez

Şairlerin ve halkın "Can Baba"sı

Atilla Bırkiye, Salih Bolat ve Aslan Özdemir

13

Paulo
Coelho

Dağa tırmanma kılavuzu

Ender Özkahraman

59

24

Ara döneminde

ENİS
BATIR

Şairler'in Turgut Uyar'ı

41

Jean-Paul Sartre

14

Cezmi
Ersöz

32

Kadınlar
üzerine

Arthur
Schopenhauer

Can Baba kendine acımadı

47

Fikret Ötçay
Anlatıyor...

Eflatun Nuri

38

Sandal Sefası

Londra Haber

16

Ayça Vani Ingen

18 Yaz geldi; Şimdi Bestseller vakti
Ömer Türkeş

20 Hiç Kimse Ada Degildir
Tolga Hırsova

21 Başa döndük sevgili Kürt
Edebiyatı

22 Soğuk ve Sıcak Hayatlar
Oktay Taftalı

35 Stefanos Yerasimos öldü!
Nena Çalidis

36 Tanrı Mimar Olsaydı
Hasine Şen

40 Merhaba ve Eyvah!
Merhaba

50 Postmodern Cüce
Elif Türker

52 Kanat Alıştıranlar
Adnan Özer

54 Kaçak Aktif

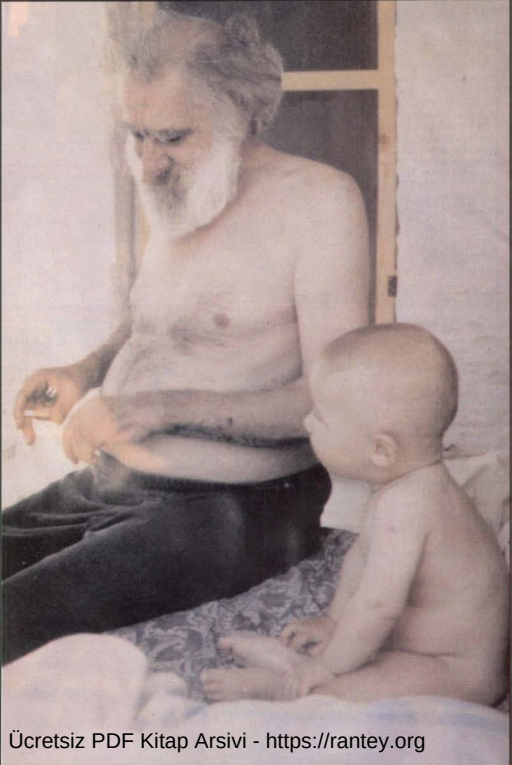
56 Aziz Nesin'in konukseverliği
Savaş Ünlü

62 Bütün Mümkünlerin Kırısında
Gültekin Emre

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ranter.org>

ŞAİRLERİN VE HALKIN "CAN BABASI"

"Yalnızlığım benim çoğul türkülerim
Ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Modern Türk Şiirinin Satir Ustası, karizmatik çevirmen Can Yücel'i bir daha anıyoruz.

YENİDEN MERHABA CAN BABA!

*Çatal yüreğimle türkölü yollara
Düştim ki o kadar olur...
Seke seke ben geldim
S.ke s.ke gidiyorum...
(...)*

Bir defasında da Can Yücel geldi. Keyifli bir kala balığı vardı sofranın. Can Yücel daha oturmadan: "Oo, Darphane Müdürü de buradaymış!" diye lafı patlattı. Cemal Süreya hemen yapıstırdı: "Darphane Müdürlüğü yaptım ama, oradan ayrılrken paçalamı silktim ki, üzerinde altın tozu kalmışın... N'olacak sen de bakan oğlusun..."

"Babam bakandı, evet ama benim bir şeyim yok, sadece şiirim var benim!"

Şaka gibi başlayan bu diyalog giderek havayı geriyordu; Cemal Süreya:

"Evet, şiirin var, ele gelir bir şey yazdın mı bugüne dek?"

Can Yücel enikonu öfkelenmişti:

"Senin eline gelecek başka şey var ben de, ister misin, vereyim mi?"

Cemal Süreya, o giderek soğuyan ortamın sessizliğinde:

"Ver ulan!" dedi, elini uzattı Can Yücel'e.

Can Yücel muzip bir çocuk gibi ayağa kalktı, ordaki bayanların da bakışları altında, pantolonu fermuarını açtı; aletini ortaya serdi. Kimimiz gülüyor, kimimiz bu işin sonunu merak ediyordu... Masanın iyice gerginleşen havasını yine Cemal Süreya değiştirdi:

"Hiç değişmişim ulan!" dedi, "Eskisi gibi..."

Can Yücel en kalın sesiyle güldü:

"Değişmez tabii, niye değişsin ki!"

Yukarıdaki komik diyaloglar **Kaçak Yayın'ın** 2003 Eylül sayısındaki **Necati Güngör'ün**, Cemal Süreya ile ilgili anılarını anlattığı yazıdan alınmıştır. Can Baba'yı tanıyan hemen herkesin buna yakın bir hikâyesi/hatırası vardır. Bizim gibi biyenyetmeler bile Can Baba'nın dilinden, fırcılamasından nasiplenmiştir. 1996 falandı galiba; Leman dergisi Can Baba'ya saygı gecesi tertiplemiştir. Amaç Can Baba'ya biraz maddi destek sağlamak. Harbiye Açık hava Tiyatrosu'ndaki geceye o dönemim birçok ünlü sanatçısı da katılmış ve Açık havayı dolduran binlerce kişiye eğlenceli saatler yaşattı. Gecenin onur konugu Can Baba'ya, biz de (Lemancılar olarak) yakın bir yerlerde oturuyoruz. Leman karikatüristi **Ahmet Yılmaz'la birlikte hemen Can Baba'nın arkasındayız. Ahmet Yılmaz dostumuzkimi kimil, gençlik var serde de; durduranaak olsun. Bir orada bir burada zaten esnirler havada uçuyor! Ahmet, biraz sonra Can Baba'ya yaklaşıp birşeyler sordu. Sordu ve getirdiği altı şiş şarabın ardından bir daha da ortalaroda görümedim... Ahmet'in Can Baba'ya söylediği "**Yapayım mı Can Babam'a güzel bir şarap?**" cümlesi fena halde başına bela olmuştu. Can Baba'nın her şişeden sonra Ahmet'e "**Şarabın tadını al, şarabın tadını al**" sözleri, bu lesinin dozu o kadar yükselmişti ki, Ahmet, bu**

yük şairin bitmek bilmez isteklerinden ve tatlı küfürlerinden bunalmış, geceyi Açık hava Tiyatrosu'nun bir başka köşesinde bitirmişti.

Can Ba o sıralar Leman ve Leman'ın çıkarıldığı **Öküz**'de yazıyordu. Bazen yazışları müdürü **Kutlu Esendemi**r'i çağırıp şiirlerini bu dostuyla gönderiyor veya dergiyi telefonla arayarak şiiri telefonda yazdınıyordu. O haftaki şiirini telefona yazdıracaksay o gün tesadüfen telefona bacakak kişinin şansına... Şöyle ki; Can Babayı bizzat tanıyanlar bilir, son zamanlarda konuşmaları pek iyi anlaşılıyordu artık. Söylediklerini anlamakta güçlük çekiyordu dilinden anlamayanlar... Neyse, o an telefona bakan şanslı(!) Can Baba'nın telefonda yazdığı şiiri bir türlü anlamayıp, tekrarlamasını istediğe, küfürün bini bir para... Topragı bul olsun kimseden küfürü esirgemiordu. Böyle günlerde insanlar bir birine telefonun ahizesini satmaya(!) çalışırdı. Bir gün, "**Telefon sana!**" tuzagina ben de düştüm. Farkına vardığımda telefonu uzatacak birini bulamadım ve tam küfürler sıralanmaya başlanmıştı ki imdadıma sevgili Kutlu yetişti. Kutlu, Can Baba'nın dilinden az çok anladığı için fazla küfür yemeden şiiri eksiksiz yazan tek kişiydi.

Bize ettiği küfürler tatlıydı, şefkatli küfürlerdi. Asıl gerçek küfürleri şiirindeydi. Bunlar cılız bir sesin değil, öfkeli, silvi dili ve cesaret sahibi bir şairin küfürleriydi. Ülkenin basiresizsiyyasetçisinden, gazetecisinden ve bilimuyamından dek en okkallı küfürleri sıraladığı şiirlerdi. Bu şekilde Leman'daki köşesinde her hafta bir birinden nefis şiirler yazdı. Aşkı da yazdı, siyaseti de, mizahi da... Bunlar Türk şiirinin satir ustası olarak kabul edilen Can Yücel'in son şiirleri oldu.

Şair Can Yücel, Leman'ın muhalif çizgisini kendine yakın bulmuş olacak ki ömrünün son dört yılını burada geçirdi. Hem politik hem sosyal anlamda ülkede önemli bir yer edinen ve dönemim Türkiye'sinde muhalefet etme cesareti gösteren tek sivil kurum olan Leman'da yazması tesadüf değildi. Zira Can Yücel'in siyasi şiiri Leman'ın çizgisinden pek uzak değildi. Can Yücel'in şiirinde yozlaşmış düzene direniş vardı; yanlışla, haksızlıkla, yoksulluğa karşı verilen bir direniş şiiri. Sevgiyi arayış, kötülüğe lanet eden bir şiir...

Bundan altı yıl önce, **12 Ağustos 1999**'da yitirdik büyük şairimizi. Geride bize binlerce dize bıraktı. Binlerce dize ve tatlı hatıralar...

Tuncay Akğün'ün, Can Baba'nınardından söylediği manidar bir sözü vardı: "**Ondaki dev çocuk ruhuna biz de genç arkadaşları olarak birazcık neşe verebilseniz ne mutlu bize...**"

Amiral gemi Leman'dan hazırladığımız Can Yücel şiirleri ve desenleriyle, dev çocuk ruhlu eskimesai arkadaşımızı, Can Baba'mızısaygıyla anıyoruz.

Ne mutlu bize ki, onunla çalışma şansımız

Can Yücel

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://ranteey.org>

Aslan Özdemir

ÖLÜMÜNE DOĞMAK

Çoktan unuttum, doğduğum günü, öldüğüm günü hatırlamamak için çok iyi bahane.

Ben ikiz doğmuşum, ama şükür ayrı yumurtadan. İkizime benzenmiyorum. Ben ki, kendime benzetmekten bu kadar sıkılıyorum; nasıl yaşadım bir başka varlığa tıpa tıp benzeyerekten.

Capon mitolojyasında "Immomoto" diye bir yaratık türü varmış, kurbagağa benzer bir mahlukat. Bunların temel özelliği şuydu: Bebeğin doğma vakti geldiğinde, başını anasının apışarasından uzatır, yaşayacağı dünya hakkında esaslı sorular sorar, babasının verdiği cevaplara bakarak bir karar alır, ya dışarı çıkar, ya da anasının dödi yatağına yeniden girer, kaybolmuş. Bu da gösteriyor ki, bu "Immomoto"lar bizim politikacılar gibi yalanı değilmişler.

Ben babamla konuşmanın sonunda, ne kararı verirdim belli. Yaşayacağım dünyaya, dünyada adım atmazdım. Yine de olan olmuş, çıkmış bulunmuşum, bu çifit çarşısına. Yalnız benim paçamı kurtaran bir özelliğim var Allahtan; ölümüne ağlanacak şeylere, ölümüne gülüyor, ölümüne gülünecek şeylere de ağlayabildiğine yani ölümüne gülebiliyorum.

Lemancıları dürtükleme

Biraz zamdır yağıyor üstümüze
Zam akvri kesiyor iflahımızı,
Sevgili dostlar
Şu benim şiirlerden aldığım paraya da
Biraz zam yapın bari,
Baksanıza, gine güneş geçti başımıza

Götümser

Gün gidiyor limoni, bana kalsa da nezle
Sümüklü deniziyle, bulut mendilleriyle
Hapşırıdı hapşırarak burnu morarmış Kible,
Yaşıcağız demek ki bir eyyam daha böyle
Dün gidiyor limoni, mükedder filleriyle

Dönmeyenler

Öyle keyifli yazıyorum ki
Bu adamlar hem üniversitede var
Hem gastede yazar
Hem de bozarlar
Asaf Savaş sakat
ve belgeli Murat
Bu Murat belgeli Murat
Çok İngilizce bilir
Ama Hel'sinkiyle güvey girer
Bu özel üniversite randevucular ı
Aydın Doğan solcuları
Dünyaya birşey öğreteceklerini sanırlar
Ekonomi ekonomi diye diye
Kendilerini unuttukları gibi
Bizleri de unuturlar
Bu adamların listesi
Asaf Savaş Sakat
Belgeli Murat
Ekonomist Mete Tunçay
Türker Alkan, Fisun Özbilgen
Başlangıç Celal
Laçiner'i sayıyorum
Adları lazım değil meseder
Kendileri lazımlık

ZANAAT VE SANAT

Soru şu sanatçı kimdir?

Sanatçı, zanaatı sanat olan kimsedir. Bu noktada zanaat ile sanatın ayırımına dayanırız. Zanaat, belirli bir beceriyi, belirli bir işte yoğunlaştırmakla yükümlü olduğu gibi, işin konusu olan amaçla sınırlıdır. Herşeyden önce ismarlanan işe ve o işi ismarlayan veya onu satmayı istediği, alıcıya bağlıdır.

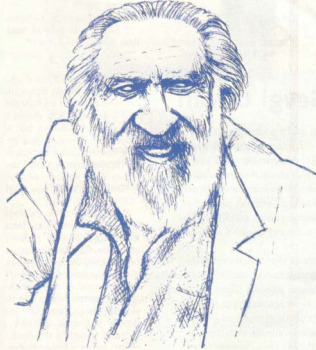
Sanat ise, yeni bir zanaatın daha geniş amaçlara yönelmesi çabasıdır. Sanatla ortaya çıkarılan iş, bir müşteri veya siparişin ötesinde, çok daha geniş erimlere yönelir.

Sanatın konusu, ne olursa olsun hitap ettiği şey bütün insanlıktır. Kalktığı yer tarihe, gittiği yere gelecektir.

Zanaat ile siz bir mutluluk yaratabilirsiniz ama sanatla bir umut, bir yaşama umudu yaratıyorsunuzdur. Öyle bir umut ki, yaşamamızın yeni olanakları ve yeni boyutları olduğu dorudan ortaya koyarız, demiyorum ama bu boyutları ve olanakları duyurur ve düşündürsünüz.

Adeta, büyük yaşamın içinde varolan ritimle birliğinizi algılatırsınız.

Sanatçı ise böyle bir zanaatçıdır.

Benzetmeyi Benzetme

"Susurluk" ismi su sığırından geliyor
"Manda" demek yani
3 Kasım 1996'da
Susurluk yolunda
O iblis Mercedes'in
Masum kamyona çarpmasıyla
Gazi tarafından vaktiyle
Vaktinde sittir edilip de
Sonradan harimimize
Sinsi sinsi sokulan
Manda var ya
İşte o Manda Güneş'in

Şaka

Bu ağarmış saçları
Taş yel un zeytin badem
Değirmeninde değil sanki
Onkoloji merdiveninde öğüttük

Şiir-Şair-Dünya

Şiir bir terlemedir
Güneş güneş sözlerle
Ve böyle böyle şair
Eriyip gider
Dünya gibi tıpkı
Döndükçe terleye terleye

Özgeçmişim

Ben ömrümce muhalif yaşadım
Devlette de "menfi bir TİP" sayıldım
onun için Kan grubum RH NEGATİF

İtiraf

Niçin ödül alacaktım?
Kırkpınar'da güreş tutmadım ki hiç!

Şiir

Ben bir osuruk ağacıyım
Yellendikçe şiirler açan

Eşber Tekraren

Eşber kör ama
Renk körü diyl
Kızılı hepimizden iy'i biliyor.
Eşber kör ama
Ölmeden önce
badem gözlü olanlardan,
TEKE TEK'te konuşup
Bir tek attıktan sonra
televizyonda
Cıgarasını tüttürerek
Ümraniye hapsini boylayan
Bir Kahraman

Suç ve Ceza

Örnek toplum
suçudur toplumuzun
Cezası ÖLÜM.....

Allah Rahatlık Versin

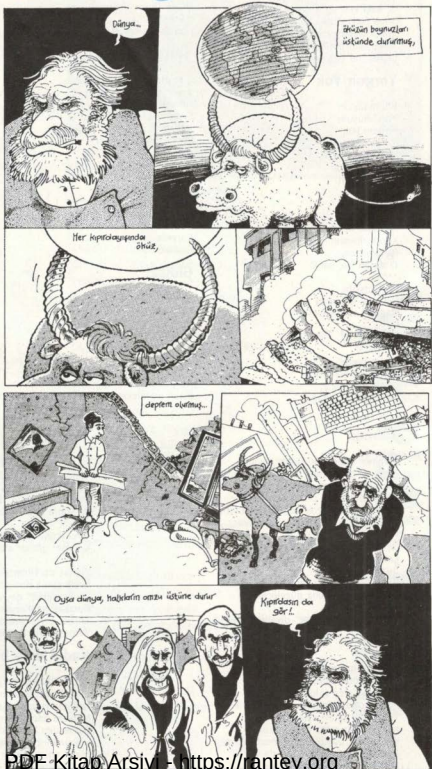
Uyku geldi bedene
Ne mutlu Türküm diyene!

Tekerleme

Minarenin kılıfı
Soyuldu işçi sınıfı
Soyuldu rençber
Soyuldu memur
Soyuldu esnaf
insaf!
Hüppürtülü mü
okunacakmı ezan
Hüppürtüsüz mü?
Pekk bi ipimdeyim la!
Hadi gaaril...

Sizmografi

Ender
Özkahraman

Ücretsiz PDF Kitap Arşiv - <https://rante.org>

Islak Öykü

Yağmur duasına
çıkışmış köylüler
Abdest alıp
Göge el açıp
Yedi rekat namaz kılmışlar
üç keçi kesmişler sonra
Sana fazla düştü bana az diye
Çıngır çıkmış aralarında
Tabancalırlı patlamış
Candarma yağmış üzerlerine

Yorgun Yok

Yorulmuşum
Yorulmuşum
Yorgun yok!
Yorulmadık
Yorulmazsınız ki
Yorulmaacalar
Bu çocuklar!

Sobe

Ne cami ne de kışla,
Kendi duvarıma
işedim ben,
O da mı suç yani?

Abdestsizim
ikisinin arasında
Sağım soluk sobel

Düdüklü Tencere

Diana Diana
Çarlı'nın bastonuna
Dayana tırmana,
Ei yattan bi yatağa

Tahmin

Mehmet Altan Eski Datça'daymış
Yirmi yıl oluyormuş burada mesken tutalı,
Bunca yıldır ben de gelip dururum bu köye
Hiç rastlamadım ona ne kahvede ne yolda,
Tahminim o ki, çok yoruluyor İstanbul'da
Dinlenmek için yazlığna kapanıyor,
Ama yazı yazmaktan
Ders vermekten değil asıl
Çetin dostumu dinlemekten yoruluyor.
Şunu da söyleyim:
İkinci Cumhuriyet tarafıdır kendisi,
Sayısını arttırmakla düzelecekse
Cumhuriyet,
"Onuncu Cumhuriyet" diyelim en iyisi!

Serin

Sabahın hıncı kırığı bu kumrular
Öte öte öteye ötüyorlar
Bıçak kesmez soluğunda göğün,
Peri bacaları çingene pembeleriyle
Tütüyorlar onbir ayları
Karşiki ıssız dağa doğru uzak
Ki hattına büyük hattat Yesarı çizmiş,
Badeimler çıtırdıyor nâssı da yakını
Sen doğanın şu acayip çirkin

Bi yataktan bi yata
Yata yata
Halin mi kaldıydı yosma
Halka filan yardıma?
Paparaziler Papara yiye dursun
Sen bre mahzun
Ve düdüklü tencere,
Diana Diana Diana
Sana da
Mukaddes kayana da!

Serçeleme

Çok oldunuz be serçeler
Kapatırım şimdi kapıyı
Dedim
Dinlemediler beni
Ben de kapatmadım kapıyı
Varsın dinlemesinler

Gulak'ın Şiiri

Horoz ötecek
İnek mölecek
Eşek Anıracak
Gök on yedisinde olacak
Garyola da gıcırda gıcırır
Gıcaardacak!

Gidişat

Öyle kısrığa bindim ki kanser
Dörtmala gidiyoruz
Gidiyoruz yapıpraklarla ağaçlarla
Nazım'ın ormanına

Yurt Yazısı

Ne yaman zor imiş yonca yolması
Bizim memlekette adam olması

Büyük Can Dedi ki:

Kovalamayın beni yatağa
Hiç uykum yok
Daha lafınıza karışacağım
Ortalığı dağıtacağım
Televizyonu kapatacağım
Aydınlatma resmi yapacağım daha
Başparmağıma şiir okuyacağım
Islık çalacağım
Daha çok isim var
Gecenizi karartacağım
Kütahya vazonuzu kıracağım
Vakitsiz yatırmayın beni
Daha çok erken

Beşik Dürtmesi

Kuzu gibi olun diyorlar
büyüyüp ortaya çıkınca
Koyun gibi gütmek için sizi

Hasan-Ali'ye

Bu sabah, uyanırken tam,
karşıma çıktın
Kara karaydı gözlerinin altları
Dargın mıyız yoksa?

Sana üryani erigi hoşafı yaptım
Yanına domates pilavı, yemedim
Dargın mıyız yoksa

Her bahar erguvanlar içinde yaşardık
Bu bahar erguvan görmedim
desem yeri
Dargın mıyız yoksa

Durdun öyle karşımda, mahzun
Bana çok uzaklardan baktın
Dargın mıyız yoksa

Yukardalar

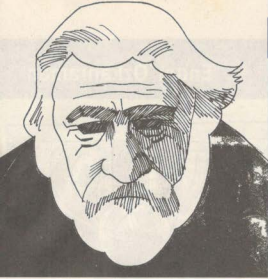
12 Marttan sonra İstanbul'un ev ev arandığı gece
Yılmaz Mahirlerle Ulaşları saklandıkları yerden
Arabasına bindirip Levent'e evine götürür.
Polis barikatlarından "Yaşa çirkin Kral!"
Az sonra kapı vurulur, bir komiser ünlemleriyle
geçerek on silah endازیyla
Girer içeri, Yılmaz kapı ağzındadır.
Komiser 31hbar aldık, Mahir'le arkadaşlarını
burda saklıyormuşsunuz," der.

Yılmaz da Yılmazca gülüp
Eliyle çatı katını göstererek
"Yukardalar," deyince,
Komiser kahkahayı basıp avanesiyle basıp gider.
Yılmaz gerçekten o anda yukardadır.
Yoldaşlarıyla Devrim Tarihimizin çatı katında

Kadın diye bir şiir

Hep üzüldüyorum kadın doğmadım diye
Kimbilir ne oyunlar oynardım erkeklerle
Halt etmiş yanımda
Meryem ana
Bilmezdim bile İsa'yı kimden peydahladığını
Haksız mı çıkardım? Yoo!

Sanki erkek takımını o kadar erkek
o Allah'ın kızı o kadını o kadını

SEVGİ DUVARI

Salih Bolat

Nazireler

-1-
Eski Datça'dan gelirkin
Köseyi dönünce
Deniz dikilecek karşına
Sakin boğulma!

-2-
Dört nala gelip Uzak Asya'dan
Bir kırsaklar gibi Akdeniz'e uzanan
Bu gayrimenkul bizim değil gayrı....

-3-
Körfездеki dalgın suya bir bak göreceksin
NATO'nun kablolu durmakta derinde....

-4-
Ne kadar güzel geçti bütün yaz
Geceler küçük bahçede,
Sen leylaklar kadar beyaz
Bense yasak bir düşüncede....

-5-
Şişede durduğu gibi durmaz ki sair
Tutar insana insanları sevdilir,
Bazende tutmadığı tutar
Tutar insani insanlardan bezdirir.....

-6-
Bay bayansız olmaz
Bayan bayızsız olmaz
Bu mader-peder işidir
Buna herkes kanşır

Değişik

Başka türlü bir şey benim istediğim,
Ne ağaca benzer, ne buluta benzer;
Burası gibi dağıl gideceğim memleket,
Denizi ayrı deniz, havası ayrı hava;
Nerde gördüklerim, nerde o beklediğim kız!
Rengi başka, tadı başka.

Sonsöz

Dünya gözlerimi kendi ellerimle örttüm
Deydi yorgunlukuma
Bil ölümlü kaldıysa ölümlü gördüm
Beni pişman etmedi doğduğuma

Can Yücel'i ben ilk kez Adana'da tanıdım. Bir sıyasinin Şiirleri'yle. O zamanlar Adana'da lise öğrencisiydim. Şiirler yazıyordum. Birsiyasinin Şiirleri'ni okuyunca, "ne biçim şiirler bunlar?" diye şaşırıyordum. Yıllar sonra Ankara'da tanıştık. Bu tuhaf ve samimi adam, elbette böyle şiirler yazardı. Ünlü Adana cezaevinde yatmıştı. O şiirleri orada yazmış. Ankara'da karşılaştığımızda, yanımda Hüseyin Ferhad da vardı. Hüseyin'le de önceden tanışıyorlarmış. Sakarya caddesinde birlikte yürüdük. Bir yaz günü akşamüstüydü. Tam Sanat Sevdeler Derneği'nin önünden geçiyorduk. Durdu ve şöyle dedi: "Türkiye'de hayatta kalmak için üç şeyden birini yapmak lazım: Ya işi deliliğe vuracaksın, ya içeri girip rahat rahat küfredeceksin ya da sarhoş olacaksın. Ben üçüncüyü seçtim!" Evet, iyi hatırlıyorum, böyle söylemişti. Hüseyin tanımıştı. Ve gerçekten Can Baba üçüncü yolu seçmişti. Demek ki bu yolu seçtiğinde, Yazma, Bir Sıyasinin Şiirleri, Sevgi Duvarı ve Ölüm ve Oğlum adlı kitapları yayımlanmıştı. Bu dört kitaptan sonraki şiirleri, denebilir ki, üçüncü yol şiirleridir. Bir konuşmasında da şöyle diyor: "Temelde umudu olmayan adam şiir yazamaz. Şiir, bir umudun olduğunun kanıtıdır. Geleceğe, insanlığa, beraber yaşamaya umudu olmayan adam, zaten şiir yazmakta hayır görmez." İşte bu dört kitap, tam da böyle bir poetikanın ürünleridir.

...
Baktım gökte bir kırmızı bir uçak
Bol çelik bol yıldız bol insan
Bir gece Sevgi duvarını aştık
Düşüğüm yer öyle açık öyle seçik ki
Başucumda bi sen varsın bi de evren
Saymıyorum ölüp ölüp dilittiklerimi
Yalnızlığım benim çoğul türkülerim
Ne kadaryalansız yaşarsak o kadar iyi"

Sonraki süreçte yazdığı şiirler, daha çok ironi, zeka patlaması, aforizma türü söylemlerin egemen olduğu metinlerdir. Giderek, "yazınsal meddah" lığa doğru evrilen bir şiir yazmıştır diyebiliriz. İlk dönemdeki "ıs-sız ada" niteliğindeki şiir coğrafyası, yerini "seyirlik" e bırakmıştır. Toplumsal muhalefet kanallarının en tıkalı olduğu dönemlerde, örneğin 1980 askeri darbesinin etkisini sürdüğü dönemlerde, cesur kışkırtıya da davayı insanın sesi olmuştur. Hükümet politikalarına en köklü eleştirileri, kara mizabla dile getirmiş, bu yazıya da bu tarzda eleştirmiştir. Örneğin, "Dikkat kö-

pek var" levhasının altına, "haklısınız" diye yazmıştır. Sağlık Bakanlığının sahte sigarayı bırakma kampanyasına, "ulan hep birlikte sigarayı bırakalım da görsünler" diyerek destek olmuştur. Özal hükümeti döneminde, toplumsal değerleri altüst eden hükümet kararlarının alındığı günün ertesinde, neredeyse ilkönce Can Yücel'in tepkisi beklenmiştir.

"Bİ SEN EKSIKTIN AYIŞIĞI

Bileklerimiz morartmış yeni
Alman kelebekçeleri,
Otobüsün kaloriferleri bozuldu
Kaman'dan sonra,
Sekiz saat oluyor karbonatlı bir
Çay bile içemedik,
bir başçavuş,
Nigde üzerinden Adana
Cezaevi'ne gidiyoruz...

Bir sen eksiktin ayışığı
Gümüş bir tüy dikmek için
manzaraya!"

Can Baba'ya bulaşmak, cesaret isteyen bir işti. Bir gün bir sair arkadaşım, yanında sevgiliysiyle Gazeteciler Cemiyeti'ne gider. Birlikte bir akşam yemeği yiyeceklerdir. Tam Can Baba ile Güler Hanım'ın masalarının önünden geçerlerken, şair arkadaşım sevgiliisine hava atmak için, onu Can Baba'yılatıştırır. Can Baba'nın ilk sözü, "İyi si...ğiyor musunuz?" olur. Elbette kız çok bozulur, "Can Bey lütfen!" falan der. Güler hanım, "kocuklar, siz ona bakmayın!" diye teselli etmeye çalışır. Bizim sair doğduğuna pişman olur. Giderlerken, Can baba arkalarından, o davdui sesile, "Hadı s..işin, s..işin!" diyebağırır.

Şu olaya kendi gözlerimle tanık oldum: Şimdi adını unuttuğum bir TV kanalında, bir akşam Duygu Asena'nın sunduğu bir canlı programın konğu Can Yücel'di. Bir ara Duygu Asena, Can Baba'ya, "kartpostal şairi Nazım Hikmet hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye soruyor. Can Baba'nın cevabı: "kart sensin, postali da münasip bir yerine sok!" Hemen ekran kararıyor. Yayın kesiliyor.

Çeşitli şiir anlayışları, şiirin hayat yanına farklı değerler; şiire katkısı farklı düzeylerde kabul ederler. Ne olursa olsun, bütün bu yaklaşımlar, şiirin bir yaşam biçimi olduğunu göstermektedir. İşte Can Baba'nın hayat boyutu yüzde yüzüydü.

Can Yücel şiiri daha çok sokagın şiridir, zeki söyleyişlerle birlikte. Siyasidir; baştan sona muhalif bir şiridir. Şiirinin rengi "en güzel şaribi"dir. Bir şair üzerine söyleyene her zaman çok şey vardır; iyi bir şaire su daha çoğalır, hele de Can Yücel ise daha da çoğalır. Onun şiir coğrafyasına çıktığımızda; hangi topraklara yolculuk yapmaya şaşırsınız.

Niyetim bir şiiri çözümlemek değil; bu yazının "yöntemsel" bir sorunu da hiç yok. Çözümleme yöntemlerini karşı olmaktan değil, benim estirmen olmamdan kaynaklanıyor bu tavır.

Niyetim Can Yücel'in bir şiirini anlamlandırmaya çalışmak da değil; şiiri izlemek, şiir üzerine düşüncelerimi söylemek ya da "düşünce" üretmek. Yazının "yöntemsel" sorunu olmadığı için, -her zamanki gibi- "deneme" tercihim. Ama bu da "özgür deneme"!

"Hayırsız Ada" şiiri yazımın konusu. Şiirin şu veya bu tarihte yazılması önemli değil; -bulmak güç değil ama- yazıyı yazdığım zaman bilmiyorum. (Hatta hangi kitapta olduğunu da anımsamıyorum.) Zaten şiiri izlerken bunlar ortaya çıkacak. Şiirin gerçekliği beni ister istemez nesnel gerçekliğe, dönemin toplumsal gerçekliğine şu veya bu şekilde götürecektir. Bazı bağlar kurmak, çağrışımlara, imgelere kapılıp şiirin içinde yürümek...

Şiiri söyleyenin ("anlatıcısı" da denebilir) şairin kendisi olup olmadığı genellikle bir tartışma konusudur. Büyük bir olasılıkla -hele hele ele aldığımız şiir göstermektedir ki- şairin ağızından ama, biz "söyleyen" olarak tanımlayacağız.

*Bir haftadır yok yere dolaşp duruyordum
Bir haftadır içimde bir kırlangıç fırtınası
Siyahın biri konup biri kalkıyor
Şişli'den taa Rami'ye kadar
Her sokagın ayrı bir kanat çırpışı var
Yeni Cami önlerindeydim sonra
Vapur düdüklelerinden anladım
Bir haftadır seni aramışım meğer*

Şiirin başlangıcı böyle. Başlangıçta yalın ve anlatımcı bir biçimde karşılıyor -ki bu şiirin sonuna kadar sürüyor. Bir haftadır sokaklarda dolaşan söyleyen, "seni aramışım" diyor. Bu "sen" ilk bakışta -şiiri eril olarak algıladığımız için- kadın (sevgili). Ama soyut bir "şey" de olabilir; örneğin özgürlük gibi. Vapur düdüklelerinin anımsatması son derece haz verici bir imge. Pekâlâ sevgili vapur ile gidilecek bir yerde olabilir. Ya da -birer birer yazılan dilen bir "araç" olduğu için, yine de-

li anımsanabilir. Kırlangıç fırtınası Nisan başlarında olan bir fırtınadır. Fırtınada bir "olumsuzluk" var. Genellikle de coşkunluk vardır, "içimde fırtınalar kopuyor" gibi. Kırlangıç fırtınasının bura da başka anlam/anlamları da olabilir (halk arasında). Kentin içinde siyahın (kırlangıç) her yerde olması (konup kalkması) da pek hayra yorumlamalı. Bir de "içinde" olması, sanki huzursuzluk veriyor, Söyleyen'e.

*Köprü üstünde Arif'e rastladım
Patiska aramış fakir
Birlikte Kadıköy'e geçtik
Kardeşliği mavişliği üstünde denizin
Bir yanı ıskırık bir yanı İstanbul
Şu kahraman harp gemileri de olmasa
Arif patiskayı unutturdu ben seni
Oturur kalırdık Mühürdar'da
Altyol'da Şadi çıktı karışımıza
O da şeker peşindeymiş
Üç kişi koyulduk yola*

Arif ile Şadi, gerçek yaşamda birebir karşılığı olan kişiler olabilir (büyük olasılıkla da böyle zaten) ama benim yazımı çok ilgilendirmiyor. Biri patiska, öteki şeker arayan iki kişi. "Seni" aradığını bir kez daha belirtiyor, Söyleyen. Şeker ile patiska aramak, ister istemez yoksulluğu çağırıştırıyor. Üç arkadaşın pek de böyle parlak değil anlaşılan maddi durumları. Zaten "Patiska aramış fakir" diyor. Kuşkusuz ki buradaki fakir birinci anlamda değil ama, ikinci anlamı birinci anlam olarak görürse de, bir "şaşırtmaca" var. Aslında ikinci anlamının üzerinden birinci anlamını algılıyorum. Böylece aslında "üç fakir" yola koyuluyor. Bir şey daha eklemegerek: "sen" olmayınca da -şimdilik sevgili olarak düşünüyorum- ortaya bu kez "yoksunluk" da çıkıyor! Yoksul ve yoksun üç kişi (erkek): Arif, Şadi ve de Söyleyen.

*Yol boyu çamdır püfür püfür
Dallarda fındırk kızlar
Teri Mur'ları görünür.*

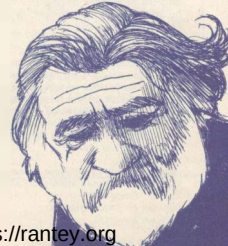
alta sürerken, bu öbek sağa doğru. Orhan Velî'nin "Hereke'den çıktım yola" dizisini anımsatıyor. Zaten bu öbek bir yol türküsi gibidir ve bir anlamda yine bir türkü içindeki nakaratır sanki. Ama burada bir hınk de var hani: şiiri yazan Can Yücel olursa. Kızların "Teri Mur'ları ilk bakışta koltuk altları gibi algılanıyorsa da fındırk olduğu için kızlar, cinsellikle ilgili bir "şey" düşünüyor bize.

O zamanlar -tarih sorunu çok önemli değil- Türkiye'ye ünlü bir kadın oyuncu gelmiş (sanırım, adının söylenişi Teri Mur); boy boy poz vermiş başına. Meğerse bu güzel sanatçı eteğinin altına iç çamaşır giymemiş ve bizim sıkı basın fotoğrafçıları da bunu belgelemiş! Dallara çıkan fındırk kızların da görüldüğü yerleri böylece iyice anlaşılmış oluyor!

*Suadiye'de bir eşitlikler başladı
Adam başına değil
Adım başında bir villa
Biz de Panço Villa'yı bulduk
Ahçıymış villaların birinde
Dilber dudağı yapmış o gün*

Zenginlerin oturduğu yerdirdi villa. Bu sözcüğün çağrıştırdığı bir özel (kişi/kahraman) ad var: Yirminci yüzyılın başındaki Meksika devriminde önemli rol oynayan ünlü devrimci Panço Villa. Burada karşılanna "gerçek" biri mi çıkıyor; yani gerçekten ahçılık yapan biri mi? Yani dördüncü bir "emeççi" mi çıkıyor? O dönemlerde sinemalarda oynayan ve bu ünlü devrimcinin yaşamını anlatan "Panço Villa" adlı bir film var. Yoksa o filmin afişinde mi karşılaşıyorlar bir yerlerde? (Bu afiş sahafalarda bulmak olanaklı.)

*Ednan Begendi pişirmiş ama
Canı düğürlük çekmiş*

İlle de özgürlük dedi
Yetişmez dedik buralarda yemezler onu
Tereotu nane maydanoz
Nutuk otu dersin o başka

Panço Villa'nın "özgürlük otu" arayışı, herhalde adının çağrıştırdığından olsa gerek! Mutfağımızın ünlü yemeklerinden hünkârı, Ednan begendi oluyor burada. Hünkâr, Osmanlı döneminde padişahlar için kullanılan, "sultan" anlamına da gelen bir özel ad. Padişah da astığı astık, kestiği kestik anlamına geliyor, çoğunlukla. Demek ki altmış öncesi bir toplumsal düzene gönderme var ve baştan beri algıladığımız gibi sapına kadar siyasi bir şiir ne okuduğumuz; izini sürdüğümüz. Belli ki ellili yılların ikinci yarısı; altmışlara doğru merdiven dayanmış. Baskı döneminin artması, özgürlüklerin giderek kısıtlanması, faşizan uygulamalar, ülke kasasının boşatılması, yolsuzluklar, haksızlıklar, vb...

[Şiirde Adnan Menderes dönemi var. Belki daha sonra yazıldığı bilmiyorum (yukarıda da dediğim gibi çok önemli değil; zaten istenirse tarihi bulunur). Ednan Begendi'nin Ednan'ının Adnan Menderes olduğunu söylemeye gerek yok sanırım. Ama öte yandan, şiirle karşılaştığımız bugünün genci, yirmili yaşlarda diyelim, kuşkusuz ki yakın tarihimizi şu ve veya bu şekilde bilmiyorsa bu bağlantıyı kuramayacak. Hünkârı begendi bağlantısını kurabilirse ne mutlu bize! Şiirin her dizesini, her sözcüğünü şairin "düşündüğü" biçimiyle anlamamız gerektiğinden değil, buradasöylediğim. Ama bu tür bağlantıları kurduğumuzda şiir daha da "açıklık" kazanacak.]

Daha sonraki dizelerin taşıdıkları anlam/ılar çok açık. Ezen ezilen, yöneten-yönetilen çatışması, örneğin. Gördüğü üzere, yine anlatımcı bir söyleyişle, yine "yolculuk tem"i çerçevesinde ilerliyor şiir; didaktik değil, ironik...

Vazgeç dedik bu sevdadan dinletemedik
Takıldı gâvurun oğlu peşimize
Dön babam dön dolaş babam dolaş
Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük
Anlaşıldı dedik vehpinin kerrakesi
Bizimkisi boşuna zahmet

"Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük" dizesi Nâzım Hikmet'in bir şiirini çağırıyor. Ya da bu dizeden oraya gidiyoruz: "Bir Cezaevinde, Tecritteki Adamın Mektupları"nın 3. başlıklı şiirin 3. bölümüne. Bilindiği gibi şiir "Bugün pazar,/Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar." Dizeleriyle başlar ve son öbeği de şöyledir:

Sonra saygıyla toprağa oturdum,
dayadım sırtımı duvara.
Bu anda ne düşmek dalgalarına,
bu anda ne kavgaya, ne hürriyete, ne karım.
Toprak, güneş ve ben...
Bahtlıyım...

"Hayırsız Ada"nın daha sonra yazıldığı açık. Demek ki Can Yücel o çok sevdiği şaire "gönderme" yapıyor, "anıyor", "selam söylüyor"; belki de şairin bilinçdışı kendi dizelerinde bu biçimiyle ortaya çıkıyor. Tema "özgürlük" olunca uyuyor, bu güzel alışveriş. "Gâvurun oğlu"nun da peşlerine takılması, "şimdi" dört fakir oluyorlar. Tabii ki "gâvur"da bir aşağılama yok (zaten aralarına katılmış); adamın adı onun "yabancı" olduğunu imliyor!

Nasıl olsa tarihi karanlığımız da bastı
Yürü dedim Arif yürü kardeşim Şadi
Yürü be Panço Villa
Şuradan bir sandal araqlarız
Ver elini Hayırsız

Ben Şadi Arif bi de Panço Villa

Hep Hayırsız'dayız şimdi
Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük
Martılara seyrediyoruz artık
O şekere patiskaya özgürlüğe
O sana benzeyen güzelim martılan

Güzelim martılara benzeyen, sen! Özgürlük olarak da anılabiliriz, pekâlâ buradaki "sen"i. Benzemek ama, benzemenin ötesinde özdeşleşmek de var sanki. Kadın ve özgürlük; yani âşık olunacak bir "şey", ama yüce bir "şey" (değer). Kadının da olabilir özgürlük de. Her ikisi birden de olabilir. Bir kez daha "Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük" dizesi geçiyor. Özgürlüğü hukuk çiğnenerek elinden alınan Nâzım'a selam, bir kez daha. Yine haklı/haksız, yöneten/yönetilen çatışması var.

"Hayırsız"ı nasıl okumamız gerekiyor? Hayırsız'da ilk bakışta olumsuzluk var. Hayırsızın teki gibi. Vefasız gibi. İkinci bir anlamı "hayır" yok, her şey serbest yani. Yani özgür bir ada. Bir ütopya; yalnızca "martıları" seyrediyor bizim dört kafadar. Ama, şekere, patiskaya, özgürlüğe ve de sana benzeyen martıları seyrediyorlar, "hayır"ı olmayan adada. Üstelik araklanan bir sandalla gidilmiş. Karşı çıkış var, biraz "sakın" de olsa "isyan" -ki zaten Can Yücel'in şiirinin belkemiğidir- var.

"Tarihi karanlığın" barmasından sonra, "şekerin, patiskanın, özgürlüğün" de bulunması olanaksızdı, zaten! Böylece, Hayırsız Adada şimdi bizim dört fakir! Martılara bakmalarına, seyretmelerine kimse bir şey diyemez, engelleyemez; çünkü bir durumu, eylemi, hatta düşünmeyi, konuşmayı, ifade etmeyi yasaklayan edimin/edimlerin dilsel simgesi olan "hayır" yok orada! Hayırsız, orası.

Yaş Bir İş Yaşlanmak Be Eşber

Gençken

kursunî bir kumruydum

Her dem dem çeken

İhtiyar oldu, ihtiyar

Ağamış bir güvercin

şimdi

Paçalı donlarıya

Sabahları sınıksaklam

CAN YÜCEL

Dağa tırmanma kılavuzu

A) Tırmanmak istediğiniz dağı seçin: Kim-senin sözlerine aldırma-yın, "bu daha güzel" ya da "bu daha kolay" söz-lerine bakmadan dağı kendiniz seçin. Hedefine ulaşmak için en çok enerji harcayacak ve çoş-ku yaşayacak şey sizsiniz bu yüzden seçiminizin tek sorumu da siz olma-lısınız; ne yaptığınızdan emin olun.

B) Yamaa nasıl yak-laşacağınızı bilin: Dağ-lar uzaktan genellikle gü-zel, ilginç ve heyecan do-lu görünür. Pekî yamacı-na geldiğimizde ne olur? Çevrelerinden yollar ge-çer, sizinle zirve arasında çiçekler, bitkiler vardır; haritada çok net görü-nenler gerçek hayatta en-gelerle doludur. Bu yüz-den bütün patikaları büt-ün güzergahları deneyin taa ki sonunda kendinizi ulaşmayı hayal ettiğiniz zirvede bulana kadar.

C) Daha önce oraya çıkmış birinden tavsi-ye alın: Kendinizi ne ka-dar özel hissetseniz de mutlaka sizin hayalinizin aynısını daha önce kur-muş birisi vardır ve ar-dında, iplerin asılacağı noktalar, yolu açan kırık dallar ve patikalar gibi sizin yolculuğunuzu ko-laylaştıracak izler bırak-mıştır. Tırmanış size ait, bütün sorumluluk da ama unutmayın başkala-rının deneyimleri size yardımcı olabilir.

D) Yakından bakıla-ncı tehlikeleri kontrol edebilirsiniz: Hayalinizdeki dağa tırmanmaya başla-dığınızda çevrenize dik-katli bakın. Tabii ki ya maçlar olacaktır. Dağın sert kayalarında fark edilmez çatlaklar

tır. Rüzgarın fazlasıyla aşındırıp cilaladığı ve buz gibi kaygan taşlar olacaktır. Ama her adı-mınızı nereye atmanız ge-rektiğini bilerseniz tuzak-ları fark edebilir ve on-lardan nasıl sıyrılacağınızı da bilirsiniz.

E) Değişen manzara-nın keyfini çıkarın: El-bette aklınızda bir hedef var - zirveye ulaşmak. Ama tırmanış sırasında görülebilecek de çok şey vardır ve arada sırada molalar verip manzaranın keyfini çıkarmakta hiç bir sakınca yoktur. Fethetti-ğiniz her metrede biraz daha ilerisini görürsünüz, o zaman hâlâ fark etme-dığınız şeyleri keşfetmek için bunu kullanmalısınız.

F) Bedeninize saygı gösterin: Bir dağa an-cak vücudunuza hak etti-ği özeni gösterirseniz tır-

manabilirsiniz. Bahşedi-lmeyenleri talep etmeden yürümeye devam etti-ğiniz sürece hayatın size sunduğu tüm zaman eli-nizde olacaktır. Eğer çok hızlı yürürseniz yorulur ve yolun yarısında hedef-ten vazgeçebilirsiniz. Eğer yavaş yürürseniz zirveye varmadan hava kararır ve kaybolursunuz. Manzaranın keyfini çıka-rın, serin kaynak suyu-nun ve doğanın cömert-çe sunduğu meyvelerin tadına varın ama yürü-meye devam edin.

G) Ruhunuza saygı gösterin: Sürekli "başa-racağım" diye tekrarlayıp durmayın. Ruhunuz bunu zaten biliyor, onun asil ihtiyaç duyduğuya bu uzun yolculuğu gelişmek, ufka yayılmak ve gökyü-züne dokunmak için kul-lanabilmek. Takıntılı ol-

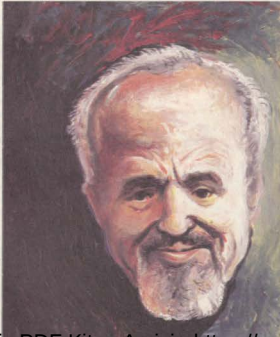
mak hedefe ulaşmanıza çok da faydalı olmaz, hatta tırmanışın zevkini de yok eder. Ama dik-kat: Sürekli "sandığım-dan daha zormuş" da demeyin çünkü bu içiniz-deki gücün zayıflamasına sebep olur.

H) Bir kilometre da-ha tırmanmaya hazır-lıkkı olun: Dağın zirvesi-ne giden yol her zaman sizin sandığınızdan daha uzundur. Kendinizi kan-dırmayın çünkü mutlaka yakın görünen şeyin aslında hâlâ ne kadar uzakta olduğunu fark edeceğinizi bir an gele-cektir. Ama kendinizi da-ha fazlasını katetmeye hazırlarsanız bu bir prob-lem olmayacaktır.

I) Zirveye ulaşmış-ınızda mutlu olun: Ağ-layın, ellerinizi çırpın, dört bir yana başırdığı-nızı haykırın, rüzgarın - zirve her zaman rüzgârlı - zihninizi temizleme-sine, yorgun ve terlemiş ayaklarınızı tazelemesine, gözlerinizi açmasına ve kalbinizdeki tozu silkme-sine izin verin. Bir za-manlar sadece bir hayal, uzaktaki bir görüntü olan şeyin artık hayatınızın bir parçası olması harika bir duygudur; bunu siz ba-şardınız!

J) Söz verin: Artık es-kiden farkında bile olma-dığınız bir gücü keşfetti-ğinize göre kendi kend-i-nize bu gücü bundan sonra her gün kullanaca-ğınızı söyleyin. Hatta başka bir dağ keşfedip yeni bir maceraya daha atılmak konusunda da kendinize söz verin.

L) Hikayenizi anlatın: Evet, hikayenizi anlatın! Örnek olun. Herkese bu-nun mümkün olabilece-ğini anlatın ve böylece diğer insanlar da kendi dağlarına tırmanmak için gerekli cesareti bu-

an Yücel'e

Can Baba, hatırlar mısın, bir akşam arkadaşları Kuzguncuk'taki evimize gelmiştik... Evde senden başka kimse yoktu. Yapayalnızdın. Sevdiğini terk etmiş iselisin bir öğrenci gibi çaresizdin. Bütün sıkıntıları, televizyonu, radyoyu açsan da, evde garip ve hüzünlü bir sessizlik vardı. Oysa insanların bir tutam neşe, öfke, coşku, yaşam sevinci koparmak için uğraştığı, sevinçli ve kutsal bir bahçeydi eviniz...

Güler evi terk etti, dedin, neredeyse ağlamaklı...

Önce inanmadık. Çünkü eşin Güler Abla, bildiğimiz kadarıyla sana aşıkta ve seni hiç terk etmeyecek gibi görünüyordu. Hatta bir keresinde ona; "Güler abla, Can Baba'yı biraz yaşlanmış

gibi gördüm," deyince, bana şöyle bir küçümseyerek bakmış, "Saçmalama, gittikçe yakışıklı oluyor, baksana," demişti...

Aşk buydu demek, sevdiğin insanın her geçen gün daha da güzelleştiğini, daha da yakışıklı olduğunu hissetmekti... Bunu sizin aşkınızdan öğrenmiştim...

Peki Can Baba, Sen dememiş miydin bir keresinde, "Güler benden önce ölürse, ibne olurum" diye... Çok gümüştü bu sözüne; "Yoo gülmeyin çocuklar," demiştin o bilge ve davudi sesinle, "Dünyanın birbiri türlü hali vardır, belli olmaz; Aragon sevgilisi Elsa öldükten sonra ibne olmadı mı; korkuyorum, ya Güler benden önce ölürse."

Sen de aşkтын Güler Abia'ya, hem de sımssıkı, tepeden tırna-
ba... Ama senin yüreğınle oynadığın ıstraplı bir oyun vardı,
Sen aşkını kaybedip kaybedip bulurdun, İste bu sırada şiir çı-
kardı... Ama bu defa başkaydı. Sen kaybetmemıştın. Ve o git-
mişti. Çok çılıyorsun, sağlğına dikkat etmiyorsun, diye seni de-
falarca uyarımı, sonunda artık dayanamamış, her şey taham-
mıl sınırlarını aşmış ve o gitmişti...

Ama senin GülerAbla'dan sonra bir aşkın daha vardı. Ana sütü gibi helal, ana sütü gibi hak, alkolün vardı senin...

Yalnızlığındı o senin, sidikli kontesindi. Hayatın ve ölü-
mündü...

Biz daha içeri girmeden, "Çocuklar," dedin, "biriniz içki alıp gelsin; ne bulursa, dilim damağım kurudu..."

Böyle ayak işleri nedense hep bana kalırdı, ama olsun. Gecenin karanlığında, bir koşu bakkala gidip verdiğin torbayı içkiyle doldurmuştum. Seninle suç ortağı olmanın keyfi bambaşkaydı. Hem sen hiç ölmeyecek gibiydin. Biz de seninle arkadaştık ya, şımartıyorduk kendimizi...

Fakat bir sorun vardı. Hem de önemli bir sorun. **Güler Abla** eve her an baskın yapabiliirdi. Peki o halde içkiler nereye saklanacaktı? Her kafadan bir şey atılıyordu ortaya. Yok masanın altına, yok dolaplara, yok kütüphanenin arkasına...

Hiçbiri aklına yatmıyordu. Sen ki, ne baskınlar yemiş, zulanda neler saklamıştın. Durdun, biraz düşündün. Gözün salonun ortasındaki kömür sobasına takıldı sonra. "En iyi yer sobanın içi," dedin. İçkileri, senin büyüklüğünü bir kez daha kabul ederek, birer birer sobaya doldurduk...

Ve o gece için yolculuğumuz başladı...

Ama sen yine, tecrübeli bir uzun yol kaptanı olarak, bize gereken uyarıları yapıyordun.

"Çocuklar, Güler her an gelebilir ve nereden geleceğini ben bile bilemem. Bardaklarınıza ona göre sahip çıkın. Mesuliyet kabul etmem..."

O gece hiç uymuyordum, kokudan bahsetmiştin, kokulu şiriler ki çok sevdiğinden. Şiir, demiştin, kokmalı; nane karpuz, şarap, anason, kan, soğan, fesleğen, kekik kokmalı... Bunları anlatırken, gözlerinden sensüz bir yaşama şehveti geçmişti... Deliler gibi aşkıntın doğaya... Taparın çiçeklere, kuşlara, börtü böceğe... İşte bu yüzden kavgacıydın. İşte, bu yüzden öfkeli... Böylesi güzel bir dünyayı, bize insan gibi yaşatmıyorlar diye...

Bu yanırı hep kıskandım senin Can Baba. İçinde bir yer hep kanasa da, sen hiç kendine acımazdın. İçin kanadı, bilirdim; için kanamasaydı bu kadar içmezdin. <https://rantey.org> Hissini, hissiyetini, duygusunu, tutkusunu, sevinçini, sekinisi farklıydı. Seviyorum içmeyi, diyardım; ama değil. Sen

dine acımazdı...

başka bir şey istiyordun, hemen istiyordun, herkes için istiyordun; ama olmuyordu, hayat çok güzeldi ve çok kısaydı oysa ve olmuyordu ve sen işte bundan içiyordun...

En çok neye öfkelenirdim, neye kahrolurdun Baba, biliyor musun. Arkandan yazı yazanlar, senin bu yanından neredeyse hiç söz etmemişlerdi... Yok şöyle içer, yok şöyle küfreder, yok Türkçeyi şöyle iyi kullanır... Peki sen onca yıl kime küfrettin Can Baba. Türkçeyi yüreğinin ve aklının tornasından geçirir, hangi aşağılık insanların yüzüne çarptın... Bu yoktu işte. Seni sadece iyi kalpli, ilginç ve sempatik bir derviş gibi sunmaktı derlerti... Oysa sen, en çok bu sistemden nefret ederdin Can Baba. Bu kokuşmuşluktan, bu sömürüden, bu yalan düzeninden...

Bir gece, Kuzguncuk'taki evinin arkasındaki ormanlığa, "En büyük komünist benimli!" diye bağırın seni değil miydi? Duyan olmazdı seni. Sen de oturur, içerdin. Kendine acımazdın ama...

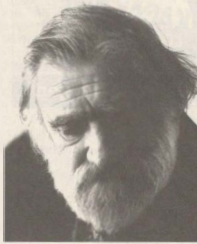
Karşına, "Can Bey, çok ilginç bir insan-sınız," diyen kendi deyiminle sanat sevcilerinden biri çıktığında, hiç çaktırmadan onları da tiye alırdın ama, için kaçardın. Neden insanlar bu kadar sahtekâr, neden bu kadar enayiler, diyerek, gider içerdin. Kendine acımazdın ama...

Sen, ilginç olmak, dikkat çekmek için yapıyordun ki bütün bunları. Senin derdin dünyayı değiştirmekti. Bir keresinde bir basın toplantısından dönyorduk. Arabada bana, polisten dayak yiyen travestilerden bahsetmiştin. Cezmi, bir kamera bulalım, bunların yaşadıklarını kaydedelim, elimizde inanılmaz bir arşiv olur, demiştin. Amacın, kim olursa olsun, zulüm altında olanların çektiıklarını paylaşmak, belgelemek, başka insanlara göstermek, zulmü kanıtlamaktı.

Üzerlerinde ki baskıyı protesto etmek için, Taksim'de bir evde açlık grevi yapan travestiler ziyaret etmen ve onlarla birlikte onuncu yıl marşını söylemen hep bunun içindi... Ama kimse duymamıştı. Sen de gidip evine içmiştin. Kendine acımadan ama...

Sosyalist olup da, senin gibi farklı yaşıyan, özgün düşünenleri yargılamaya ve küçümsemeye hazır, neredeyse bunun için yaşıyan beton kafalılar bile sana bir şey diyemezlerdi. Garip bir saygının vardı. Öyle deli bir öfke taşıyordun ki, onun arındıkai kanayan, kırılan çocuğu görememişlerdi...

İyi ki görmedin... Çünkü sen de görmüş gibi, bir de buna üzülürdün. Gi-

der içerdin. Kendine acımadan ama...

Saygınlık dedim de, aklıma geldi. Kuzguncuk'a gelmiştim bir gün. Vapur iskelesini süpüren adamla seni konuşmuştuk. Hasta olduğunu söylemişti bana. Gözlerine baktım. Gerçekten üzgündü. Sana bir şey olursa, hayatın eskisi gibi olmayacağını hissediyordu sanki. Gökyüzüne, sonra denize baktı. İlyleşiş değil mi, diye sordu bana. İlyleşiş, dedim iyleşiş... Merak etme Can Baba'ya bir şey olmaz...

Neyse, nerede kalmıştım. İşte, size geldiğimiz o gece, sen bizi arada bir, tecrübeli uzun yol kaptanı olarak uyarırken, nasıl olduğunu anlamadan bir anda, karşımızda Güler Abla bitiverdi... "Davranmayın... Hepiniz ellerinizi masanın üstüne koyun. İçkiler nerede, derhal söyleyin bana. İçkiler nerede?..."

Ortalığa derin bir sessizlik çökmüştü. Ne yapacağımızı bilemiyorduk. Bizi ancak sen kurtarırdın bu zor durumda.

Ama sen de pek iyi görünmüyordun. Kırık dökük ve korkmuş bir ses tonuyla: "Ne içkisi Güler, dedin, arkadaşlarla şiir üzerine konuşuyorduk. İçki filan yok..." Biz bu arada bardaklarımızı cep-lerimize, kütletimizin içine sokmaya çalışıyorduk...

Ama GülerAbla dinler mi, hisimli daldı mutfağa, dolapları tek tek açtı, sonra oturma odasına geldi, halıları kaldırdı, divanların altına baktı, kütüphaneyi araştırdı, elbise dolaplarını, dolaptaki rafları tek tek kontrol etti...

Can Baba dahil, hepimizin gözü salonda dolmuştu. O da dağınık, gürültü, gümür gümür atıyordu... Tanıdığın en

cesur, en yürekli insanlardan biri olan Can Baba'nın yüzü, bembeyazdı. Korkuyordu. Korkuyordu, çünkü eşine aşıkı. Onu yitirmek istemiyordu...

Güler Abla aradıklarını bulamamıştı, ama içki içtiğimize emindi. Odasına girip, kapısını öfkeyle yüzümüze çarptı...

Peki, şimdi ne yapacaktık?.. Can Baba'ya baktık. Sonuçta kaptanımız oydu. "Çocuklar," dedi, "hiç merak etmeyin, ben şimdi onun gönlünü alırım; yalnız bana bir kâğıt kalem bulun..."

Kâğıt ve kalem bulduk ve o da başla-dı yazmaya... Arada başını kaldırıyor, merak etmeyen çocuklar, ben şimdi onun gönlünü alırım, diyor, sonra tekrar yazmaya başlıyordu.

Öylece hareketizi bekledik onu. Sonra bitirdi. "Tamam çocuklar," dedi, "bit-ti." Kâğıdı güzelce katladı. Korkusunu bastırmak için derin bir nefes aldı ve eşinin girdiği odanın kapısını tıklattı ve içerden, "Vine ne var," diye bir ses gelince, Can Baba, "Gülercim sana bir şey göstereceğim de, onun için, girebilir miyim?" dedi ve girdi... Ne olacağını hayecanla bekliyorduk... Bir süre içerden hiç bir ses çıkmadı... Her şey mümkündü. Evden bile kovulabilirdik. Sonuçta bizler de suç ortağıydık... İçerden önce Güler Abla'nın hayranlık dolu sesleri geldi. Sonra sıra Can Baba'ya geldi. Kulak kesilimi dinliyorduk. Sonra sevdâ sözleri duyduk içeriden. Aşka, sevgiye dar, hic ayrılmalaya dair sözler geldi sonra ku-lağıma... Sonra sarılış, sonra öpüşme sesleri... Kurtulmuştuk... Şiirin hayatıdaki gücünü o gün anlamıştım işte... Sonra Can Baba o odadan, aşktan, bahtiyarlıktan, sevinçten parlayan gözleriyle dışarı çıkmış, "Çocuklar ben her şeyi hallettim, hiçbir sorun yok, siz ufak ufak gidebilir-siniz, bardaklarınızı da yanınızda götür-lün, hiçbir iz bırakmayın, yann ben so-banın içindikileri halledirim, beni hiç merak etmeyin, ben güvenli ellerde-yim," demişti...

Sonra bir hep birlikte sahile inmiş; ar-kadaşlardan birinin sobadan kurtardığı içkiyle elimizdeki suçlu bardakları dol-durmuş; gecenin karanlığında çalgınca akan Boğaz'ın sularını seyretmiş ve ölümsüzlüğe içmişik... Çünkü çok genç-tik ve Can Baba hiç ölmeyecek gibiydi...

Ve o zamanlar şiir henüz çok güçlüydü... Can Üçel aramızdan ayrılmadan birkaç hafta önce, hazırlıkları başladı med-yada, yayın ve kaset piyasasında...

O daha ölmeden, onunla ilgili yapıla-cak programlara konuklar çağırıldı. Çe-kimler yapıldı. Kitaplarının yeni baskısı matbaadan getirildi. Şiir kasetlerinin ba-sımı hızlandırıldı. Gazete yöneticileri, ya-zarlarla Can Üçel'le ilgili yazı ve sayfa-lar sipariş ettiler. Ölümü bekleniyordu ve herkes gereken hazırlığı yapmıştı... BÜ-yükleme... O da dağınık, gürültü, gümür gümür atıyordu... Tanıdığın en

LONDRA SOKAKLARINDA EDEBİYAT

Liverpool İstasyonu'nun hemen dışına çıkar çıkmaz kaybettığımız yolumuz Brick Lane'e düşüyor. Neler yok ki Brick Lane muhitinde: Hintli ve Bangladeşlilere ait restoranlar, dükkânlar, taticılar, bohemlerin takıldığı barlar, eski fabrika binalarından bozma sanat merkezleri...

Şehrin renkli yerlerinden birisi olan, fakat turistlerin pek uğramadığı bu muhteşem muhitin sokaklarında baharat ve yağlıboya kokuları birbirine karışıyor.

Buradan güneye doğru on beş dakikalık tempolu bir yürüyüşle ulaşılan, Thames nehri kenarında yer alan Tower of London ise turistik rotanın tam göbeği. Tarihinde birçok amaç için kullanılmış kuleyi Tower Bridge karşı yakaya bağlıyor. Yüzyıllardır akan Thames nehri, Charles Dickens zamanındaki halinden biraz daha temiz olsa da suları hâlâ daha kahverengi. Nehir boyunca The monument'e kadar yürürsünüz. Dickens'in meşhur karakteri Oliver Twist de bu yörede, bilhassa Monument ve Londra köprüsü civarında sıkça takılıyordu.

Londra'nın üzerinde bıraktığı ilk izlenim karanlık ve mesafeli bir şehir olduğudur: Nehri, nehir kenarında yer alan rıhtımları, hızlı hızlı yürüyen insanları... Virginia Woolf'a intihar fikrini bu kasvetli nehrin verdiğine inanmak güç değil.

Dickens zamanından beri Thames üzerinde yapılan köprülerden bence en ilginç Millennium Bridge'dir. Tower Bridge'in her yönünden tam karşıtıdır bu köprü. Tower Bridge eski ve klasik olmasına rağmen heybetli ve sağlam görünür. Millennium Bridge ise yeni ve incektir. Üzerinden sadece yayalar geçtiği halde sürekli sallanır. Bu acı köprünün bir tarafında St Paul Kated-

Ayça Van Ingen

rali, diğer tarafında ise Tate Modern müzesi yer alır. St Paul Katedrali dışarıdan ne kadar görkemliyse Tate Modern müzesi de dışarıdan bir hayli çirkin görülür.

İlk görüşe aldanmamak gerekir. Zira Tate Modern'in iç mimarisi geniş alanları ön plana çıkarıyor. Kalabalık bir şehir olan Londra'da kişi başına düşen en geniş alan bence bu müzede olmalı. Modern sanat üzerine hiç de küçümsenemeyen bir koleksiyonu olan Tate Modern, geriye kalan alanlarını ilginç sergiler açıyor. Mesela ben ziyaretim sırasında Frida Kahlo'nun eserlerini sergilediğine şahit oldum. Müzenin en üst katındaki restoran ve kafe ise Londra ve nehir manzarasına hâkim.

Tate Modern'in tam yanbaşındadır ise Shakespeare'in Globe Theatre'ının yeni bir kopyası yapılmış, turistler akın akın Shakespeare izlemeye gidiyorlar bu binaya.

Shakespeare'in Londra'sından günümüze pek az şey kalmıştır. O zamanlar Londra herhalde bugünkü gibi kalabalık, ucu bucağı bilinmeyen bir şehir değildi. Belki dünyada yeni yeni ünlenmeye başlamıştı. Şehir ilk yabancılara 1500'lü yıllarda gelmeye başlamıştır. Yahudiler, şehirde sayıları birkaç bini bulan, büyük ihtimalle İspanyol kadırgılarından kaçmış ve iltica etmiş siyah derili insanlar ve tabii ki İrlandalıları Londra'ya yerleşen ilk yabancılardır. Acaba Shakespeare *Othello*'sunu o zencilerden birinden esinlenerek mi yazmıştı? Bugün Londra'da her ırktan ve renkten binlerce insan yaşamakta, bence şehir bu sayede karamsar kimliğinden sıyrılabilir. Hint, Çin, Türk, Fransız ve İspanyol restoranlarını, bu coğrafyadan gelenlerin işlettiği çeşitli dükkânları ve kültür merkezlerini her yerde görmek mümkün.

Londra'nın batısındaki Westminster bölgesinde yer alan Parlamento binasına Big Ben eşlik ediyor. Virginia Woolf'un *Mrs Dalloway*'inde sürekli çalarak saatin kaç olduğunu okura bildiren Big Ben dünyanın en ünlü saat kulesi.

Westminster bölgesinde yer alan ve aynı ismi taşıyan Katedral, son yıllarda ses getiren Dan Brown romanı *Da Vinci Kodu*'nun son bölümüne ev sahipliği yapmıştır. Gerçi Katedral'in din adamları bu kitap sayesinde kendilerine gösterilen ilgiye için için sevinde, *Da Vinci Kodu*'nun iddialarına kesinlikle, her fırsatta karşı çıkıyor ve ken-

Greenwich Gözlemevi

British Museum

Saatchi Gallery

Halkkarnas'ın hüznü atı

Big Ben

Tower Bridge

dilerine bu konuda soru soran turistleri bir güzel haşlıyorlar.

Turistlerin esas ilgi alanı **Dan Brown**'un kitabında yer verdiği **Newton**'un mezar anıtı olsa da bu katedralde aynı zamanda İngiliz Edebiyatı'nın ünlü isimleri yatıyor. Hatta şairler köşesi adında bir bölümü de edebiyatçılara ayrılmışlar: **Shakespeare**, **Dickens**, **Hardy** ve adını duymadığım bir alay edebiyatçı burada yatıyor.

Westminster bir zamanlar zengin ve soyluların yaşadığı bir bölgeymiş. Bugün de şehir merkezinden daha düzenli ve temiz olduğu dikkat çekiyor. Parlamento binalarının hemen önünde yer alan Westminster köprüsü ise karşı yakada bulunan **Saatchi Galerisi**'ne çıkıyor. Burada **Tracey Emin**'den **Damien Hirst**'e günümüz sanatının en akıl almaz sanatçılarından eserleri sergilenmekte.

Elimdeki **Lonely Planet** seyahat rehberine göre Londra'da edebiyatçıların en çok sevdiği muhit **Bloomsbury** olarak bilinir. Bu doğru olabilir, zira **Virginia Woolf**'un burada yaşadığını, bilhassa babası sayesinde bölgedeki edebiyat çevresiyle haşır neşir olduğunu **Mina Urgan**'ın **Virginia Woolf** incelemesinde okumuştum. Bugün bu muhite gitmenin en önemli nedeni ise **British Museum**'dur.

Bodrum'dan getirilmiş anıt mezar da dahil olmak üzere, **Efes**'ten, **Atina**'dan, **Mısır**'dan ve **Irak**'tan getirilmiş yüzlerce paha biçilmez eser, aralarında hiçbir kronolojik ya da başka bir mantıksal bağ olmaksızın, neredeyse gelişigüzel bir şekilde bu müzenin çeşitli odalarında sergileniyor. Bu kadar geniş mi kapasiteleri yetmediği için bu oda-

ları keyfi olarak günün belli saatlerinde kapatma hakkını kendinde görerek, bir mahalle müzesi profesyonelliğini bile yakalayamıyor. Ziyaretçilerin *'Adam gibi sergileyemeyecekseniz geri verin'* tarzı tepkilerine hak veriyorlar. Bence buradası bir müzeden çok hapishaneyi andırıyor: Yerlerinden sökülmüş Asur heykelleri, son yolculuklarından edilmiş bedbaht mumyalar, **Atina**'nın kızkardeşlerinden ayrı dünmüş yalnız bakiresi ve **Bodrum** anıt mezarından alınma hüznü bakan bir at heykelinin dili olsaydı, kesinlikle kim bilir, hile ve oyunlarla kopartıldıkları vatanlarına özlemlerini anlatırlardı.

Tate Modern Müzesi

Londra'ya yapılacak bir ziyaret asla Greenwich'siz tamamlanamaz. Thames boyunca bir zamanlar fabrika ve depo alanı olarak kullanılan aynı binaların

arasından nehir gemisiyle geçilerek ulaşılan Greenwich, dünya zamanının nabzını tutuyor. Burada zaman durmuş gibi, zira gemi iskeleye yaklaşır yaklaşmaz **Charles Dickens**'in taklma- yı pek sevdiği **Trafalgar Tavern**'in hâlâ yerinde olduğunu hayretle görüyorum. Bugün Londra'nın bir parçası olan Greenwich Londra'dan daha rahat, neredeyse kasabalı bir atmosfere sahip.

Buralara kadar gelip de pub'larda zaman geçirmeden olmaz. Zira Londra deyince akla pub'lar ve pub'larda yenen *'Fish and Chips'* gelir. **Virginia Woolf** bence bu yüzden Londra'yı *'Ölü balıkların ve yıpranmış kızartma tavalarının kenti'* olarak tanımlamıştır *'The Waves' (Dalgalar)* isimli romanında. Bu pub'lardan bazıları eskidir, zaten yeni olanlar da salaş olduklarından birkaç sene içinde eski görünür. **Kann-deşen Jack** bir sonraki kurbanının pe-

şine düşmeden yan masada bir bira içmiş olabilir ya da **Dickens**'in çilekeş kahramanlarından birisi her an kapıda bekliyor olabilir. Bir atmosfer vardır Londra pub'larında.

Her yaz mevsimi geldiğinde, sanki sonbaharda, kışta ve ilkbaharda ağırları okunuyormuşçasına sıcak günler için "hafif" kitaplar önerilir okuyuculara. En çok da "best-sellerler", polisiyeler, aşk romanları anılır. Kurmaca metinlerden arta kalan zamanlarda ise ünlü şahsiyetlerin biyografisi ya da otobiyografileri, popülerleşmiş tarih anlatıları, medyanın sevilen kalemlerinden çıkma aşk ve nostalji kokan hüznübaz denemeler, astroloji ve hobi kitapları, kadın ve erkeklerle dair kullanılan klavuzları tercih edilecektir. Ama bu hoşça vakit geçiren "hafif" kitapların "ağır" okuma mevsiminin de en çok satarlari arasında yer aldığını biliyoruz biz ve tam da bu nedenle son yıllarda dilimize iyice dolanan çok satarlık meselesine bir kez daha bakmak istiyoruz.

Çok satmanın içiçe geçmiş anlamları Türkiye'de. Dergi ve gazetelerde yayımlanan listeler, reklamlar, "bilboard"lar ve yazarlarla yapılan röportajlar bir yandan çok satanlar üzerine kurulu, öte yandan onun sayesinde kitapların daha çok satması sağlanıyor. Romanları çok satan yazarlara durumdan hoşnutlar; çok satmalarını halkın kendilerine gösterdiği bir teveccüh olarak yorumluyor, edebi çevrelerden gelen eleştirileri ise malum çeşvelerin hasetliğine yoruyorlar... Ancak hiç birisi "bestseller"lerden söz etmiyor, kendi çok satarlığına yüklediği olumlu anlamları Clive Barker, Danielle Steel, Jackie Collins, V.C. Andrews, Richard North, Stephen King, Tom Clancy, Dean Koontz, Jack Higgins, Wilbur Smith gibi Batı'nın gerçek çok satan yazarlarının romanlarına layık görmüyor. Çünkü adı geçen bu yazarların edebi kaygılar taşımadıkları, yazarlık "auro"su talebine bulunmadıkları çok açık; onlar piyasasının talebine cevap veren dürist birer zenaatkar olarak roman formundaki üretimlerinin edebiyat tarihinin neresine yerleştirileceğini hiç umursamıyorlar. Oysa durum bizde farklı; hem çoksatmak hem edebiyat "aura"sını başının üzerinde taşımak istiyor yazarlarımız.

Nedir bu Bestseller dedimiyiz "sey"?

"Bestseller"leri edebiyat mı sayacağız yoksa yoksa popüler kültürün ait bir faaliyet mi" ikilemini aşmak için

"edebiyat ve sanatın alt türleri var mıdır" sorusunu yanıtlamak gerekir. Sorunun yanıtı ise, beğeniler hiyerarşisini, sanatsal biçimleri, ve eserin ideolojisini de işin içine katması nedeniyle oldukça karmaşıktır. Üstelik günümüzde popüler kültür ürünlerine yönelik yoğun ilgi insanların tercihleri ya da beğeni düzeyleri arasında herhangi bir sıralama gözetmeyen ve ilk bakışta daha demokratik görünen kültürel bir anlayışı yaygınlaştırmışken milyonlarca okuyucuyla ulaşan Batının "bestseller"lerini

edebiyat dışı saymak ya da "alt-tür" deyip burun kıvrırmak hiç de kolay değildir. Bir diğer zorluksa polisiyeden bilimkurguya, aşk romanlarından korkulara kadar çok geniş bir ilgi alanına hitap eden romanları tek bir "bestseller" başlığı altında toplama mantığının açıklanmasıdır.

Elbette edebiyat tarihi boyunca her dönemde popülerlik söz konusuydu ve çok satarlık merceğinden bakıldığında pek çok klasik eser popülerlik katına ulaşmıştı... Demek ki tartışılır ve edebi açıdan sorun çıkaran şey bir kitabın çok sevilip çok satması yani "popülerleşmesi" değil, daha ilk baştan çok satmak amacıyla, satarlık kalıpları gözetilerek kaleme alınmasıdır. Bir kitabı "bestseller" yapan şey o kitabın çok satmasından ya da popülerleşmesinden bağımsızdır. İster aşkı anlatsın ister nefreti, ister polisiye olsun isterse korku, "Bestseller"lik bir anlatım kalıbıdır ve kalıbın karakteristiğini kavramayı, bu kalıbın mantığını yakalamak gerekir. Yakın ta-

rihte gazetelerde yer alan bir haberle örnekleyeyim; "sonunda mükemmel film formülü de bulundu" deniliyor haberde, "Londra Üniversitesi'nde görevli yönetmen Yüze Clayton mükemmel film tarifini Yüze Clayton hesabıyla veriyor. Clayton, on yılda çekilmiş ve hasılat rekoru kırmış "Titanic"ten "Nothing Hill"a, "The Full Monty"den "Die Another Day"e kadar çok sayıda film izledikten sonra bulduğu mükemmel film formülünü şöyle açıklıyor: "Yüze 30 aksiyon, Yüze 17 komedi, Yüze 23 kötüye karşı iyi, Yüze 12 seks-romantizm, Yüze 10 özel efekt, Yüze 10 entrika ve Yüze 8 müzik...."

Hemen hemen tümü Hollywood için senaryolar hazırlayan "Bestseller" yazarları, romanlarını yazarken sinemanın -yukarıda formüle edilen- kurallarına sıkı sıkıya bağlıdır. Başlangıçta Hemingway, Faulkner gibi isimleri de kapsayan sinema-edebiyat ilişkisinin Amerikan romanını derinden etkilediğini biliyoruz. Ne var ki film endüstrisi gelişen insanlar sinema ve TV'nin görsel diline ve pasif izleyiciliğe alışıkça zahmetli okuma törenlerinden kaçınmaya da başladılar. Yeni bir anlatı türü işte böyle doğdu; "bestseller"ler okuyucuya istediğini, film gibi tüketilebileceği romanları verdi! Bugün gerek Hollywood sinemasının gerek Amerikan roman endüstrisinin anlatım dili, klasik gerçekçi metin kullanımı ile ayrılmış durumdur.

Romanın geleceği

Olayların düzgün bir sıralama (zaman akışı) ile birbirini kovaladığı ve bakış açısının birinci ya da üçüncü tekil şahsa göre düzenlendiği anlatı tarzı olarak özetlenebilecek klasik gerçekçi metin, "bestseller"lerin üniformasıdır; hikayeleridir onları farklılaştırır... Daha başta, bir yazar "bestseller" olmaya aday bir roman yazma amacıyla masa başına oturduğunda, ister istemez dönem satış potansiyelli anlatım kalıplarını gözetecektir. Böylelikle, hikayenin açılışı, enterikanın örülüşü, katiller, polisler, iyiler, kötüler, yakışıklı erkekler, güzel kadınlar stereotipleri, ana karakterlerin dışındaki canılar, kimi zaman isimleri kimi zaman cinsiyetleri farklılaştırılabilir. Ne bireylerin iç dünyalarının ne de toplumsal mesele-

Bestseller vakti...

lerin derinlerine inilmesi amaçlanmaz, okuyucuya ilginç gelebilecek bir konu fon olarak alınıp üzerine klişeleşmiş bir hikaye yerleştirilir. Akış temposu, zaman zaman geriye dönüşler, erotizmin dozu hep ayarlanmıştır, kimisinde marjinal kahramanlar ya da hayatlar ele alınsa bile hikaye her zaman toplumsal uyum gözetilerek sonlandırılır.

Diğer popüler metinler gibi, "Bestseller" romanlar da "söylemek" yerine "gösterecek", tek tek her şeyi çizmek yerine kabataslak aktararak kendilerini çeşitli toplumsal ilişkilere açarlar. İnsan ve toplum anlatımları çelişkili ve yetersizliklerle dolu, eşya ve mekan tasvirleri özensizdir, ancak birbirlerinin, ya da mesela sinema gibi benzer alanların içine sızar, eksikliklerinin okuyuc tarafından tamamlanmasını talep

ederler. Bourdieu'nun da savunduğu gibi, yüksek kültür karşısında popüler kültürün ayrıt edici temel özelliklerinden bir tanesi, estetik ile gündelik yaşam arasındaki herhangi bir uzaklığı kesin biçimde red etmesidir; kullanılan kalıplar, egemen ideolojinin öngörüye dayalı gündelik anlatımlarıdır.

Oysa, Herman Hesse'nin de ifade ettiği gibi, "okumanın amacı hiçbir zaman bizi "oyalamak" değil, tersine daha çok yoğunlaştırmak olmalıdır. Okumanın amacı, anlamsız bir yaşamdan aldatarak uzaklaştırmak ve sahte bir teselliyle uyandırmak değil, aksine yaşamımıza hep daha yüksek, hep daha yüklü bir anlam vermeye yardımcı etmek olmalıdır". Ama üniversitede okumanın bir iş sahibi olmaya indirdiği, bilginin, kuramın, estetik tartışmaların bir nasıl ve nereden geldiği meçhul bir kanaate feda edildiği, kitapların silahlarla birlikte suç delilleri olarak sergilendiği, mafyatik dizilerin izlenme rekorları kırdığı günümüzde yaşama daha yüksek ve yüklü anlamlar vermek kimin umurunda? Tersine, gündelik yaşamla baş edemeyen insanların aldatılmaya ve uyandırılmaya ihtiyaçları var; öyleyse gelsin "çok-satar"lar...

Bütün bu zaaflarına rağmen, "Bestseller"leri de roman sanatı içinde bir yerlerde düşünmek zorundayız. Yapabileceğimiz tek şey onları bir alt-tür parantezine almaktır belki de. Hoşunuza gitmeyebilir, ama roman sanatı için kullandığınız estetik normlarınız varsa eğer ve bu normları Kafka ile Stephen King arasındaki mukayese için kullanmıyorsanız, "Best-

kabullendinizi itiraf ediyorsunuz demektir. Elbette onlara "alt-tür" demek yazın jandarmalığına soyunmak anlamına gelmediği gibi alt-türleri küçümsemek ve okunmaya değmez bulmak demek de değildir... Basılı her romanı eşit gören "tüketim kültürünün vitrin cogulculuğunu" savunmaktansa, başlangıcından bugüne dek varolan edebiyat etkinliğini türlere ayırıp sıralamaya sokmayı daha anlamlı bulduğumu söylemeliyim.

Tekrar başa, yani bizdeki çok satarlık meselesine ve bu mesele etrafındaki tartışmalara dönelim isterseniz. Batıda yıllar önce ortaya çıkan ve bir çözüme başlanan sorunun Türkiye'de yeni yeni tartışılır olması yaratıyor kargaşayı; yazarlarımız kendi ürünlerinin toplumselsel çözümlemelere tabi tutulmalarını kaba buluyor, romanlarının çok satması üzerine yapılan değerlendirmeleri "özne" olarak saygınlıklarına, edebi yaratıcılıklarına, "çıkar gözetmeyen" faaliyetlerine bir saldırı olarak algılıyorlar.

Roman alanındaki bu değerler karmaşası sürüp gitmeyecek elbette; alanın kapitalizmin yasalarına tam uyumlu bir hale gelmesinden sonra ayrışma netleşecek ve çok satanlar -tıpkı Batının "bestseller"leri gibi- ayrı bir roman türü olarak özgürleşirken eleştirmenlerin onları edebi değil ama popüler kültür kavramlarıyla tartışması bir rahatsızlık yaratmayacak... Yaşar Kemal'in bir söyleşisinde vurguladığı gibi, eğer ABD'deki gibi on milyon dolarlarla ölçülen bir Pazar oluşursa belki de "hepsi Bestseller olacak bizim edebiyatın"...

Yeni Roman

Filtresiz,
husus
koku
ol dumanlı,
gazeteniz

HİÇ KİMSE ADA DEĞİLDİR

yaz-giz
HİRSOVA

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://rantey.org>

Başa döndük sevgili Kürt edebiyatı

Birkaç yıl önce, kırk-elli sayfalık broşür şeklinde Kürtçe yayınlanan kitaplar elimize ulaşınca defalarca okumak, geleceğe bir adım olması için özenle tanıttırdık. Öyle ki; halk hikâyelerini öykü uyarlaması yapıp kendi kitabıymış gibi yayımlayanlara bile bir tek eleştiri yapılmazdı. Modern Kürtçenin oluşması, dilin ilgi görmesi ve yazarların artması amacıyla birçok olumsuz şeye göz yumuldu. Bütün bunlar bir başlangıç içindi. Kürt edebiyatının geleceğinin bugünkü gibi olacağını tahmin etmek zordu, çünkü herkes o süreçte dâhil olma çabasındaydı, bir şeyler üretme yarışa vardı. Avrupa, Türkiye ve Rusya'da Latin alfabeyle farklı periyotlarda birkaç tane edebiyat dergisi yayımlanıyordu; bunların yanı sıra Türkiye'de de, haftalık Kürtçe gazete yayımlanıyordu. Türkçe yayın yapan bazı dergilerde bile Kürtçe hikâyeler, öyküler değişik türden yazılar yer alıyordu. Yasak olmasına rağmen ani ve genişleyerek gelişen bir Kürtçe serüveni başlamıştı, 90'lı yılların başında.

Kürtçe yada Kürtçe yayının edebi, siyasi, kültürel yayın organlarında sıkı bir dil tartışması vardı. Dilin modernleştirilmesi, romana, öyküye ve diğer bilimlere yeterli bir düzeyde getirilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda ciddi tartışmalar, polemikler yaşandı. Edebiyat dergileri, dünya klasiklerinden öyküler Kürtçeye çevirili yayınladı. Öykü yazma konusunda teorik yazılar yayınladı. Kürtçenin romanda yeterli olabilmesi için çalışmalar başlatıldı. Bu çalışmaların başında, bütün Kürt bölgelerinin halk hikâyelerini, halk deyimlerini, atasözlerini bir araya toplayıp kitaplaştırmak geliyordu. Bu araştırmanın başlıca amacı; kelime hazinesini genişletmek dili geniş kapsamlı kullanmaktı. Ve İstanbul Kültür Enstitüsü bu alanda birkaç kitap yayınlamaya karar önemli bir adım attı. Avrupa'da da benzer çalışmalar yürütüldü bazı eserler de ortaya çıktı.

Meyveler alınmaya başlandı. 30-40'lı yıllarda Hawar ve Ronahi dergilerin-

de Kürtçe yayınlanan Nuredîn Zaza ve Qedrîcan'ın öykü kalitesi yakanamıştı. Kişisel cabalarıyla çok önceden Kürtçe roman yazan, bu alanda oldukça ısrarlı olan Mehmed Uzun'un "Bîra Qederê" (Kader Kuyusu) romanı yayınlandığında ise çok kısa bir sürede modern roman ve yazma sanatı oluşmuş, kalite en üst seviyeye çıkmıştı. Dahası Helîm Yusiv'in "Mirî Rana-zin" (Ölümler Uyumaz) öyküleri, modern Kürt öykü sanatında devrim yaratmıştı. Gerçek üstü öykücülükte Kürt edebiyatı için muhteşem sayılacak bir başanıydı. Avrupa'da modern Kürt öykücülüğü iyi bir gelişim sergili, Hesenê Metê, Fîrat Cewerî ve daha bir çok isim ve sağlıklı eserler okura sunuldu.

Bütün bu edebi gelişmeler sanatın diğer dallarında da etkiledi, müzik, resim, tiyatro, sinema alanında da önemli gelişmeler kaydedildi. Kürtçe tiyatro ve kısa metrajlı sinema filmleri oluşmaya başladı, müzik alanında da önemli gelişmeler bir birini izledi.

Ne yazık ki bu hızla gelişen süreç bir daralma çemberine girdi ve gün geçtikçe Kürt edebiyatı beklenen değerlerin çok çok altında ürünler vermeye başladı. Her ne kadar Mehmed Uzun'un, Helîm Yusiv'in ve diğer birçok yazarın kitapları yayınlandığıysa da zaman geçtikçe beklenen ilgi gerileşemedi. Edebiyat dergileri birer birer kapandı, ardından Kürtçe gazete edebiyatı yönünden tamamen yetersiz hale geldi ve Diyarbakır'a taşındı. Türkiye'de yayınlanan tek aylık Kürtçe edebiyat dergisi Rewşen amacının dışında yayın yapıp, yetersiz olduğundan gereken ilgiyi görmedi ve o da kapandı. Kürtçe kitap yayınlayan yayınevleri ise bir elin parmağını geçmediği gibi, izledikleri yanlış strateji nedeniyle ellerindeki malzemeyi iyi kullanamadılar. Her Kürtçe yazanın kitabı yayınladı, böylece kalite hızla düşmeye başladı ve paralelde okur sayısı da yok denecek kadar azaldı. Yayınevlerinin izledikleri diğer bir yanlış strateji de; yazarlıkla uzaktan yakından alakası bulunmayan birçok şahsın kitaplarının para karşılığında yayınlanmasıydı. Bütün bunlar Kürt edebiyatını kemiren birer etkeni. Öte yandan Kürtlerin en büyük yazarı Mehmed Uzun'un son kitabını Türkçe yazması Kürt edebiyatının içinde bulunduğu durumun belirgin bir özeti.

Peki, Kürt aydın ve yazarları bütün bu gelişmeleri nasıl yorumluyor? Kürt edebiyatını yeniden çöküş sürecine girmesinin birçok nedeni olduğunu, buna sessiz kalmaması gerektiği dile getiren aydınlar var. Kürt yazarlar ve aydınlar Kürt edebiyatının neden gelişemediğini sebeplerini açıklarken; asimilasyon sürecinin hala sürdüğünü işaret ediyorlar. Asimilasyonun önceki dönemlerde olduğu gibi bir dille yasaklayarak ya da baskı kurarak gelişemediğini belirtiyorlar. Bu asimilasyon süreci-

cini hızlandıran etkenlerin başında Kürtçe'den Türkçeye yapılan çevirilerin geldiğini iddia ediyorlar. Ve Mehmed Uzun gibi bir yazarın kitabının Kürtçe yayınlandığından sonra Türk tv programlarına davet edilmesinin de okuru Türkçeye yönettiklerini ileri sürüyorlar. Dahası Kürt dilinin ve edebiyatının okunup- yazmasını yaratmaktan, en az on yıl Kürtçe'den başka dillere çeviri yapılmaması savunuyorlar. Aydınlar Kürt edebiyatını gereletinden diğer nedenlerle şöyle sıralıyorlar: Kürtçe yazabilen insanların Türkçeyi tercih etmesi, yayınevlerinin her önüne gelen kitabı yayınlaması, yazarların Kürtçe konusunda izledikleri yanlış strateji; Kürtçe yazan yazarların profesyonel düşünceden uzak oluşu, gibi birçok sorunun olduğunu belirtiyorlar. Aydınların ortaya attığı diğer bir iddia ise Kürtler tarafından Türkçeyayınlanan, ulusal ve yerel bazı yayın organlarının da Kürt dilini asimile ettiğiydi. Bazı aydın ve yazarlar Esmer adlı derginin de Kürt dilini asimile ettiğini görüşünde. Derginin bütün Kürt çevreleriyle ilişkide olduğu ve Kürtlerle ilgili bütün haberleri Türkçe yayınladığı için Kürtçenin dışlanmasına neden olduğunu belirtiyorlar. Bütün bu etkenlerin Kürtçeyi sistemati olarak yok eden en belirgin faktör olduğunu savunuyor Kürt aydın ve yazarlar.

Kürt siyasi hareketinin de Kürt edebiyatı ve dilinin gelişimini engellediği konusunda fikir beyan eden aydınlar var. Örneklesek; geçtiğimiz yıllarda açılan Kürtçe dil kurslarının, ilgisizlikten değil Kürt siyasi hareketi tarafından kapatıldığı iddia ediyorlar. Kapatılma sebebinin ise; Türkiye'nin Avrupa'da bu dil kursları üzerinde politika yaptığı, gerçekte Kürtleri hiçe saydığı düşüncesi öne sürülmüş.

Aslında kitap raflarına bakıldığında yine 70-80 sayfalık Kürtçe öykü ya da romanlar var. Hem de aynı yazara ait yedi-sekiz kitabı aynı anda görmek mümkün. Tabii ki kaliteden söz etmek imkânsız. Halk hikâyeleri uyarlaması; başı sonu bir birini tamamlamayan roman ve öyküler fazlasıyla var. Kürtçe yazan, kendisine yazar unvanı veren bazı kişilerin ne yazık ki, kurgudan haberleri yok, tema diye bir şey bilmiyorlar, zaman mekan ilişkisi diye bir şey duymamışlardır büyük ihtimalle; dill hataları sonsuz; yaratıkları karakterler ise çok sıradan. En önemlisi de edebi bir dil yaratma çabası yok. Bu açıdan bakıldığında 90'lı yılların başına dönmüşüz, ancak bu kez pozitif değil de negatif bir gelişme söz konusu. Birçok Kürt aydını Kürtçe ve Kürt edebiyatının sorunun tamamen maddi olduğu düşüncesinde, birçokyu ise siyasi olduğu fikrinde. Sorunun maddi olduğunu düşünen aydın ve yazarlar Mehmed Uzun'un son kitabı Ruhun Gökkuşak'ını Türkçe yazmasını örnek veriyorlar; sorunun siyasi olduğunu söyleyenler ise Kürtçe dil kurslarının Kürt örgütleri tarafından kapatıldığına, asimilasyonun hala sürdüğünü öne sürüyorlar.

SOĞUK VE SICAK HAYATLAR

Doğum, canlı varlıklar açısından hayatın başlangıcı olarak tarif edilir. Başka bir yorumla, doğumu hayatın ve ölümün ön şartı olarak da anlayabiliriz. Doğumun gerçekleşmesi, top-rağa düşen bir tohumun filiz vermesi için, bilinen ve bilinmeyen; sayısız iç ve dış şartların bir araya gelmesi gerektirir. Yine, sayısız nicel ve nitel özellikler içeren bu şartlar arasında ısı, çok ilgi çekici bir şarttır. Güneşin ışınlarıyla ısınan toprak, tohum için adeta bir ana karnı işlevi görür. Yumurtanın da yaşayan bir organizmaya dönüşebilmesi için, düzenli ve belirli bir ısı gerekir. Bu ısıyı temin etmek amacıyla dişi kuluçkaya yatar. Kuluçka kavramı, düzenli ve istikrarlı bir ısıtma sürecine işaret ediyor. Tavuğu örnek aldığımızda: kuluçka sürecinin sonunda yumurtadan çıkan civcivlerin, görece soğuğa karşı güçleninceye kadar, annenin kanatları altında ısıtıldığını görüyoruz. Veya civcivleri yine belli bir süre ampul ışığıyla ısıtarak sıcak tutmak, yetiştiricilerin başvurduğu bir yöntemdir.

Isı, kendi başına, salt fiziki bir değer olarak ele alındığında nicel anlam taşısın da, hayatın oluşumunu sağlayan belli ortamları belirlemesi nedeniyle, nitel bir özelliğe de sahiptir. Hele hele tin'sel bir ısı; manevi bir sıcaklık, başlı başına bir nitelik. Doğum, aynı zamanda dişi varlığın sahip olduğu ısı enerjisinin, fizik olarak ölçülemeyen birimlerde dışa vurduğu, harekete geçtiği bir dönemdir. Ve bu enerji bir kez harekete geçtikten sonra, dişinin en belirgin özelliği olarak hayata damgasını vuracaktır.

İNSANIN SICAK YURDU ANA KARNI

Memeli canlılarda ana karnı, evrensel ısının kaynağını oluşturan ve onu

sunan bir hayat ortamıdır. İnsanoğlu varoluşunun ilk sıcaklığını, bir kez daha tekrarı mümkün olmayan bir süreyle ana karnında yaşar. Ana karnı, karanlığı ve sıcaklığı hayatverici bir biçimde bağdaştıran tek ortamdır. Mekan olarak ana karnından, yani evrensel ısının kaynağından uzaklaş-tıkça, karanlık evren giderek soğuk ve soğuk insanı yalnızlaştıran bir etkiye yol açar.

İnsanoğlu doğumundan hemen sonra, bütün bir hayat boyu, bir daha asla dönme imkanı olmayan ana karnının sıcaklığını arayarak ömrünü geçirecektir. Bu tin'sel sıcaklığın yayap ortamlarda birebir niteliklerle taklit edilmesi ise imkansızdır. Gerek yavrunun, gerekse annenin, hayatları boyunca en yüksek mutluluğu ve huzuru yakaladıkları dönemdir bu. Doğumdan sonra yavru, dış dünyanın soğuşuna direnebileceği güne kadar, yine anası tarafından kucakta barındırılır. Gerek ana karnı, gerekse ana kucak, yaşamı sürdürülmesi için temin ettikleri maddi ve manevi ısının yansısı, dışarıya karşı güçlü bir güvenlik imkanı da içerirler. Üstelik, güvenlik sıcak bir duygudur. Güvenlik o kadar sıcaktır ki, yetişkin insanların, katta hitlelerin bile, özgürlük yerine güvenliği yeğlediklerine sıkça tanık oluruz. (Modern yüzyıllarda faşizmin şaşırtıcı bir kolaylıkla iktidar olabilmesi, bu büyük insani duygunun istismar edilmesiyle, açıklanabilir.) Yavru için doğumdan sonra bir derece soğuyan hayat, kucaktan indiği an bir derece daha soğuyacaktır. Emekleme sürecinde, sağa sola seğiren insan yavrusu aslında sıcakları aramaktadır. Bu süre boyunca, annenin elini her tutuş, sıcaklığı yakalamanın sevinci olarak yavrunun yüzüne yansır. Yavaş yavaş ayakları üzerinde durmaya başlamasıyla, annenin elini bıraktığı anda ilk yere yıkılışı, soğuk dünyanın insanı yalın açtığı ilk sarımsındır. Dünya soğudukça, güvenlik de azalmaktadır.

SOĞUK DÜNYANIN SAVAŞÇISI BABA

Burası tartışılabilir belki ama, tabiatın veya toplumsal iş bölümünün gereği olarak baba, günün çoğu zaman evin yuvanın dışında geçer. Dolayısıyla, baba doğumdan yavruya uz-

düşer. Yavru, babasından da çok şey öğrenir, lakin onu asıl eğiten annedir. Eğitimden kutsal bir uğraşı olarak algılanmasında, hayat imkanı olan ısıya annenin kaynaklık etmesini gerekçe gösterebiliriz. Bu nedenle eğitimcilik erkekten çok kadına yakışan bir meslek ve uğraşıdır. Bir talihsizlik nedeniyle, anne eğitiminden mahrum kalan insanlar, soğuk dünya karşısında daha korunaksızdırlar. Soğuk olanların hayatlarındaki acı etkisi, masallara, romanlara konu olmuştur.

Günün önemli bir bölümünü soğuk dünya şartları içinde geçirmesi, baba-yı savaşçı ve otoriter kılmıştır. Ancak baba da, kendi doğumundan itibaren sığağa özlem duyan bir varlıktır. Bu nedenle yuvanın ısıtılması için gerekli imkanları soğuk dünyadan temin ederek, ısıya olan tutku ve gereksinimini gidermeye çalışır. Ancak temin edilen bu imkanlar sayesinde yuvayı ısıtan, yine annedir. Dilimizdeki "ana kucak, baba ocağı" deyişini, bu durumun açıklayan bir ifade olarak anlayabiliriz.

Babanın savaşçı ve otoriter niteliği onu soğuk dünyaya ait kılsa da, o fırsatını bulduğu an, içindeki ısı tutkusunun gereği olarak yuvanın yolunu tutar. Baba her ne kadar yetişkin olsa da, ana karnının ısısına duyduğu özlem yakıcıdır. Ancak, o süreci bir kez daha yaşamamanın imkanı yoktur. Bu durumda babaya, kadın tarafından ısıtılan yuvanın güvenli sıcaklığına koşmak dışında bir seçenek kalmaz. (Gelin-kaynana çatışmasına dayalı ironi, burada ortaya çıkıyor.) Ana karnının ısıyı, yuvanın sıcaklığıyla ikame edilecek zorundadır. Dolayısıyla "sıcak yuva" deyişi soba ve kaloriferle ısıtılan bir ortamdan daha öte anlamlar içerir. Yuvada soba yanmasa bile, güvence imkanı dolayısıyla sıcaklık hakimidir.

Soğuk dünyanın savaşçısı olmak, bizzat ben'in soğumasını içermek zorunda değildir. Gerek kadının, gerekse erkeğin "ben" olarak soğuması, (bir anlamda donması) kadın erkek ve aile birlikteliğinin dağılmasına sonuçlanır. Her ne kadar modern dünyada ortamın soğuması, giderek bireylerin donmasına ve her türlü birlikteliğin zayıflayıp dağılmasına yol aç-

yorsa da, bunu insanın doğal eğilimi olarak anlamamak gerekiyor. Modern dünya derin dondurucudur. Ve insanın bu derin dondurucu içinde, bugüne kadar donarak, kırılıp, dağılma için gösterdiği çaba, övüye değer. Fakat buna rağmen çevremizde gördüğümüz soğuk insanlar, ne yazık ki, modern dünyanın kurbanlarıdır. Ve modernize edilmiş ortamların insanları, derin dondurucu koşullarda, diğerlerine göre daha zor durumdadırlar.

Babanın an içinde sahip olduğu savaşçı güç ve otorite, kadından kaynaklanan ısı enerjisiyle sürekli beslenmediği takdirde, soğuk dünya karşısında kırılan niteliktedir. Varoluşun sınırlarını oluşturan savaş, doğal afet, vb. durumlarda enerji kaynağından; ısıdan çeşitli nedenlerle yeterince beslenemeyen erkeklerin yenildiği ne sıkça tanık oluruz. Saraybosna'dan Irak'a kadar, varlık yokluk sınırına itelenen toplumlarda, kadınların yitirdiği enerjisini açıkça gözlemlemek mümkündür. Kadının ısı, toplumsal hayatı durma noktasından geriye çevirebilecek bir güce sahiptir. Sözü edilen sınır durumlarında ısınin kaynağı dışı, olağanüstü bir direnç sergiler. Yavrulayan bir kısır, gerek çevresindeki ayalırlara, gerekse öteki tehditlere oranla amansız ve uzun soluklu bir yitriciliğe sahiptir. Yavrusuna sonucu ortaya çıkan enerji, kısırın bundan sonraki bütün hayatını belirler. O artık ısıtan bir varlıktır.

Dişinin yaydığı ısınin parçalayıcı bir enerjiye dönüşmesi, gelişigüzel durumlar için asla söz konusu değildir. Çünkü varoluşa yataklık eden ısı, yine ancak varoluşun tehlikele olduğu durumlarda parçalayıcı bir etki yaratarak, tehdidi saf dışı bırakır.

Bu bağlamda erkek, soğuk dünyadaki savaşçılığını, ana karından itibaren kadından temin ettiği enerjiyle sürdürmektedir. Barışçı annelerin, savaşçı erkek çocuklar doğurmasını ve yetiştirmesini, bu ilgi içersinde değerlendirmek mümkündür. Dolayısıyla, varoluş tehdit edilmeyişi süreci barışçı olan annelerin, erkek çocuklarını niçin savaştan alıkoymadıklarını, şimdi bir nebze anlıyoruz.

SOĞUK DÜNYA ÜRKEK ADIMLAR

İnsanın tabiatın ve toplumdan edindiği her kazanım, tabiatın, toplum ve bizzat kendi iradesinin bir karşı direnciyle işlem görür. Toprağın ve tabiatın direnci kırılmaksızın ürün almak imkansızdır. İnsanın bir neyruşu kopartmak için ağacın daima özünü

ğı anda, yerçekiminin direncini kırmak zorundadır. Eğilerek yerden toplanan mantarlar, belkemiğine ve zamanın direncine rağmen mümkün kılan bir kazanımdır. Zaman, bizim bilincimizdeki bir soyutlama olduğu için, zamanın karşı direnci, kendi irademizin, kendi kendisine karşı direncidir. Bu direncin kırılması durumunu, yani insanın kendi iradesini yemesini, **sabır ve sebat** erdemleriyle ifade ediyoruz.

Toplumsal üretimden pay almak, çeşitli neden ve tutkularla kendi payının sınırlarını genişletmek isteyen öteki pay sahiplerinin direncine rağmen mümkündür. Direnç ve karşı direnç eylemini, günlük dilde hayat mücadelesi olarak tanımlıyoruz. Mücadelenin ve savaşın olduğu yerde ise, güvenlik azalır ve ortam alabilirdiğine soğuk. Soğuk, insanı yalnızlaştırmış demektir. İşte hayat mücadelesi içinde birlik ve dayanışma arayışı, tıpkı penguenler gibi birbirine sarılıp, sokularak soğuğu yenme çabasından başka bir şey değildir.

Ayakları üzerine dikilerek yürümeye başlayan yavru insan, sıcaklığı aradığı; bunu dilediği an, annesinin boynuna, eline sarılır. Gel zaman git zaman, anne yavrunun elinden tutarak onu bir binanın öüne götürür ve elini bırakarak kapıdan içeri salar. Anne dışarda kalmıştır. Hümanist eğitimi esas alan dünyada, ilkokulun kapısının içeri salınan çocuk, dönüp arkasına baktığında artık annesinin elini, sıcaklık dilediği her an tutamayacağı sevgisiyle çoğu ağlamaklı olur. Bu durumda eğitimci, şarkı ve oyunlarla kendi ısınısı katarak yavruyu, sınıfı ısıtmaya çalışmalıdır. Evet yalnız bu nedenle, hiç değilse bütün ilkokul öğretmenleri kadın olmalıdır. Yavru büyüyüp, hümanizmin okullarında sınıfları geçitçike, ortam da giderek soğumaktadır. Bütün okul türleri içinde lise, olabilecek en soğuk ortamdır. Lise koridorları, hele hele yatılısa, yatakları ve yemekleri buz gibidir, ortam adeta kuzey kutbunu andırır. Hümanizmin lise sınıflarında bir saat, bir gün, bir sömestir, geçmek bilmeyen acı dolu bir ömür kadar uzundur. Bu nedenle, lise mezuniyeti için girilen toplu sınavlara (Bacalory / Abitur) olgunlaşma sınavları denilmiştir. Bu sınavlar, insan evladının, her basamakta giderek soğuyan bir eğitim sisteminin sonunda, bütünüyle soğuk modern hayata hazır olduğunun tescilidir. Aynı yaşlara denk gelen ve lise

leridir. Gerek atölyelerde, gerekse hümanizmin okullarında genel olarak gri ve boz renklerin hakim olması bir rastlantıdan çok, soğuğun sonucudur. Bunun tersini kanıtlamak için örnek gösterilen renkli atölye ve okullar, dünyanın hemen her yerinde sadece **örnek** olarak kalırlar.

Üniversitenin sıcak bir ortam olarak algılanması ise, üniversitenin gerçekten sıcak olduğundan kaynaklanmaz. Olgunlaşmış birey bir önceki aşamanın aşırı soğuşuna oranla, bu ortama daha dirençli ve bağışıklıdır. Yani görece bir yanılsama, üniversitenin sıcak algılanmasına yol açar. Ayrıca dünyanın hemen her ülkesinde, öncelikle erkeklerle militer eğitim veren ortamlarda, soğuk, hayat boyu unutulmayacak hatıraların oluşmasına yol açar. Bu hatıralar o kadar güçlüdür ki, asla hatıra olarak kalmaz, günler geceler boyu, dinleyenleri bile kendinden geçiren hikayelere dönüşür. Gurbet, sürgün, mishane gibi ortamlarda ise, soğuğun donma derecesinden bir önceki aşamasıyla karşılaşılır. Ana çocuk sağlığı ve doğum servisleri dışında bütün hastahaneler, tipi ve fırtınaya maruz kalan yerlerdir. Varlık yokluk sınırının en belirgin ve yakın şekilde yaşandığı hastahaneleri ısıtmayı bugüne kadar kimse başaramamıştır. Hastahanelerde ısınmanın en iyi yolu doğum servisi koridorlarını ziyaret etmektir. Hatta insanın kendisinin sıhhi bir sorunu olmasa bile sadece ısınmak amacıyla uğrayabileceği en uygun yerlerden birisi doğum servisleridir. ısınin, neşe, umut, heyecan ve coşku dolu biçimlerini buralarda yaşamak mümkündür.

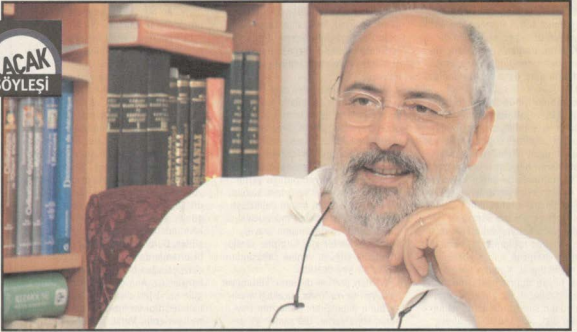
Tam da bu noktada belki tuhaf gelecek ama, **modern dünyanın** inanç sistemi, kabristanları bile soğutmamıştır. Oysa evimizin hemen arkasındaki Karaca Ahmet kabristanı, Divan Yolunda her gün önden geçtiğimiz Sultan Hamit türbesi ve kabristanı asla soğuk değildir.

Bütün bir ömür boyunca, insan soğuşa karşı ne denli bağışıklık kazanırsa kazansın, sıcağa duyduğu gereksinim hiçbir şekilde azalmaz. Üstelik insan yetişkin bile olsa, sıcaklık duygusunun tehdit edildiği her anda, "anne" feryadını istem dışı haykırmaya, bir rastlantı değildir. "Anne" feryadı, soğuk dünyanın tehditleri karşısında, bir sıcaklık, bir güvence ve umut çağırısıdır. Anne artık hayatta olmasa bile...

"Goethe, Şeyh Galip'den

Adnan Özer - Aslan Özdemir

Ara döneminde **ENİS BATUR** Ne yazıyor? Ne okuyor?

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Paris'e gitti. Orada Edebiyata, özel olarak da şiire olan ilgisini kesmeksizin felsefe okudu. Şiirlerinin, edebiyat, sanat yazılarının yanısıra "Şiir ve ideoloji" adlı yapıtıyla dikkati çekti. Paris dönüşünde T.C. Kültür Bakanlığı'na danışman olarak atandığında 28 yaşındaydı. Ankara yıllarında "Yazı" edebiyat dergisini ve "Tan Şiir Şekki"ni çıkardı. İstanbul'da bir süre gazetecilik yaptı. Bir daha da İstanbul'dan ayrılmadı. 1980'lerin sonunda çıkardığı **Argos** ve **Gergedan** dergileri gerek içerikleri gerekse teknik ve sanatsal tasarımlarıyla modern dergiciliğimizin "sık" örnekleri arasındadır.

Son 25-30 yıldır Türkiye'de edebiyat denilince ilk aklı gelen isimlerden biri olan Enis Batur'dan söz ediyoruz. Batur, edebiyatın her dalında, yazının hemen her türünde ürün verdi. Öyle bol ürün verdi ki edebiyatın her türünde, her dalında, her alanında "yaşamaya pek vakit ayıramadığı"

yönünde söylentiler dolaşır durur. Buna yayınlamış olduğu sayısız dergi, sayısız kitap, düzenlediği sayısız etkinlikler, geniş çaplı sanat organizasyonları da eklenince söylenti söylenceye dönüştü.

Geçtiğimiz yıl basında da geniş yankı bulan bir "ayrılık" yaşadı Enis Batur. Kurduğu, kurumsallaştırıp markalaştırdığı Yapı Kredi Yayınları'ndaki genel yayın yönetmenliğinden beklenmedik bir şekilde ayrıldı, ayrılmak zorunda kaldı. Kimilerine göre bu ayrılış hükümet çevrelerinden verilen siyasi bir karar yol açmıştı, kimilerine göre de idari bir karar sonucu oluyordu.

Enis Batur ürettiklerinden çok konuşulan biri denilemez, aksine belki de üretimi kadar konuşulmuyor denilebilir. Tanınmışlığında paradoksal bir durum var gerçekten de. Kimbilir başka paradoksal durumlar da vardır, hayatında, tutkularında, görüşlerinde. Hale bir evine konuk olalım, söyleşelim...

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi <https://ranteey.org>

Bize daha yakın"

En sondan başlayalım; son etkinliğiniz nedir ya da en son hangi dosyasınız?

Benim için böyle bir noktayı söylemek zor, çünkü ortalama yirmi beşotuz kadar kitap çıkarmaya çalışıyorum. Yani şu anda hangisinin üzerinde çalışıyorum diyebilirim bile güç çünkü aynı günün içinde birden ötekine geçiyorum. Şöyle diyeyim, Yas** üzerine yazdığım bir kitap var bitmek üzere. Seksen dokuzdan bu yana ağır ağır ilerleyen bir kitabı artık foto finish'e doğru götürmeye çalışıyorum. Gövde üzerine bir kitap, o daha biraz önde diyelim.

Murcia'ya geldik, geldiniz mi? (İspanya'nın Murcia şehrinde ki Türk Kültür Haftası kastediliyor.)

Yok, gitmedim. Bu sene Kartagena'ya da gitmedim. Yani bu yurt dışı seferlere ilişkin bazı şeyler doğru benim kafamda. Bazı davetlere olumlu cevap vermedim, çünkü manasız buluyorum, yani turistik gezi gibi geçiyor bazılar. Bunun için de İspanya'ya gitmek için bir neden yok çünkü kitapların İspanyolca'ya çevrildi.

İspanyolca'ya çevrildi, yeni oldu bu, Prof. Ertuğrul Önalp 23 şirinin çevirisini yaptı. Ertuğrul Bey benim dostum olduğun için biliyoruz.

Öyle mi? Benim hiç haberim olmadı. Dolayısıyla o zamanda, bir hayaleti gibi oraya gitmek bana garip geliyor. Eseri olmayan bir yazar karşındakilere ne anlatacak? Neçin orada bulunacak? Bu türden şeyler belirmeye başladı kafamda, ama bilseydim çevrilmiş olduğunu, Kartagena'ya giderdim en azından! Murcia'dan son dakikada vazgeçtim. Evet, Andorra'ya gidiyorum, Ağustos'ta. O da yeni yarıya İspanya sayılır.

Ondaki, sizin tasvip ettiğiniz bir toplantı mı oluyor?

Evet, oradaki yaz üniversitesinin dü-

bir etkinlik olarak görüyorum. Öbür türlü, böyle yanı yarıya, seyyah yazar ya da tüccar yazar, tüccar terzi gibi konumuna düşülecek etkinlikler beni rahatsız eder.

Evet, bu da başkalarının kulağına küpe olsun, diyelim.

Tabii ilk başlarda insan anlamıyor, ayırt etmeyi öğrenemiyor, bir kere çağırılıp, gittiği yerde, iyisiyle kötüsünü gidince anlıyorsun. Davet geldiğinde bakıyorum, görünüyor, yani çağılan insanlardan, mesela Saraybosna'dan, çok olmadı. İşte bir iki ay önce, iyi bir kadroydu. Jorge Semprun vardı, Alberto Manguel vardı, Kübalı yazarlar vardı. Epey birgrup vardı ve doğru, iyi tartışmalar oldu. Ha, o zaman bir anlamı var. **Şairler gezmeyi sever. Bu cazip gelmiyor mu size?**

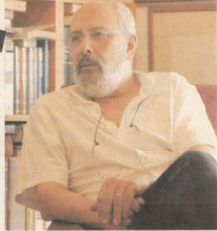
Ben zaten geziyorum Adnan, yani kendi bağımsız gezilerimi de yaptığım için vesiledir hesabına gitmek istemiyorum.

Ha, ha anladım.

Amma işte etkinlik iyi ise, bunun ucuna ve arkasına ben kendi şeylerimi de ekliyorum. İşte geçen yıl Parma şiir festivaline gittim. İlkıyda zaten. Çok iyi geçti, yine iyi bir kadro vardı. İşte Derek Walcott vardı, Yves Bonnefoy vardı. İyi bir kadroydu. Ondan sonra Toscana'ya geçtim. Yani oradan bağımsız olarak atılımı uzattık, Sienna'ya gittik, Roma'ya geçtik arkadaşan da, vesaire. Gezi tatminimi de hallediyordum arada bir.

Şunu diyebilir miyiz, Ertuğrul Bey Avrupa'nın önde gelen yazarları ve düşünce adamlarını tanıyor bizzat. Yani en azından bir kısmını...

Eh tabii, usul usul böyle bir tanışma ağı oluşmaya başladı. Bazılarla aramızda dostluk başladı. Yazıyorsunuz, görüşüyorsunuz. Türkiye'ye geldiklerinde beni anıyorlar, ben gittiğimde onları anıyo-

la, Türk Edebiyatının bir sorunu var, çevirmen sorunu var.

Bu çevirmen sorunu çok ciddi boyutta mı?

Öyle, çünkü talep var, yani yayınlamak istiyor insanlar. Bir sürü yazarı yayınlamak istiyorlar. Şiir konusunda tabii yayıncıların ticari sıkıntıları var, dünyanın her yerinde. Ama şöyle bir bakış açısı ile ben hiç karşılaşmadım, yani şimdiki Türk şairinin sırası mı? Gibi. Hayır, tam tersine onlara son derece önemli görünüyor, ilginç görünüyor, yani bizim şiirimize kapalı olduklarını gösteren hiç bir ipucuyla karşılaşmadım. Ama ticari tarafını düşünüyordur, ister istemez. Yani, diyelim ki bir İngiliz yayınevi... İngilizler epeyi yayın yapıyor, adalı olmanın getirdiği bir şey. Fransız, Alman, İtalyan peki de daha ötesine çok cesaret edemiyorlar ya da artık çok banko sayılabilecek isimlerle...

Ya da eski sömürgelerindeki yazarları.

Tabii, tabii onları kullanmayı tercih ediyor ama genelinde Türk edebiyatına karşı hiçbir önyargı gözüme çarpmadı. Tam tersine çok talep var. Çeviren her kitap neredeyse basılıyor diyebiliriz. Siz kurucu ve yapıcı bir edebiyatçısınız. Biraz imgesel oldu, daha doğrusu genel anlamda edebiyatın danışmanısınız. Genel anlamda edebiyatın, işte yerli edebiyatın olsun, genel anlamda olsun... Bu işler biraz daha kurumsal-

Benim gözlemlediğim kadarıyla, Türk Edebiyatının bir çevirmen sorunu var.

Talep var, bir sürü yazarı yayınlamak istiyorlar. Bizim şiirimize kapalı olduklarını gösteren hiç bir ip ucuyla karşılaşmadım.

zenlediği ve yirmi iki yıldır yapılan bir şey. İçeriği dolu bir etkinlik, her sene belli bir tema etrafında kurulu. Bu seneki tema da, Avrupa'nın yirminci yüzyıldaki görkemi ve sefaleti." Eh, işte İstanbul kutbundan da benim, bu görkeme ve sefaletebakmamı talep ediyorlar. Yani iki, üç ay çalışıp, uzun bir metin yazmam gerekiyor. O metnin dışında da birkaç şey gerekiyor. Şimdi, böyle bir şey ciddi

rum. Yani belli böyle bir çember zaman içinde oluştu.

Peki nasıl bakıyorlar? Avrupa Birliğini sormayacağım, tabii ki...

Zaten o konulara çok girmiyorlar. **Şimdi, Avrupa'yı yayına da sanki böyle başını biraz bizim bu tarafa çevirdi gibi.**

Öyle. **Benim gözlemlediğim kadarıyla...** Evet. Benim gözlemlediğim kadarı-

laşamaz mı? Yani hazır böyle bir ilgi varken, önyargılara yokken, bir kurum kurulamaz mı? Dışında olduğu gibi, yani teşvikler daha düzgün yapılabilir. Bir komisyon oluşturulamaz mı?

Bunlar yapılabildiği tabii ama Türkiye daha el yordamı ile bu işleri yürütüyor, çok da az destek örneği ile karşı karşıyayız. İşte Kültür Bakanlığı bir girişim yapıyor, bir kadro kuruyor, henüz bilmiyoruz. Bu bir önemi taşıyor, eksiği mi, yoksa hükümetler değişse de sürecek mi? Bir

kere bu çok önemli. Karşı taraf bunu anlamak istiyor, bir siyasi iktidarın tasarrufundan ibaret mi, yoksa bir ülke kararı mı? Bunu yerleştirmemiz gerekiyor bence. Japonlar yaptılar bunu. Japon edebiyatının dünya dillerine açılabilmesi için çok ciddi destek yaptılar.

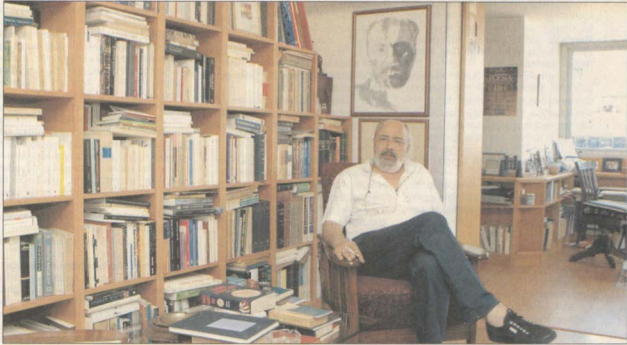
Devlet politikası olarak...

Tabii, tabii... Çok önemli bir seferberlik girişimini başlattılar ve bu işin başına da gerçekten işi anlayan kişileri getirdiler. Yani siyasi tercihler, şunlar bunlar fazla rol oynamadı. O zaman da, birden bire, Japon edebiyatının Batı'da çok büyük bir sıçrama yaptığını gördük. İşte Türkiye'de de buna benzer girişimler lazım. Bir de, yurt dışı modellerine biraz baktarsak, bu Avrupa Birliği sevdası da sürüyor, yerel yönetimlerin çok büyük desteği var. Maddi destekleri çok yüksek sanatın, yaratıcılığın bütün alanlarına var. Yayın alanına çok büyük destekleri var. Dönüp baktığımız zaman yayınlanan üç kitaptan ikisi üzerinde şu belediyenin ya da bu yerel yönetimin desteğiyle çevirisi yapılmıştır ibaresi var. Şimdi bu anlamda biz olanakları olmayan bir ülke değiliz. Olanakları nasıl kullana-

cağımızı bilmiyoruz. Bunlar da biçimde organize edilebilirse, Türk Edebiyatının farklı dillerde yaygınlık kazanması kolaylaşır.

Evet, biraz kanonik (ölçütlere dayalı) olmasında yarar bulur musunuz, bu çeviri faaliyetinin?

Hayır. Şundan hayır, her ülkenin edebiyatının, kendi iç değer sistemi, evrensel değer sistemiyle çıkışmıyor. Öyle örnekler var ki, mesela Yunan şiirine bakıyoruz, işte Kavafis değil belki, ama sonrakiler, Seferis, Elitis, Ritsos, Skerianos'un çok önemli üç şair olduğunu söylüyoruz. Onlar için çok önemli. Belki onların yollarını açmış bir şair Skerianos. Bizdeki Yahya Kemal'in girişimine benzer bir şey. Bizde Skerianos çevrilmiyor ya da çevrildiği zaman da çok fazla bir şey vermiyor. Yunanca'daki serüveni önemli onun, yani başka dillerde de Yunan şiirini en iyi temsil edecek örneklerden biri olmuyor. Bizim için de bu geçerli, bizim, Türkiye'de Edebiyatımızın içinde kendi gelişmemiz açısından, çok önemli olan bazı yazarlar yurt dışında aynı önemi taşımazlar. Sait Faik iyi bir örnek, Sait Faik'in bizim edebiyatımızdaki yeri tartışılmaz.

Sait Faik çevrildi yabancı dillere ve bizim atfettiğimiz önemle orantılı bir önem verilmedi ona oralarda. Amerika'da çıktı, Fransa'da çıktı, Almanya'da çıktı. Pek önemsemediler. Sait Faik'in elliili yıllarda yazdığı hikâyeler, Çehov'un bin sekiz yüz doksandalar yazdığı hikâyelerin parametrelerine yakın. Yani bir anakronik olma durumu doğuyor. Onların gözünde gecikmiş, sonradan gelen bir edebiyatı mı?

Doğru.

Sait Faik çevrildi yabancı dillere ve bizim atfettiğimiz önemle orantılı bir önem verilmedi ona oralarda.

Bu deney yaşandı yani?

Yaşandı. Amerika'da çıktı, Fransa'da çıktı, Almanya'da çıktı. Pek önemsemediler, çünkü biraz şundan; Sait Faik'in elliili yıllarda yazdığı hikâyeler, Çehov'un bin sekiz yüz doksandalar yazdığı hikâyelerin parametrelerine yakın. Yani bir anakronik olma durumu doğuyor. Onların gözünde gecikmiş, sonradan gelmiş bir hikâyeci bu. Bizim edebiyatımızdaki önemi ayrı. Onun için çeviri seçimi yaparken farklı bir takım ölçüler devreye giriyor. Tabii, bunların içinde ticaret de rol oynuyor. Onu da kabul etmek lazım; eş, dost ilişkileri rol oynuyor.

Bazı önemli konular, içerik...

Tabii, tabii. Kimisi cinsellik nedeniyle seçiliyor, kimisi etnik özellikleri nedeniyle seçiliyor. Bunlar da rol oynuyor. Bu kaçınılmaz bir şey. Biz tersini mi yapıyoruz? Türkiye'de yabancı dillerden çeviri yaptığımız zaman kullanılan tercihler neye dayanıyor? Yalnızca edebi değere dayandığını hiç söyleyemem.

Evet. Klasikler dışında biz de açık toplum edebiyatı tarzında

Biraz öyle, biraz ticari faktör göz önüne alınıyor, vesaire... Ben, mesela, dikkat ediyorum, yirminci yüzyılın ikinci yarısının

şirüsü güçlü romancılar, şairler şiir demiyorlar, şair zor iş, güçlü romancılar, Türkçe'ye çeviriyorlar. Neden çeviriyorlar? Birincisi, çok zor çeviriler bunlar genelde. Çeviri açısından sorun yaratacak. İkincisi, yayınlandığında ticari olarak da yayınevini tatmin edecek bir sonuç alamayacaklar, çünkü zor okunacak metinler. Hem zor çevirecek, hem zor okunacak.

Siz yayıncılık döneminde bunu yaşadınız.

Yaşadım. Ben çevirtmeyi başaramadım. Yani genelde çevirmenlerin kaçtığını gördüm.

Büyükli Dağ var galiba, benim bildiğim.

Doktor Faustus var, Thomas Mann'ın, örneğin. Ama onlardan da çetin ceviz bir takım kitaplar var. İşte Arno Schmith, Alman Edebiyatının savaştan sonrası en önemli yazarı, ama çok çetin ceviz metinler. Joyce ayarında metinler. Hangi çevirmene versem, felik felik kalıyor. Ha, çevirttik yayınladık, bu sefer okur kaçacak, büyük ihtimalle. Haydi, onu gözde alıyorduk ama çevirmen kaçıyor. Kaçınca da yapacak bir şey kalmıyor.

Evet. Eskinin o çekişirde okuru da biraz dağıttı sanki değil mi?

Tabii, çekirdek okur vardı.

Çekirdek okur, illaki talep eder ve o çevirildi yani zar zor... Evet, bu öncelliği böylece geçelim. Enis Batur deyince ben, çevremdeki okurlardan şeyi aktarayım, ben de bir okur olarak buna katılıyorum; bir okuma yazma mîli geliyor aklı, yani şairliğin, entelektüel faaliyetinin yanı sıra tek başına sanki böyle bir efsane gibi bir şey var ortada. Bunun başlangıcı nedir? Geriye döndüğünüzde...

Valla işin efsane tarafını bilmem. Efsane olmaktan da korkarım, efsane olarak görülmekten de şunu söyleyebiliriz, yaşama biçimini ya da var oluşumu kitap eksenini üzerine kurmuş biriyim. Hayatım önemli bir bölümü okuyarak ve yazarak geçiyor. Okumayı da çok genel olarak kullanıyorum. İşte müziğe de, sinemaya da, resim sanatına da "okumak" fiilini yöneliyorum. Sonuçta devamlı ve bir okuma çabası içindeyim, anlama çabası içindeyim.

Onları da bir "dil" olarak mı görüyorsunuz?

Evet, tabii, tabii. Yani, sökülmesi gereken metinler gibi de bakıyorum. Şimdi ben durumdaki yirmi dört saatının on dört, on beş saatini okumaya, yazmaya ayırıyorsa bir insan, onun hayatı bunun içinde geçiyor demektir. O açıdan da hani biraz verim efsanesi doğuyor. Çok kitap yazıyor, çok kitap okuyor gibi bir şey, ama zaten başka bir şey yapmıyor ki bu adam, bunlarla uğraşıyor, dolayısıyla...

Sadece okuma, yazma anlamında değil de prensipler itibariyle de, röportajlarımızda, yazılarımızda görüşlerinizi de prensiplere ortaya koyunca da böyle bir şey çıkıyor yani onu da destekliyorsunuz. Sadece böyle bir şey, tabii aynı bir boyut...

Evet, bütün bu öğeler yan yana geldiğinde, birleştğinde bir toplam tablo çıkıyor ortaya. Dışarıdan nasıl görüldüğünü çoğu zaman anlayamam, ya da Türkiye gibi bir ülkede bir insanın tek bir görünüşü zaten yoktur. Ben yaptıklarım, yazdıklarım ile ilgili birbirine taban tabana zıt görüşlerle karşılaşırım. Bunların bir kısmı kaleme de alındı, yayınlandı. Yani benim bir hiç olduğumu, anlam taşımadığımı düşünen insanlar da oldu. Bunları da ifade ettiler, yazdılar. Tersini söyleyenler de var...

(Aslan Özdemir Bir de yayıncısın, yayıncı kimliğiniz öne geçiyor bazen de. Bu profesyonel deformasyon üstüne bir tabir var, biliyorsunuz, bir eleştirmen demiş ki, editörün özgün eser yazması jinekologun aşk yapmasına benzer.)

Doğru söylemiş de, jinekologların aşk yapmadığını düşünürsün ya eleştirmenimiz zaten işin o kapasitede bir yaklaşıma getirmiş demektir. Jinekologlar aşk hayatlarını kapatmış insanlar mı oluyor? Şirin bir benzetme ama doğruluğu tartışılır. Sonuçta, kitap dediğimiz nesnenin farklı gerçekleştirme şeyleri var. İşte, okunuyor, bir yandan yazılıyor, bir yandan yayılıyor. Bir takım adamlar bunların üçünü birden yapmaya kalkışabilirler. Dünyada da pek çok örneği var bunun.

Görev icabı kitap okumak var editör olarak, bir de vatandaş Enis Batur olarak okumak var...

Ben aslında belli bir lüksü kullandım, bunu tiraf etmek gerekir. Yani sonuçta benim böyle bir ayarım var, benim için yazıydı. Bana bu sermaye desteğini sağlayın topluluğu, gücünü, beyninin işte belli bir politikanın egemen olacağı bir çizginin

yaratılmasına engel olmadı. Yayın projesi üretmek çok kolay. Şu masaya otururum bir, bir buçuk saatin içinde büyük bir yayınevinin basacağı kitapların listesini çıkarabilirim. Bu bir iş yaramaz, önemli olan bu projeye birilerinin gerçekten sıcak bakmasıdır, bunun sonuçlarına bir biçimde inanmasıdır. Buradan kendisine manevi bir boyut çıkartacağını düşünmesidir ve bunu mümkün olduğu kadar sürekli kılmasıdır. Yayıncılıkla ilgili olarak Türkiye'nin en önemli sorunu budur. Yani bir takım işler başlar, maymun iştahı ile nedeniyle pek uzun sürmez ya da iyi hesaplanmamıştır. İşte Ipsen'in bir oyunu vardır, **Yapı Usta** Solmaz diye, onun metaforu beni çok etkilemiştir. Orada bir yapı söz konusu, inşa edilen. Usta temeli yükseklikle iyi orantılı yamadığı için bina çöker. Projelerde bu çok önemli, yani nâsı bir boyut vereceğiz bir noktada bu işe diye ona göre bir temele kazılmalı. Temel yeterince bu işi kaldırmayacak bir boyutta ise, bina bir noktada da çöker, gider. Onun için de Türkiye'de birçok projenin başta iyi niyetlerle başladığını, çok çabuk da hüsrana defterleriyle birlikte kapandığını gördük. Ben de çok yaşadım bunu, başkaları da yaşadığı gördük. Bizim beceremediğimiz bu işlerde kalıcılığı sağlamak.

Doğru; kalıcılık, kurumsallaşmak...

Burada da ne yazık ki sermayeler hep önemlidir. Ben bunu yirmi yıldır söylüyorum. Bozuluyorlar da bunu söyledim için ama başka türlü bu işin olduğunu ben görmedim. Hiçbir yerde olmaz, Türkiye'de de olmaz. Birilerinin bu işe gönül koymaları, yatırımlar yapmaları tabii ki sonucunu da talep ederek, yani karşılığında ne bekliyorlarsa o bekledikleri şeyleri de isteyeceklerdir. Benimkisi, Yapı Kredi örneğinde iyi denk geldi. Projeye destek verirken bu işe soluklu baktılar. İlk bir iki yıl çok kolay geçmedi. Bunu söylemek gerekir.

Biz de soluğumuzu tutup bektedik doğrusu.

Haklı olarak bizim aydın ortamımızda da bir takım şüpheler var. Bu iş gelip geçici bir iş mi, kalıcı bir iş mi?

Son yılların en büyük yatırımdı, diyebilir misin?

Büyüklüğü konusunda emin değilim, çünkü bence ondan daha büyük ama yanlış yatırımlar oldu. Başka bir banka daha fazla para harcadı mesela, biliyorum, ama harcadığı ile orantılı sonuç alamadı, çünkü işi yapma biçimini kavınamadı getiremedi belki de. Çünkü burada şey çok önemli; sermayedar iş hayatını tanıyor olabilir ama bunun kendi başına ayrı, özel bir alan olduğunu da kabul etmelidir. Yani yayının dünyasında başka kuralları vardır. Yayın dünyasının insanların değer sistemleri farklıdır. Dolayısıyla orada, benim param var, ben bu işi hallederim deyip, düşünmek doğru değildir. Parayı yatırırsın ama işi ehline bırakırsın. Ehillerine bırakırsın, bir ekip çalışmasıdır bu çünkü. Ve o ekip, gereği neyse onu yapmaya çalışır. Eğer yolda yanlış yapıyorsa ekibi değiştirirsin, o sorun değil. Ama işine karışmak gerekir.

Yayıncılık bizde kültürün kamusu içinde kendini tarif etmekte biraz eksik kalıyor galiba..?

Sonuçta, baktığımız zaman sektör sancılı bir sektördür. Kendi kuralları, dinamikleri, yapısını halen oluşturabilmiş durumda değil. Nitelikli işçi sayısının bu kadar düşük olması, dağıtım ağının bu kadar zayıf olması, koskoca bir ülkeden söz ediyoruz, şöyle bir dönüp baktığımızda Türkiye'nin majör şehirlerindeki kitapçı durumunun neredeyse sefil boyutlarda olduğu söylenebilir. Bursa gibi bir şehir, Konya gibi bir şehir, Erzurum gibi bir şehir, Diyarbakır gibi bir şehir; o kapsamda, o büyüklükteki Avrupa şehirlerine baktığımız zaman bütün alt yapıyı gayet sağlam bir biçimde kurulumuş. Yirmi bin küsur satış noktasından söz ediliyor Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkelerde. Bizde bu rakam iniyor dört yüz, beş yüze.

Aslında sorunlar olmakla beraber, son yıllarda yayın faaliyetleri (editörlük) anlamında, okur bazında iyi gelişmeler var.

Var, var.

Ama ortadaki sistem, dağıtım bir türlü onarılmadı. Acaba şeyden dolayı mı, sermaye için çekici mi gelmiyor?

Aslında değil, böyle düşünenler yanımların diye bakıyorum ben ve hep tartışır bir karşılaştırmaya yapıyorum. İşte, buluşuk demiyorum tabii, benim buna hiçbir itirazım yok, çünkü ben bir şey üretmek için de o ortamı yaratmam gerekiyor. Benim buna hiçbir itirazım yok. Şu noktada iş değişiyor tabii, kitapla bu-

laşık detayları arasında çok ciddi bir fark var. Bunu bilerek gerekliyordum. Yayıncı, gavurları **Publisher** dedikleri adam, sermayeyi yatırır, para kazanmak istesin, ben bu işten ciddi paralar kazanmak istiyordum desin. Ama ben bulaşık tozu yapacak olsaydım, kimyagerlerle çalışıyacağım mıydım? Kitap yapacağım zaman da yayıncı ile, yani 'editör' ile çalışmak zorundayım. Ben onun işine karışmamalıyım. Doğru adamı bulmalıyım, doğru ekibi kurmaya çalışmalıyım. Ondan sonra onlar bildiklerini yaparlar, ben de onların ürettiklerinin en iyi biçimde nasıl dağıtılacağına, ulaşacağına, satılacağına eğilirim. Böyle bakıldığı zaman bu iş sahası normal bir düzenek haline gelebilir, çünkü Türkiye bir geçiş içinde. Amatör sayılabilecek bir yayıncılık döneminden sonra, çok uzun süren bir dönemden sonra profesyonel sayılabilecek bazı girişimler başladı ya da bazı dönüşümler oluştu. Mesela Adam yayıncılığın kuruluşu, bin dokuz yüz seksenlerde önemli bir atılımı o.

Doğru, modern, modernleşme yolunda bir girişimdi.

O arada başka yayınevleri buna ayak uydurdular. İşte İletişim yayıncıları kurulu.

Esikler biraz daha kendilerini yenilediler.

Evet, Remzi kitapçesi gibi yayınevleri bazı değişiklikler geçirirler, şudur, budur. Ama bütün bunlara paralel olması gereken

Birçok "satankitap" gereğinden fazla piyasaya hâkim olmaya başlıyor. Piyasanın kaldırmayacağı şeyler, belini kıracağı şeyler bunlar. Dünyada hiçbir ülke sadece çok satan kitaplar üstünden yaşamını sürdüremez.

atılımlarda zayıflık oldu. İşte, kitapçılık, satış noktası çok az.

Evet. Tabii bütün bunların arasındaki kalemlerde de arızalar oldu bunu görüyoruz. Tanıtım konusunda sorunlar yaşıyoruz, reklâm konusunda sorunlar yaşıyoruz. Ya az çok belli ayrılıklar, ya da ayrılan bütçe hep aynı noktalara odaklanıyor. Birçok "satankitap" gereğinden fazla piyasaya hâkim olmaya başlıyor. Piyasanın kaldırmayacağı şeyler, belini kıracağı şeyler bunlar. Dünyada hiçbir ülke sadece çok satan kitaplar üstünden yaşamını sürdüremez.

Edebi olanı raflarda biraz geriye itiyor bunlar.

O zaman seçenек azalıyor. Yani bütün bunlara çok dikkat edilmesi gerekiyor. Tabii, dağınık bir düzen var Türkiye'de. Belki yirmi yıl sonra bütün bunların çok uzağında bir noktaya varılmış olur.

"Çoksatın" dediniz de, esprili bir şey söyleyeceğim. Siz de çok satan yazarsınız. Ankara'da Beğendik mağazasında en çok satanlar listesindenizdir.

Beni orada seven bir çalışan vardır o koymuştur listeye. Yoksa...

Kesinlikle öyle bir şey değil, sadece iyi bir satış noktasında, yayınevinin ismini söyleyeyim; Alkım. En çok satanlar arasında, özellikle sordum. Böyle bir durum var (Gülüşmeler). Peki, bizim genç okurlar için soruyorum. İlk benim kütüphanem dediniz anı, hatırlıyor musunuz? Nasıl bir kütüphaneydi o? Neler vardı?

İlk kütüphanem, kapaklı bir sıranın içinde oluştu, okul sırasının içinde oluştu. İlkokulda. Okuduğum okuldaki sıralar öyleydi. Kaldırılabilir kapaklar, belli bir derinliği var, içinde de, işte, nesnelerimizin bulunması gerekiyor, ders kitaplarımız duruyor. Yavaş yavaş yanı yarıya bir kütüphaneye dönmeye başladı, ilk aldığım kitaplarla birlikte, sonra, tabii sığmadı o kapaklı sıranın içine...

Ya sonra?

Sonrası Saint Joseph, okurken. İlk kitap okuma tutkusunu da o dönemde başladı. Birkaç arkadaşlık, zaten bizim sınıftan epey okur yazar çıktı. Tuğrul, Özgür, D. Be... kadeşimdi. Bir sene farkla Aydın Uğur biziyleydi. Eser kardeş

öyle öyle. Okuyan, yazan bir gruptuk. Öyle başladı iş. **Sonra Boğaziçi...**

Yok, ben ÖDT'ye gittim.

Başta dönelim, neler vardı o sıranın içinde, hatırladığımız var mı?

Valla, ilk hatırladığım kitaplar aslında hocalarının biraz ben de okuma hevesinin daha fazla olduğunu görmesiyle seçilmiş kitapları belki. **Edgar Allen Poe** vardı, hatırlıyorum. **Cahit Tan-yol'un** kütüphanesinden devşirdim, Tuğrul aracılığıyla önemli şeyler vardı. Bellice'yi ilk öyle okudum. Tuğrul'dan rica ettim babasının kütüphanesinden getirdi. Ansklopeditlerden keşfetmişim. On dört on beş yaşındaydık anarşi gibi bir takım kavramlar, bir takım mistik şeyler gibi geliyordu bize. Bir takım metinler okuyup, aydınlanmaya çalışıyorduk. On altı yaşından sonra biraz daha bilinçli bir okurluk serüveni başladı diyebiliriz.

(Aslan Özdemir) Türk yazarlar yok muydu?

Türk yazarlar daha geç, çünkü yabancı bir okulda okuyunca... Birçok insanın sorunu odur. **Cemal Süreya, Murat Belge için öyle bir yazı yazmıştı, yaklaşık olarak Orhan Kemal'i Baudelaire'den sonra okumuştur. Sonra bir gün bana dedi ki sen o yazıyı, Murat Belge ile ilgili yazımı gördün mü? dedi. Yazı Papi-rüste çıkmıştı. Sen de biraz öylesin dedi. Yani normaldir, Türkiye'de yabancı okullarda okuyan çocukların biraz edebiyata meraklı olanları, bu meraklarını genelde onlara edebiyat dersini veren yabancı hocalardan alırlar. O zaman da, işte, okutulan metinler neyse ilk karşılaşmalar onların çerçevesinde gelişir. Bizim Saint Joseph'de ufak bir şansımız vardı, Türk Edebiyatı hocamız **Sabri Altınel** idi. Güçlü bir şairdi, çok etkileyici bir kişiliği vardı. Derece alarakten okumaya başladık **Edip Cansever'i** okuduğumdan on altı, on yedi yaşındaydım. Karşılaştığımızda hemen edebiyat dergilerini takip etmeye, diğer dergileri takip etmeye başladık.**

Fenomenoloji gibi konulara ilgi ne zaman başladı?

Bana ailemin çizdiği bir tablo vardı, yani daha rasyonel bir meslek sahibi olmak, vesaire. Ekonomi okumam yönünde telkinler bulunuldu. Ya siyaslet bilimi, ya ekonomi... Ben de ikilemedeydim, hatta üzülmüyeydim. Yani, bir yandan siyasal bilgilere girmek ilgimi çekiyordu, mülkiyeye, bir yandan ÖDT'yi ilgimi çekiyordu. Bir yandan da edebiyat, sinema, vesaire vardı ama onların okulla bağlantısını çok görmüyordum. Hiçbir zaman mesela bir edebiyat fakültesine gitmek gibi bir fikirim olmadı. Bütün bu dolanışım içinde, sonunda sınav sonuçlarından ÖDT'de karar kıldık. ÖDT'de okumaya başladığımda hemen düş kırıklığına uğradım. Bahıtsız bir dönemde 12 Mart'ın hemen arkasından girdim, hocaların çoğu çar çur oldu, gönderildi.

Yazık ki...

Yalçın Küçük benim ekonomi hocamı ama bir sömestr dayandı, bir sömestr sonra atıldılar. Onun yerine onun gücünde olan biri gelmedi ve diğer hocalar konusunda da aynı oldu. Birden beni üniversiteden beklediğimi almayacağımı anladım. Ondan da ötesi, Türkiye bana dar gelmeye başladı. Yani ulaşmak istediğim kaynaklara ulaşamıyordum ve işte birkaç arkadaş kendi aramızda konuşmaya başladık, burada yapamayacağız yurt dışına gitmemiz lazım diye. Bize ufuklar açılabilecek coğrafyaya gitmemiz lazım. Ve tabii Fransız okullarında

geldiğini düşünerek, ilk avantajını düşünerek, İngilizce dediği kadar ama Fransızcam kadar iyi değildi, tercihim o yönde kullanıp Paris'e gittim.

Ne yapmak istiyorsun o zaman? Ufuk neydi?

Ufuk aslında şuydu, kabaca dünya hirasına ulaşma çabasıydı, halen de öyle düşünüyorum. Yani bu New York olabilir, Berlin olabilir, Paris olabilir, Roma olabilir, Madrid olabilir. Kozmopolitliğe içiş olduğu bir ortam olabilir. Ben Paris'e gittiğimde, yetmiş üç yılında bir sürü insan vardı Paris'te. Büyük insan vardı yani, Beckett Paris'te yaşıyordu, Cortazar Paris'te yaşıyordu. Yalnız Fransızlar değil, bir yığın yabancı da oradaydı. Onların o ortama getirdikleri çok önemli yenilikler var. Orada felsefe okumak; edebiyat okumak için bir neden yoktu, zaten okuyordum. Bir okulun bana verebileceği bir şey olduğunu düşünmedim. Buna karşılık, felsefe tabii belli bir disiplin gerektiriyordu, bir eğitim disiplini gerektiriyordu, keyfi ile okumadığım meinleri okumak zorunda kalacağım ortama da beni felsefe soktu. Okumak istemediğim bir takım adamları da ders zoruyla okuduk. O açıdan beslenmemde büyük faydası oldu.

Enis Batur hep standartlar peşinde koştu, çilesi bu.

Evet, bir bakıma hayat terazileme işlemi. Sonuçta bir takım ölçüler geliştirmek gerekiyor. Bu ölçüler öyle çok kolay ulaşılabilir şeyler değil. Bir yaşta doğru belledigin, sonraki aşamada pek o kadar doğru görünmemeye başlıyorsun. Yani şüpheyle, iman yan yana gitmeli insanın zihninde. İnsan bir takım şeylere ister istemez bağlanıyor, bir takım görüşlere, kriterlere, ama onlardan da bir yandan da şüphe duymayı sürdürmek gerekiyor. İkilemi tartmak, doğru mu, değil mi diye bakmak, yanılmayı da arada göze almak.

Bir yandan da bundan dolayı eleştirildiğinizi düşünüyor musunuz?

Herhalde. Laf aramızda belli bir yaştan sonra eleştirilere fazla kulak asmadığımı söylemeliyim. Şu anlamda eleştirilere; Türkiye'deki kötü anlamıyla kullanılan eleştirilere, bir tür zedeleme,

Yalçın Küçük benim ekonomi hocamdı ama bir sömestr dayandı, bir sömestr sonra attılar. Onun yerine onun gücünde olan biri geldi ve diğer hocalar konusunda da aynı oldu. Birden bire üniversiteden beklediğimi alamayacağımı anladım.

karacalma ya da ayayından aşağıya çekmek gibi etkinliklere de eleştirisi adı veriliyorsa, onlara çok fazla kulak asmiyorum. Biz de gündelik dilde de, "beni eleştirme" derler. "Beni kötüleme" anlamındadır, mantık olarak da bozmuşuz biz bunu.

Doğru, doğru. Yoksa hanı adam gibi bir eleştiri olsa ne iyi olur.

Kritik anlamında...

Tabii, tabii. O eksik olduğu için de insan kendi kendine bunu bir yoldan ediminin yolunu bulmalı. Yani, okur bunu ne kadar bilir, farkedebilir bir fikir yok. Yazıklarından ne kadar sızıyordu, ona ilişkin bir fikir de yok, ama bunun kendi yaptıklarına bakış biçiminde de epey bir yerli olduğunu düşünüyorum; eleştirel düşüncenin. Kendi kendimi hırpalayan bir yanım var, yani yaptıklarına böyle körü körüne zaaf duyan biri değilim, tam tersine sürekli gözden geçiriyorum kendimi. Bu doğru mu, bu uygun mu, bu tam yeterince istediğim şey mi?

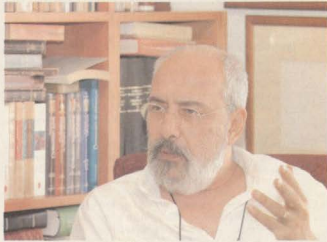
Bir anlamda burada özgürlükçü bilgi veren bir nüfusunuz var (Kütlüphaneyi işaret ediyor).

Kütlüphanenin bu anlamda çok büyük bir yararı var. Ben kitaplarla çevril bir adamım, masamda oturmam. Burada zaten bir yığın eleştirmenim, düşünürüm, bir yığın yazarım. Burada hissediyordum. Kalkıyorum, gidiyorum raftan çıkar-

tırıyorum, ne diyor acaba diye. Ona ben bakiyorum, ha diyoram, yanlış yapıyordum şu anda. Adam beni uyardı diyoram. Onların bir kısmını böyle soyut dostlarım olarak görüyorum. Adorno oradan sesleniyor, öyle değil, diyor. Gel, bak bana diyor. Açıyorum, bakiyorum. Evet, aslında böyle de düşünülebilir, diyoram, bu diyalog çok önemli.

Çok genç yaşta şiir eleştiriyordunuz, bu nasıl başladı?

Şiir yazmak ile şiir okumak at başı giden bir iş. Şiir okuma; bir okumadan sonra düz okumadan, daha çapraşık bir okuma tarzına yönelindiğinde eleştirel çalışma başlamış demektir. Bunu

zaman zaman insan kâğıda da dökme ihtiyacını duyuyor. Tabii ne kadar kendi şiir anlayışını savunmak içindir, ne kadar kendi şiir değerlerini dahaiyi yerli yerine oturtmak içindir, onu da düşünmek gerekiyor. Büyük bir idolde bunların payı var. Benim, işte, Ece Ayhan'ın şiiri üzerine çalışmaya başladığım dönemde tek hareket noktam vardı. Sevdigim, saydığım bir şiir üzerine ne kadar söyleyeceğim söz var? O sorunun cevabını bir noktadan sonra anlamak istedim. İkincisi de ilk aşamada o büyüklü söz, Ece'nin şiirinde o auranın arkasından beni okur olarak kötü duruma düşüren bazı özellikler olduğunu kabul etmem, gördüğüm ama görmeyi uzun süre istemediğim bir şeydi. Çevremdekilere sormaya başladım. Ece'nin de şiirini büyük tutkuyula okuduğunu bildiğim İzzet Yasar gibi, Mustafa İrgat gibi arkadaşlarıma, anlıyor musun şu metni diye sordum. Baktım kem küm ediliyor, anlamak ne demek yani. Anlamak bir ölçü müdür? Şüphesiz şiir sadece anlamak fiiliyle halledilecek bir yazı türü değil, ama bu kadar da anlamdan soyutlanarak da ilişki nereye kadar kurulabilir? Şiirde ben anlama çabasını daha fazlaverem gerektirdiğini düşündüm ve eleştirel bir çalışmaya bu nedenle giriştim. Sonuçta çalışma bu çalışma ve o buna şiirin izlerini daha fazla sokulma avantajını verdi.

Bir bütünlük. O Çalışma "Şiir ve İdeoloji" değil mi?

Evet, onunla eş zamanlıdır, Ece Ayhan üzerine yazdığım Tahta Troya çözümlemesi. Hemen hemen aynı yıllara 78, 79 gibi. Tabii "Şiir ve İdeoloji"de, şiirin toplumsal ortamdaki konumu, ideolojilerle bağlantısı, ve işte bunun etrafındaki sorular vardı. Daha, toplumsal bir zemin üzerinde meseleyi görme endişesi, çabasıydı diyelim. Ötekisi daha teknik bir düzeydeydi. Şiir hangi katmanlardan oluşuyor? Eğer bu lossa, bu losluğun içinde ben nasıl görmeye alıştırılabiliyim gözlerimi kaygısı. Farklı farklı okuma alışkanlıklarını bir araya getiren uğraşıdır. Sonuçta orada edindiklerim belki kendi şiir yazma deneyimimi de zenginleştirmişti diye düşünüyorum.

(Aslan Özdemir) Oradan sonra bir artış var mı? Şiir yazmaktasiz daha iyi bilirsiniz.

Şiirle bir değişimden bahsedebiliriz. Tabii ben, yurt dışında yaşadığım dönemlerde yazdığım şiirlerde, Türkçenin uzağına olmuştum olmamın avantajlarını ve dezavantajlarını gördüğümü fark ettim sonradan. Yani bir avantaj vardı. İşte daha mesafeli bir işin kurulumu vardı. Oradan sonra bir artış vardı. Şiir yazıyordum. Ama bir yandan da bu dezavantaja dönüşüyordu, günde-

lik dilin beni yıkamasından yoksun kalmıştım. Sabahteyin uyanınca insanın birine günaydın demesi başka bir şey, "bonjour" demesi başka bir şeydi. Bir noktadan sonra endişeler başladı bende. Nedim Gürsel de o sırada Paris'teydi, konuşuyorduk. Bana, Sen dönmeye niyetlisin galiba dedi. Evet dedim. Niye? dedi. Çünkü, dedim, sabahleyin kalktığımda zeytin kelimesini hatırlayamıyorsam, bu iş sakata binmeye başlamış (Gülüsm). Basit bir kelime sonuçta, karmaşık bir kelimeden söz etmiyoruz. İşte başka bir şeye yol açıyor. O bakımdan, Türkiye'ye dönüşümden sonra Türkçe'yle yaşadığım maceranın bir başka safhası başladı tabii. Bu, yazdıklarım hızla yansımış. Aslında bunu görüyorum fakat az önce deindiğimiz şiir okuma teknikleri, vesairelerle yürüyordu. Hepsi bir arada yeni bir bakış açısının oluşmasını sağladı diye bakıyorum.

(Aslan Özdemir) Bir şey merak ediyorum. Çağdaş Türk şiiri yok, deniyor.

Çağdaş Türk şiiri yok mu?

İsmet Özel, öyle diyor.

Ha, İsmet Özel der. Bakmayın siz İsmet Özel demiştir. Geçen gece Hilmi Yavuz'u izledim televizyonda, siz gördünüz mü, bilmiyorum, Sky Türk'de bir konuşması vardı, uzun bir konuşma. "Günümüz Türk şiirinin dünya şiirindeki yeri nedir?" diye sordular. Başkasından da duyduğum bir şeyi söyledi Hilmi Yavuz. Türk şiiri güçlü bir şiir, bu önem yeterince fark edilmemektedir. Hatta pek çok yabancı dilin şiirinden daha üstün bir şiirdir... Biraz kendine menkul bir övgü olarak değerlendiriyorum bunu ben. Yani şu açıdan, dediğim gibi, her şeye rağmen bir dilin şiiri başka dillerde de ilgi toplamalıdır, okunmalıdır. Biz bütün dilleri bilmediğimize göre. Ben Rusça bilmiyorum, Fransızca ya da İngilizceden okuyorum, dolayısıyla bir şiirin farklı dillere çevrilmesi gerekir. Çevrilmesi için de onun öneminin daha objektif olarak yakın bir biçimde tartılması gerekir. Bunun objektifine biraz uzagız. Kendi şiirimize aslan muamelesi yapıyoruz bence, ya da

Ha, İsmet Özel çağdaş Türk şiiri yok der. Bakmayın siz İsmet Özel demiştir. Geçen gece Hilmi Yavuz'u izledim televizyonda, siz gördünüz mü, bilmiyorum, Sky Türk'de bir konuşması vardı, uzun bir konuşma. "Günümüz Türk şiirinin dünya şiirindeki yeri nedir?" diye sordular. Başkasından da duyduğum bir şeyi söyledi Hilmi Yavuz. Türk şiiri güçlü bir şiir, bu önem yeterince fark edilmemektedir. Hatta pek çok yabancı dilin şiirinden daha üstün bir şiirdir... Biraz kendine menkul bir övgü olarak değerlendiriyorum bunu ben. Yani şu açıdan, dediğim gibi, her şeye rağmen bir dilin şiiri başka dillerde de ilgi toplamalıdır, okunmalıdır.

İsmet Özel'in yaptığı gibi köpek muamelesi yapıyoruz. İkisi de aşırı bunların, daha tatlımlı olması gerekiyor.

Ama geçmişte de en iyi ihraç mademiz şiirimizdir dedi.

Demiştir. Yani İsmet, dönem dönem... Evet, çıkışları seven birisidir o. Bu çıkışlarla zaman zaman ilgi de toplamıştır, düşündürmüştür de aynı zamanda. O açıdan bir zaran yok bence söylediklerinin, ama işi sonucadogru yaklaşılabilecek olursak, ben dünya şiirini izlemeye çalışan biriyim. Türk şiirini tabii ki daha iyi izlediğimi söyleyebilirim. Baktığım zaman, bizim, evet, iyi bir şiirimiz var.

Bizim modern şiirimiz açısından söylemek istediğim bazı şeyler var; handikaplı geçmişimiz olduğunu da kabul etmemiz lazım. Mesela Tuğrul Tanyol'un bir lafi var, "Ben Bakı'yi Fransızcadan okuyunca önemli bir şair olduğunu anladım" diyor. Neden? Çünkü Bakı'yi Osmanlıca'dan okuyamıyor. Bunu idrak etmemiz gerekir. Türkiye'de Osmanlıca gelişkin şiirimiz çok azdır. Çok gelişkinden kastım, Türkçe okuduğu gibi Osmanlıca metni okuyabilecek kadar demek istiyorum. Öğrenmeliydik, hâlâ öğrenmeliyiz, ama öğrenmiyoruz, o ayrı bir konu.

Mesela liselerde seçmeli ders olarak konulabilir mi?

Seçmeliden de öte, ben zorunlu bir ders olması gerektiğini düşünüyorum. Geçmişimiz olduğu için.

Batı'da Eski Yunan, Latince okunuyor mu?

Tabii, aynı bir konu ve bence çok önemli bir konu. Ama şöyle

le bir bakalım, bizim çok önemli şiirimizin arkasında bir Goethe var mı? Goethe'miz var mı, bizim? Bu şiirin arkasında bir Newton, bir Dante, bir Baudelaire var mı?

Rimbaud var mı peki?

Rimbaud var mı? Yani yirminci yüzyılda şiir yazan bir adamın, kendi on dokuzuncu yüzyıla baktığı zaman tutunacağı dal nedir? Tefvik Fikret'e mi tutunacağız? Cenap Şahabettin'e mi tutunacağız? Ne kadar bize kolçıkabilir bu şiirler? Tabii ki bir tür sorumluluk var, bir tür kaçınılmazlık var. Kendi gelenegimiz diye dönüp onları okumaya çalışıyoruz. Ama gerçek beslenme kaynaklarımız oldukları söylenemez. Böyle bir handikap Modern Türk şiirini biraz sıkıntıya sokmuştur. Bizim yirminci yüzyıllımda modern şiirimizin başlangıç noktasında olan iki büyük şiirimiz, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim, onlar on dokuzuncu yüzyılın parametreleriyle şiir yazmış şairlerdir. Yirminci yüzyılda bir önceki yüzyıl parametreleriyle yazmışlardır. Orhan Veli otuz yıllık bir gecikme ile gerçek üstüçülüğün bazı verilerini kullanmıştır.

Şeyh Galip mesela, çağın Herisindedir derler.

Derler ama işte bunlar bizim basmakalıp şeylerimiz olmaya başlıyor bir raddeden sonra. Şeyh Galib'i biz ne kadar okuyoruz ya da okuduğumuzdan bugün ne kadar beslenebilecek durumdayız? O çağın şiirinde ne kadar bir çağın ürünü oluşmuş bir şiir ki. Bambaşka bir bağlamda bize ne kadar yardımcı olabilir?

Goethe, dönüp baktığımda da Şeyh Galip'den bize daha yakın olabilir. Bunları söylemekten korkuyoruz ama... Metinleri önümüzde koyduğumuz zaman iş değişecektir. Tabii ki milliyetçilik, benzeri bir takım faktörler devreye giriyor. Benim şairim, benim geleceğim, vesaire diye çok fazla sanıyoruz. Bunlara da dikkat etmek gerekiyor ama dönüp baktığımda ben Türkşirinin yirminci yüzyılda çok özgün isimler çıkardığını düşünüyorum. İşte Asaf Halet Çelebi gibi, Behçet Necatigil gibi, Turgut Uyar gibi...

Ece Ayhan...

Ece Ayhan gibi, Oktay Rifat gibi. Bunların gerçekten çok özgün isimler olduklarını düşünüyorum. Gültan Akın da var. Bu isimler bugün şair yazan insanlar için yabana atılmayacak bir takım basvuru noktaları, çks kapılarıdır. Öyle bakabiliriz ama son yirmi, yirmi beş yıl içinde durum çok parlak değil tabii. Ölçülerli sardan alabiliriz. Dönüp baktığımız zaman, altmış, yetmişli yılları önemli şair kitaplarının adlarını sıralarız. Ancak ben, sözgelimi son on yıl içinde kitap ismi vermekte zorlanıyorum. 1992'de, 1998'de çıkmış kitap isimlerinin çoğunu hatırlayamıyorum, çünkü o kitaplar, kitap olarak bile yeterince olgun bir biçimde oluşturulamamıştı. Bir takım şairlerin isimleri var, ama kitapların isimlerini hatırlamakta zorluk çekiyoruz. Bunlar göstergedir. Yani o şair dilinin yeterince oldun bir biçimde, özgür bir biçimde oluşmadığının işaretleridir.

Yeni bir kuşak nitelemesi de yok, belki biraz ondan.

Belki de. Biz çok alıştık, şu kuşak geldi, şu kuşak geçti falan diye. Birinci yeni, ikinci yeni, üçüncü, bucuvesaire... Dünyada da artık böyle atılmıyor yok, şirsel serüvenler özel bir takım serüvenler olarak ortaya çıkıyor.

Akademiyaya için ne diyebilirsiniz. Akademiya ne yapıyor? ne yapmalı..?

Şimdi, ben hocalık yaptım, Galatasaray Üniversitesi'nde. Bunun tehlikeleri olduğunu gördüm. Zaten şüphelendiğim bir şeydi. Yani benim ustam **Bilge Karasu** idi, bilirsin. Bilge, üniversitede ders vermeye başladından sonra hocalık onu biraz fazla engellemeye başladı. Sen bu işe çok düştün artık, kitaplarını savsaklıyorsun diyorlardı. Tabii bire bir temas bir noktadan sonra büyüleyici bir boyuta oturuyor. İnsan sonuçlarını sıcaklığına göre bilirdiği için, gencecik insanları yönlendirdiğini, şudur budur, gördüğü için cazip gelebiliyor. Ama bir yandan da çok enerji ve emek çeken bir şey yani insan içinin yavaş yavaş boşaldığını hissediyor. Eğer dersini laf ola beri gele diye yapmıyorsan. Ben derslerim için çok hazırlanırdım. Çok çalışıyordum, hiçbir öğrencim bu kadar çalışmıyordu. İşin ana yükü bana düşüyordu. Bir noktadan sonra frene bastım beş, altı yünden sonra frene bastım. Baktim benden çok fazla çekecek bu iş. Şimdi ki iyi. Ara diye bakıyorum ama, onun dışında üniversitelerin işi başka.

hale etmek için bir takım şeyler yapmaya çalıştım.

Şu saydığımız isimler mesele, onlar üniversitelerde yok. Eğer bunlar iyi yerlere oturtulmuş olsalardı, en azından özellikleri içinde, yeni kuşaklar için de yararlı olurdu...

Ama işte üniversitelerde ders veren insanların da bu işlere nasıl yaklaştıkları önemli. Bilgi Üniversitesi bir örnek; söz gelimi Murat Belge orada karşılaştırmalı edebiyat dersi veriyor. Murat benim eski arkadaşım, hakkında kötü bir şey söylemek istemem ama edebiyattan çoktan kopmuş bir insan. Yani bütün yıllarını siyasetle, şehir kültürüyle, tarihle uğraşarak, Helsinki Yurttaşlar Derneği, vesaire ile... Bir de edebiyat kıskanç iştir, çok öyle. Adm adm takip edilmesi gereken bir alan bu. Hocaysan. Soracaklar. Bir takım

Murat Belge karşılaştırmalı edebiyat dersi veriyor. Murat benim eski arkadaşım, hakkında kötü bir şey söylemek istemem ama edebiyattan çoktan kopmuş bir insan.

somut şeyleri soracaklar. Mesela Paul Mallow'un şairleri hakkında ne düşünüyordun dediklerinde, o kim diye bakacagından eminim yani. Şu anda İrlanda'ran en önemli şairlerinden, biri Paul Mallow. Bir biçimde bunun şairlerle tanışması gerekir karşılaştırmalı edebiyat kürsüsü başkanının. Ama durumumuz böyle değil. **Almanya'da, Edebiyat Doçentliği diye kavram var, akademi dışı bir statü, bir iş. İşte sistematik bir şekilde kitap tireten edebiyatçı üniversitede ders veriyorlar. Seminer düzeyinde olsun, devamlı olsun. Bu yapılamaz mı?**

Bizde de böyle ufak tefek şeyler var. Yok değil. Gel bize ders ver diyen adamlar oluyor.

O, sistematik bir biçimde değil ama.

Tabii sistematik bir biçimde değil. Bir de, yani tırnak içinde, kürsü sahipleri endişeli insanlar. Yani dışından gelecek baskımsız gözü olan, sisteme çomak sokabileceklerini çekindikleri insanları da çok fazla istemezler.

Yazarlarımız az da olsa bir sosyal güvençeye kavuşurlar...

Tabii, tabii... O ayrı bir boyutu için ve önemli Türkiye yazarlarını gerçekten sefil durumda bırakıyor.

Evet. Böyle bir yatırımı finanse etmek için ne desek boş. Ama diyetten devletten kılıf geldi, çalışır mısınız?

Böyle bir şeyi üretmek dediğim gibi kolay, önemli olan benim işi içine geçirecek bir projeyi düşünebilecek bir baba-yığıt var mı? Yani öyle bir baba-yığıt varsa girerim amayoksa şart değil. Yani ben yayıncı olarak manevi tatmini elde etmiş biriyim. Yani benim için yapılamayacak bir projeyi belli bir noktaya kadar getir-

(Aslan Özdemir) Yaptı Krediden tekrar si-ze kullıfelse...

Düşünürüm. Bakalım.

Yayıncılık yeter olsun. Şu şairlerin havası nasil, teması nedir?

Şimdi, iki dizi yürüyor gibi. Bir, olduğundan daha yaşlıymış gibi yazdıkları şairlerden oluşuyor. Yani sanki böyle yetmiş küsur yaşında bir adammış gibi hissediyorum o şairleri yazarken. Hoşumagidiyor, böyle bir duygunun içinde olmak. Yaşlılık dönemi Montale'si (Eugenio) gibi. Daha böyle derinliği ilk bakışta görmeyen şeyler çıkıyor kalemlerinden. Yani, baka baka derinliği ortaya çıkıyor.

Kapalı mı? Hermetik mi?

Hayır değil, tam tersine, çok açılmış gibi duran ama arkada bir takım şeyleri olan şairler. Bir yandan da, doğrudan doğruya kitaplara bağlı bir dizi şair yazı-

yorum. Kitapların belli bölümlerine çok somut gönderme yapan, ama okuru biraz yalnız bırakan, gıt, arabul, kuracaksan kur, kurmayacaksan kurma temasını veren, aldığınla yetin diyen bir başlık. Yani, uyduruyorum, başlık Çehov, 1899. Bu kadar, hangi metinden söz ediliyor belli değil. Okur o metni tanıyorsa hemen anlayabilir şiriden, ama zayıf ihtimal. O zaman gıdıp bakması gerekir ya da gerekmez. Şiridekiyle de yetinebilir, gibi birtakım şeyler var.

(Aslan Özdemir) Kütüphane gerektiriyor.

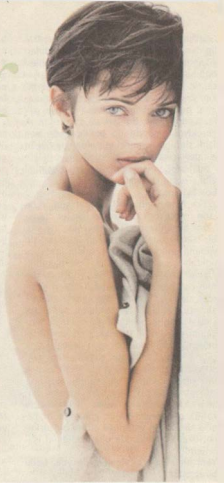
Tabii.

Kütüphane ile bitirmek iyi. Teşekkür ederiz.

Rica Ederim. ●

Kadınlar üzerine

Eğer bu notlar modern zamanların en büyük ve en kötümser filozoflarından ve felsefenin en büyük dahilerinden biri olan Schopenhauer'e ait olmasaydı kesinlikle düşünce tarihinde yer almazdı. Bunlarla birlikte Schopenhauer ikinci sınıf bir cins kavramını teorik olarak meşru kılmaya çalışan ve bunun sonucu olarak da kendi düzeylerinin altında kalan bir dizi büyük düşünürün arasında katılmış oluyor Fakat Schopenhauer'in kadın imajı genel felsefesinin özüne dokunmaz. Bu yüzden bu yazılar onun bütün eserini reddetmek için bir neden olamaz.

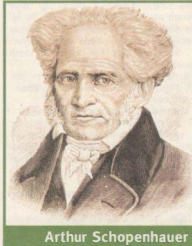
Aşağıdaki parçalar "Die Parerga und Paralipomena" kitabından alınmıştır. Die Parerga und Paralipomena (Yan çalışmalar ve Geride bıraktıkların) 1851'de iki cilt halinde yayınlandı. Schopenhauer bunları baş yapıtı İstenç ve Tasarım Olarak Dünya'ya ek olarak düşünüyordu.

& 364

Çocukluğumuzun ilk bakıcıları ve öğretmenleri olmaya kadınlar kendileri de çocuğu, mantıksız ve miyop, tek kelimeli, yaşamları boyunca kocaman birer çocuk olarak kaldıkları için uygundur. Çocuk ile hakiki insan olan erkek arasında kalan bir tür ara basamak olarak. Bir genç kızın günlerce bir çocuğa oyalanışını, şarkı söyleyişini ve dans edişini izleyen ve düşünen, onun yerine bir erkek olsaydı ortaya neler çıkarırdı?

& 365

Genç kızlarla doğa dramaturgide patlama efekti denen şeyi hedeflemişti, bunu da bir kaç yıllığına, geri kalan yaşamları pahasına onları güzellik, çekicilik ve körpelekle donatarak gerçekleştirmişti, ki böylelikle onlar da (bunları kullanarak) o yıllar süresince bir erkeğin fantezisini hakimiyetleri altına alabilmişler ve ona sırf düşünmenin uzun süreli bir garanti sağlamadığı o adımı (gerçek anlamda) atılabilsinler ve erkek yaşamı boyunca onun bakımını her hangi bir biçimde üzerine alsın. Böylece doğa, diğer bütün mahluklarına yaptığı gibi kadını da, varoluşunu garantiye alması için gerekli silah ve aletlerle donatmış ve kadının o bilinen tutumluluğuyla davranışları ile amaçla yitirmesini sağlamıştır. Yani çift-

Arthur Schopenhauer

leşmeden sonra dişi karıncanın ebedi olarak gereksiz hale gelen ve artık kuluçka işlemleri için tehlikeli olan kanatlarını yitirmesi gibi: benzer şekilde bir ya da iki çocuktan sonra kadın da güzelliğini kaybeder; hatta muhtemelen aynı nedenden dolayı.

Buna uygun olarak genç kızlar, ev işleri ve çocuk bakımında, kadının aile hayatı derinliğinde ikinci dereceden bir uğraş,

hattasadece bir eğlence olarak görürler: onlar tek ciddi meslekleri olarak aşkı fet-hetmeyi ve bununla bağlantılı olan şeyleri, yani kıyafetleri, dansı vs. görürler.

& 366

Bir şey ne kadar soylu ve kusursuzsa olgunluğa o kadar geç ve yavaş ulaşır. Bir erkeğin aklı ve zihinsel gücü yirmi sekiz yaşından önce pek seyrek olarak olgunluğa erişir; kadınlıkla on sekiz yaşında tamamlanır. Ama bunun da mantıklı bir nedeni vardır ve bu oldukça hassas bir ölçüdür. Bu nedenle kadınlar hayatları boyunca çocuk olarak kalırlar, hep sadece bir sonraki adımı görürler, güncel olana (an'a) yapışkırırlar, şeylerin görünüşünü onun esaslı olarak kabul ederler ve ufak tefek şeyleri asıl önemli meselelerin önüne koyarlar. İdrak, insanın hayvanlardan yaptığı gibi sadece şimdiki zamanla (an'da) yaşamayıp geçmiş ve geleceği görmesi ve düşünmesidir; onun dikkati, kaygısı ve çok sık olarak da huzursuzluğu buradan kaynaklanır. Bunun getirdiği dezavantajlardan olduğu gibi avantajlardan da kadın, zayıf idraklinin bir sonucu olarak daha az pay alır; o da ha çok zihinsel açıdan miyoptur; sezgisel aklı yakını çok keskin olarak görür, ama dar bir görüş alanı vardır, bu nedenle şu

Kadınlar arasındaki iltifatları erkekler arasındakinden çok daha gülünç olmasının nedeni de budur. Erkek kendisinden aşağıda olana bile, kural olarak, belirli bir saygı ve insancılıkla konuşurken seçkin bir kadının daha aşağı tabakadan (kendi hizmetinde olmayan) birine karşı ne kadar kibirli ve saygısızca davrandığını görmek çekilmez bir şeydir. Kadınlar arasındakiler de, derece farklılıklarının bize göre daha belirsiz olmasının ve çok daha hızlı olarak değişebilmesinin ve ortadan kalabilmesinin nedeni belki şudur; bizde kefeye yüzlerce şey konurken onlarda ayırt edici olan tek bir şey vardır, o da hangi erkek tarafından beğenildiği; ayrıca bir de mesleklerinin tek yanlı olması sebebiyle birbirleri arasında erkeklerden daha az fark vardır, bu nedenle de farklılıklarını mümkün olduğunca vurgulamak isterler.

& 369

Onu güzel yerine estetik dışı olarak nitelendirmek daha doğru olurdu. Ne müzik, ne şiir, ne de güzel sanatlar konusunda gerçek ve doğru bir duyguları ya da duyarlılıkları vardır; böyle bir şey ileri sürdüklerinde bu sırf gösteriş ve cilve sebebiyledir. Rousseau bunu daha önce söylemişti: *Les femmes, en gé-*

safdililikle izlediklerini, en büyük sanat eserlerinin en güzel yerlerinde gevezeliklerini sürdürdüklerini görmek. Eğer yunanlılar kadının tiyatroya girmesine izin vermemişlerse çok haklı davranmışlardır, çünkü onların tiyatrolarında insan en azından bir şeyler duyabilmiştir. — Kadınlardan daha başka bir şey de beklemez, bütün türün en seçkin kâfalarının bile güzel sanatlarda tek bir tanecik gerçekten büyüklük, hakiki, orijinal bir performans göstermediği, genel olarak asla kalıcı değeri olan bir eser dünyaya getirmedikleri düşünülecek olursa: Bu konuda bir hassasiyet bile göstermemeleri de duruma uygundur: çünkü *natura non facit saltus*. Herhangi bir şeyin tamamen objektif bir parçası olamazlar ve bunun nedeni, sanırım şudur. Erkek her konuda şeyler üzerinde dolaysız bir hakimiyet kurmaya çalışır, bunu da ya onu anlamak ya da zorlamak yoluyla yapar. Ama kadına her zaman ve her yerde yalnızca dolaylı bir hakimiyet tembihlenmiştir, yani dolaysız hakimiyet kuran erkek aracılığıyla. Bu nedenle kadının doğasındaki her şeye kekeği kazanmak içindir diye bakılabilir ve onun başka herhangi bir şeye katılması daima sırf yapar gibi görünmek ve yolu gereksiz yere uzatmaktır, yani naz ve gösteriş. Onlar *sexus sequor*

yani aşağıya cinstir, her bakımdan heri kalan, o halde zayıflıklarına özen gösterilmesi gereken ikincil cinstir, ama onlara karşı saygımızı kanıtlamak ölçüsüz derecede gülünçtür ve bu bizi onların gözünden düşürür. Doğa insan türünü iki parçaya ayırdığında kesme işini pek de tam ortadan yapmamıştır. Bütün kutuplaşmalarda pozitif kutupla negatif kutup arasındaki fark sadece nicel değil aynı zamanda nitelidir de. Birkaç istisna olayı değiştirmez, kadınlar, toptan ele alındığında, en temelden ve en iflah olmaz türden dar kafalıdır: bu nedenle, en absürd düzenlemede, erkeğin pozisyonunu ve unvanını paylaşmaları asil olmayan ihtiraslarının kanıtlayıcı tahrikidir ve ayrıca, aynı özelliklerden dolayı onların egemen ve be-

lirleyici olmaları modern toplumun mahvolması demektir. Bu yüzden Chamfort çok doğru söylüyor: *elles sont faites pour commercer avec nos faiblesses, avec notre folie, mais non avec notre raison. Il existe entre elles et les hommes des sympathies d'épiderme, et très-peu de sympathies d'esprit, d'âme et de caractère.* — İşte eski toplumlar ve oryantal toplumlar kadını bu şekilde görmüşlerdir ve onlara uygun konumu, eski Fransız cesareti ve anlamsız bir kadın saygısıyla hareket eden bizlerden çok daha doğru olarak saptamışlardır. Bizim tutumumuz, onları arrogant ve kaba yapmaya hizmet etmiş olan Hristiyan-German aptallığının bu en yüksek çiçeği, zaman zaman insana, kutsallıklarının ve dokunulmazlıklarının bilinciyle her şeyi yapabileceklerini sanan Benares'deki kutsal maymunları anımsatması olmuştur.

neral, n'aimentaucun art, ne se connoissent à aucun, et n'ont aucun génie (lettre à d'Alembert, note xx). Görüntünün ötesine geçebilen herkes bunu görmüş olmalıdır. Onların konserlerdeki, operadaki ve tiyatrodaki dikkatlerinin yönüne ve biçimine bakmak yeterlidir, mesela onları nasıl çocukça bir

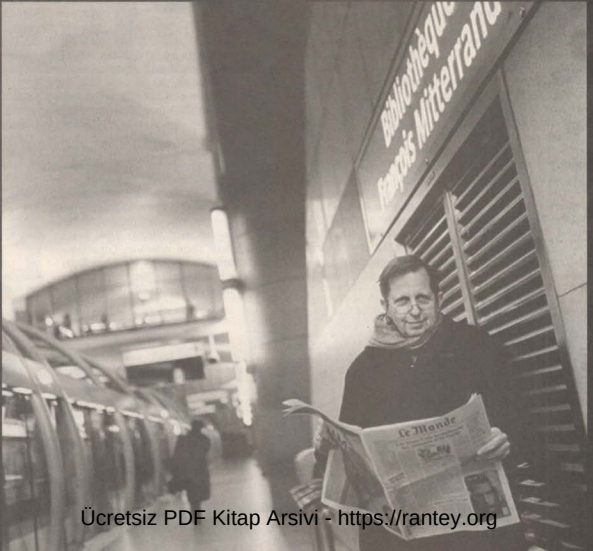
Stefanos Yerasimos öldü

İki veya üç yıl önce idi. Stefanos Yerasimos'un Yapı Kredi Yayınları tarafından çıkan 'Sultan Sofraları' kitabının tanıtımı için Feriye Lokantası'nda bir araya gelmiştik. Dostları ve basın onu yalnız bırakmamıştı. Kitapta yer alan Osmanlı yemeklerini bizzat eşi ve kendisi pişirmişti o özel gece için. Sonra araya zaman girdi. Onu son kez, bir anda ertelenen 'Osmanlı'nın Son Döneminde Ermeniler' konulu konferansa katılmak için geldiği İstanbul'da görmüştük. 20 Temmuz sabahı gazeteyle gittiğimde Anadolu Ajansı'na düşen Stefanos Yerasimos öldü haberinin acısı bir anda içime çöktü. Üzüldüm... Böyle bir değer nasıl bir anda kaybolur. Henüz 63 yaşındaydı, yapacak çok şeyi vardı. Üstünde çalıştığı kitaplar, katılacağı konferanslar ve bilgilerini paylaşıacağı öğrencileri vardı. İstanbul'da doğan Rum kökenli yazar ve tarihçi Yerasimos, 60'lı yılların ilk yarısında Güzel Sanatlar Akademisi'nde okumuştur. Akademiyi bitirdikten sonra Paris'e gitmiş, doktorasını orada tamamlamış ve akademik kariyerine Paris Üniversitesi'nde başlamıştı. 'Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye' başlığıyla daha sonra Türkçe yayımlanan birinci doktora tezi, o dö-

nemin Marksist-yapısalcı tarih anlayışının izlerini taşıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı karşısında geri kalmasının uzun vadeli yapısal nedenlerini tesbit etmeye çalışıyordu. Mimarlık eğitimi görmüş, şehirçilik uzmanı Stefanos Yerasimos, 1972'de girdiği Paris VIII Üniversitesi Şehirçilik Enstitüsü'nde, 1989'da profesör oldu.

İkinci doktora tezini 'Osmanlı İmparatorluğu'nda Gezinler' konusunda hazırladı. Osmanlı coğrafyasında 19. yüzyıl sonundan itibaren yaşanan gelişmeleri, belgelere dayanarak titiz biçimde incelerken, günümüzün siyasal ve toplumsal gerilim noktalarının arkasında yatan tarihi kaynakları aydınlatma çabası güttü. Stefanos Yerasimos'un 'Konstantinople ve Ayasofya Efsaneleri'nde, 'İmparatorluklar Başkentli'nde, 'Süleymaniye'de ve derlediği 'İşgal Altında İstanbul' gibi çalışmalarda sevdiği hatta aşık olduğu İstanbul'a bir başka gözle bakıyor. Yerasimos geçtiğimiz yıllarda bir yarıyıl Sabancı Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. Her ölüm acıdır ama böyle değerli insanların ölümleri bir başka üzüyor, bir başka acıyor insanın içini.

Nena Çalidis

Bugünlerde İstanbul'un Dünya Mimarlık Kongre'sine ev sahipliği yapması nedeniyle yoğunlaşan çarpık kentleşme, şehirlerin mimari çehreleri, çağdaş mimarlık anlayışı v.b. konuların yoğunlaşması, bana Amerikan şairi A.R. Ammons'ın "Corsons Koyu" başlıklı şiirini anımsattı, şiir ise Antonio Gaudi'nin olağandışı mimarlık anlayışının sergilendiği Barselona'ya götürdü beni. Ammons, şiirinde yaşadığı beton ormanından kaçışını ve bir koyda yaptığı gezinin özgürleştirici niteliğini anlatır:

*"Bu sabah yine kumsala yürüyüşe çıktım...
güneş yakıyor
denizden sabit ve sert bir rüzgar esiyor...
derken hava birden kapandı:
özgürdüm, tüm şekillerden kurtulmuştum,
tüm dik açılardan,
düz çizgilerden, karelerden, kutulardan, kalıplaşmış
düşüncelerden..."*

"Kalıplaşmış düşüncelerin" ürünü olan kutular yığının da yaşadığımız için çoğumuz gerçek özgürlük hissini, A.R. Ammons gibi, deniz kıyısında, ormanda, dağda, yani medeniyetin "düz çizgilerinin" hala ulaşamadığı mekanlarda hissediyoruz. Bu duyguyu bir şehrin göbeğinde, beton yığınlarının arasında yürürken de hissedebileceğimi Barselona'da, Antonio Gaudi'nin eserleriyle karşılaşınca anladım. 1852 yılında Barselona'da doğan bu Katalan mimar hayatının neredeyse tümünü burada geçirmiş, yapılarını da kentin içinde veya çevresinde gerçekleştirmiş. Yüksek kuleleri ile kentin sembolü haline gelen Sagrada Familia (Kutsal Aile) Katedrali de onun eseri. Sagrada Familia aslında Gaudi'nin hayatının eseri. Temelleri 1882'de atılan bu yapıyı Gaudi yirminci yüzyılın katedrali olarak tasarla-

de inşaat alanında giydiği elbiseler olduğu için etrafından gençler yerde yatan yaşlı adamda Barselona'nın en ünlü mimarını tanıyamamışlar.

Gaudi hastaneye zamanında yetiştirilemediği için Sagrada Familia öksüz kalmış. Ama tamamlanmamış haliyle bile katedral son derece etkileyici. Onu hiç beğenmeyenler de var. George Orwell örneğin, Sagrada Familia'yı dünyanın en çirkin binası olarak tanımlamış. Bu sıra dışı mimarın gerçek değerini anlamanın tek yolu tüm geleneksel anlayışlarımızdan kurtulmaktır her halde. Bu da hiç kolay değildir şüphesiz. Her konuda olduğu gibi mimarlık alanında ilgili düşüncelerimiz ve görüşlerimiz de, içinde oturduğumuz binalar gibi, kesin, düz çizgilerle ifade edilebilir. Çocukluğumuzda yaptığımız ev resimlerini hatırlayalım. Önce büyük bir dikdörtgen çizilir, üstüne bir üçgen yerleştirilir, büyük dikdört-

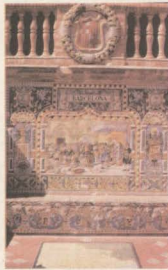

MAR OLSAYDI

genin içine iki tane küçük, bir de büyük dikdörtgen daha çizildiğinde evimizin pencereleri ve kapısı da hazır olur. Şu anda oturduğumuz evleri de düşünelim. Çocukluğumuzda yaptığımız resimlerden pek de farkı yok: düz çizgiler, kareler, dikdörtgenler, kutular... Gaudi ise doğada egemen olan eğrileri ve dalgalı çizgileri getiriyor çalımlarına. Bu açıdan bakıldığında birçok insanın Sagrada Familia Katedralini veya Gaudi'nin diğer yapılarını kendilerine yakın hissetmemesi çok da şaşırtıcı olmamalı. O kadar uzaklaşmış ki kendimizden, o kadar uzaklaştırılmış ki özümüzden...

Ben Sagrada Familia Katedralini önce fotoğraflarda gördüm. Hemen bir aşinalık hissine kapılmıştım. Bir kileden çok, çocukken deniz kıyısında ellerimizin arasından süzülen ıslak kumdan yaptığımız şatoları anımsatıyordu. Daha uzun baktıkça bazı karınca türlerinin yaptığı evlere de benzetmiştim katedralin kulelerini. Yayıyı karşında gördüğümde ise Kapadokya'nın peribacaları canlandı zihnimde. Daha sonra Gaudi'nin başka eserleriyle karşılaşınca Kapadokya çağırışımı daha da canlandı. Mila Apartmanı sanki bir taş kütesinin içi oyularak oluşturulmuş, aynen Uçhisar kalesi ve Ürgüp'ün mağara evleri gibi. (Gaudi hayranları Kapadokya'yı gördüklerinde ne hissederler acaba?)

Düz çizgiler, dik açılar, kareler, kutular yok Gaudi'nin mimarlık anlayışında, tam tersine doğanın gerçek şekillerini yansıtmış yapılarına. Bunu en çok Barcelona'nın en gözde turistik mekanlarından biri olan Güell Park'ında hissettim. (Zenginliklerinin yanı sıra ince sanat anlayışına da sahip olan Güell ailesi anlaşılan Gaudi'nin yenilikçi ve sıra dışı tarzından etkilenmiş ve kendisini birçok aile konutunun yapımı için görevlendirmiş. Güell Malikanesi ve Güell Sarayı da Gaudi'nin eseridir.) Diğer eserlerinde olduğu gibi burada da Gaudi tüm mimari teknik ve yapı malzemeleri kalıplarından uzak durmuş. Hanzel ve Gretel masalı kahramanı gibi hissediyorum kendimi Güell parkında yürürken. Yine çocukluğumda plajda ıslak kumdan yaptığım şatolar canlanıyor zihnimde. Daha güzel olsun diye midye kabukları ile süslediğimiz ömrü bir sonraki güçlü dalga ile sınırlı olan bu eserlerimizi. Gaudi ise rengarenk seramik parçacıklarıyla süslemiş yapılarını. Güneşte parlak balık pullarına benziyorlar. Süntunlar dinazor veya el ayaklarını anımsatıyor, balkonlar köşeli değil, duvarlar da köşeli değil, çatılar ise dalgalı bir denize benziyor. Ki-

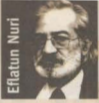

sacası A.R. Ammons'ın ifadesiyle, "öğürleştirici bir gezi" yapıyorum Gaudi'nin özgür ruhunun yarattığı bu mekanda. Parkın maskotunu da unutmayayım, hemen girişte Gaudi'nin yarattığı bir ejderha (veya kertenkele) turistlere usanmadan poz veriyor. Rengarenk seramik parçacıklarıyla kaplı bu yapıtta Gaudi sanatının özeti görüyoruz. Doğada kertenkeleler etrafındaki taşların rengine bürünür. Gaudi ise taşları kertenkeleyle dönüştürmüş, doğal olanı yine doğal

taştan kertenkeleyle dönüştürmüş, doğal olanı yine doğal yapıyor, adı her halde Gaudi olurdu.

Fotoğraflar: Cengiz KARADENİZ

Sandal Sefası

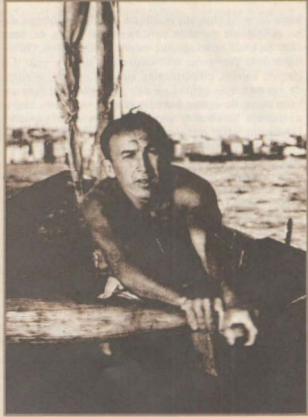

Yıl 1962, Tonguç Yaşar'la Zeki Beyner beni Akbaba Miza Dergisi'nde bekliyorlardı. İstavrit akını başlamıştı. O gün balık tutmaya gidecektik. Balığa çıkmaya karar verince yeni oltalar alırdık. Çünkü bir evvelki oltalar birbirine dolaşır, kördüğüm olurdu. Oltaları hep ben yüklenirdim. Çünkü bu işler için para sarfeden benden hevesli kimse yoktu. Karaköy'den çaparıler, değişik oltalar alıp çocuklarla buluştum. Çatladıkapa'ya indik. Tonguç evden "Barakuda"nın küreklerini getirdi. "Barakuda," Tonguç'un sandalının adıydı. Tonguç, "Nuri, Zeki'yle ben 'Güzel Marmara' şarabı alacağız, sen ne içersin?" dedi. "Güzel!" dedim.

Yiyeceklerimizi içeceklerimizi aldık, Çatladıkapa'dan denize açıldık. Bir taraftan şarabımızı yudumlarken bir taraftan da oltalarımızı yokluyorduk. Tonguç bu işi iyi bildiğinden çapariyi her çekisinde oltasına üzüm salkımlı gibi bir sürü istavrit takılıyordu. Neredeyse yarım yağ tenekesi kadar balık tutmuştuk. Ben, tutulan balıkların küçüklerini denize atıyordum. Zeki, "Yahu Tonguç baksana, Eflatun tuttuğun balıkları denize atıyor!" dedi. Tonguç gülererek, "O balıkların dişilerini denize atıyor, dişiler tatsız oluyor da" deyince, Zeki, "Eflatun, nereden anlıyorsun balıkların diş olduğunu?" demez mi, ben de "Görmüyör musun Zeki'ciğim dansöz gibi, kıpır kıpır avucumun içinde oynuyor," dedim.

Şişeleri yarılamaştık. Tonguç bu ara Zeki'ye, "Zeki, Tahir Alangu'yu tanırsın, hani Vatan Gazetesi'nde sanat tarihçisi, çok sevdiğimiz, saydığımız bir ağabeyimiz. Eflatun'la beraber balığa çıktığımızı ona anlatmıştım. "Yahu Tonguç hayatımda ne sandala bindim, ne de balık tuttum," demişti. Bir gün Eflatun, Tahir Alangu, ben, aynen böyle nevalelerle sandala atladık, denize açıldık. Oltaları daha yeni denize atmıştık ki lodos patlamaz mı! Dalgalarla boğuşmaya başladık, kendimizi karaya zor attık. Ertesi gün Tahir Alangu, koskoca sanat tarihçisi, o gün korkudan donuna işediğini Eflatun'la bana gülererek anlatmıştı. Birden gözüm sahile takıldı, Ahırkapa Feneri'ni gördüm, kibrit çöpü büyüklüğünde, insanlar da karınca kadar görünüyordu. "Tonguç sahilden çok uzaklaşmadık mı?" deyince, Tonguç, "Eyyahl.. hapı yuttuk çapa taramış, akıntı bizi açığa atmış," dedi. Acele oltaları topladık, Tonguç küreklere asıldı, sahile doğru sandalın burnunu çevirdi. Acele acele kürekleri çekiyordu. Fakat aynı yerde sayıyorduk. Tonguç iyice yorulmuştu, neredeyse bir saatir çabalıyordu. Kıç üstünden ona doğru yalpalayarak gittim. "Sen biraz dinlen, bırak kürekleri bana," dedim. Tonguç'la yer değiştirdik. Deniz iyice dalgalanmıştı. Tonguç "Nuri küreklere dikkat et, uçlarını sakın sudan ters çıkartma," dedi. Dedi ama "Küüüt!" diye bir ses işittik.

Tonguç, "Eyyahl.. Şimdi boku yedik!" dedi. "Ben sana demiştim Eflatun, gördün mü başımıza gelenleri," diye söylenmeye başladı. Zaten çürük olan küreklerden biri, tam orta yerinden kırılmıştı. Tonguç hemen kırılan küreği sandala aldı ve bana, "Nuri, acele yağ tenekesinin telini sök," dedi. Balık koyduğumuz tenekenin yanlarından delip kalın bir telle kulp yapmıştık. Telin uçlarını açtım. Tonguç, küreğin kırılmış yerini iki eliyle bastırdı, ben de teli sıkı sıkı sardım. Bayağı sağlam oldu. Tonguç küreği yerine taktı; taktı ama, geçen bu kısa süre içinde küreğin baş kısmı kırılmıştı. Tonguç'un kürekleri umutsuzca çektiği yüzünden belliydi. Telle

bağladığımız küreğin kurtulacağından kuşkuluydu, bu ara Zeki iyice paniğe kapılmıştı, zırlamaya başladı. "Niye beni çağırıdınız, benim zaten bu akşam çok işim vardı, Akbaba'nın karikatürlerini yetiştirmem gerekiyordu. Ben şimdi Yusuf Bey'e Yusuf Ziya Ortaç'a ne diyeceğim?" Tonguç da, "Acelen varsa kardeşim müsait bir yerde seni indirelim!" dedi. Gerçekten işin şakası yoktu, biliyorduk ama işimiz makaraydı. Sandalım bir çöp gibi, koyu yeşil dalgaların içinde sürükleniyordu. Tonguç'un çektiği kürekler boşunaydı. Aynı yerde bile kalmamızı sağlayamıyordu. Akıntıya kapılmıştık. Tonguç'a, "Akıntıya kürek çekiyorsun," dedim. Zeki, "Hah!.. hah!.. hay!.. Aman ne komik!" dedi. Tonguç da, "Kürekleri boş çektiğimi biliyorum ama, kürekleri bırakırsam akıntı bizi daha ötelere atar," dedi.

Hava kararmak üzereydi, Ahırkapa Feneri soluk bir yıldız gibi bize göz kırıyor, üzerimizden çığlık çığlığa martılar geçiyordu. Oltalar ayaklanmaya dolaşmıştı. Yağ tenekesinin içinde çırpanan istavritlere acıdım! Bizim de durumumuz onlarınkinden farklı değildi. Zeki'ye baktım, elinde şişesiyle şarap tanrısı "Dionyizos" gibi duruyordu. Alacakaranlık ta şişenin üzerindeki "Güzel Marmara" yazısını seçebiliyordum. Zeki korku içindeydi, titrek bir sesle, "Eflatun neredeyiz?" dedi. "Şu an Güzel Marmara'ya takıldık," dedim. "Nuri, şu anda ne yapıyorsun?" diye sordu. "Şişemi kaptım, mantarını açtım, şişemi onun şişesine vurdum. "Boş ver Zeki'ci-

ğim iç, en kötü günümüz böyle olsun," dedim. Zeki ayağa kalktı, elindeki şarap şişesini Marmara'nın simsiyah sularına fırlattı ve, "Bundan daha kötü bir gün düşüneyimorum Eflatun," diye bağırdı. Ona, "Kendini bırakma, düşün, haline şükret, beterin beteri var Zeki-çiğim hiç olmazsa. Atlas Okyanusu'nda değiliz, avuç içi kadar bir denizdeyiz, kurtuluruz," dedim. "Sen öyle avunabilirsin, sonra ikiniz de yüzme biliyorsunuz, oysa ben boğulup gideceğim".

Tonguç, "Bırakin yahu çene çalmayı, sandal su alıyor farkında değil misiniz? diye bağırdı. Nuri, kış altında konserve kutuları olacak, kayığın tahtalarını kaldırıp yanlarına dayayın. Çok acele sandaldaki suyu boşaltın," dedi. Bastığımız yerdeki tahtaları kaldırınca o zaman durumu gördük. Sandalın içinde su bir karış yükselmışti. Zeki iyice telaşlandı. O da bir konserve tenekesi kaptı. "Sandalın içindeki suyu boşaltmaya başladık. Bu sırada Tonguç, "Susun!" dedi. "Duyuyor musunuz? bir motor sesli.."

Tonguç yanılmamıştı, gecenin karanlığı içinde bir motor sesi duyuluyordu, umutlanmıştık ama o telaş

içindeydi, bana "Nuri, altındaki dergileri, kese kağıtlarını, gazeteleri acele boru gibi sar, ucunu yak, meşale gibi sallla. Bizi görsünler". Tonguç'un dediğini yaptım. Kağıtların ucunu yakarak sallamaya başladım. Tonguç avazı çıktığı kadar bağıyordu. "Bizi kurtarın!.. Bizi kurtarın!.. Akıntıya kapıldık, akıntıya kapıldık." Fakat Tonguç'un sesi ince çıkıyordu. Zeki'nin sinirleri iyice bozulmuştu, "Olmu-yor, olmu-yor, hiç bağırma daha iyi... Bu böyle olmaz, hep beraber bağırırsak belki sesimizi duyarlar," dedi. Sonra, "Neden adam gibi imdat diye bağırıyorsun, hayret bir şey." Zeki ağlar gibi, "İmdaaaat!.. İmdaaaat!.." diye bağırma-yaya başladı. Tonguç'la ben, her şeye rağmen, gülmemek için kendimizi zor tutuyorduk. Biraz sonra motorun ışığını farkettilik. Işık yaklaştı, yaklaştı... Artık motoru gecenin karanlığı içinde seçebiliyorduk. Tonguç da iki kolunu havaya kaldırmış sallıyordu bize, "Bir balıkçı motoru bizim açığımızdan geçiyor, kağıt yok mu, Nuri yaksana, bizi farketmezlerse ayı-vayı yeriez. Bu ara Zeki elindeki çakmağı çıkıyor, "Çit!" "Çit!" diye sesler çıkıyor. Tonguç da öünüdeki yağ te-

nekesine eline geçirdiği ka-lın bir tahta ile "Tam!" "Tam!" "Tam!" diye vuruyordu. Sonra tenekeye vurmayı bırakıyor. O zaman hep beraber koro halinde "İmdaaaat!" "İmdaaaat!" diye bağıryorduk... Daha sonra Tonguç tekrar tenekeyi çalı-yordu.

Bu ara Tonguç, "Bize doğru dümen kırdılar, yaşı-dık," dedi. Zeki sevinçle yerinden fırladı, ellerini hava-yaya kaldırdı, dengesini kay-betti, kış üstü sandalın su dolu zeminine "corffff" diye oturdu. Motor bize sokuldu. Tonguç sandalın ipini moto-ra attı. Motordakiler ipi

bagladı. Bizi motorla, sandalı yedeğe aldılar. Motor-da üç kişi vardı. Bize, "geçmiş olsun," dediler. Onlar da Burgaz Adası'ndan dö-nüyormuş. İri yarı olanı gülerek, "Yarım saat daha sürüklenseydiniz adalara gelirdiniz," dedi. Bizi Kum-kapı Sahili'ne bıraktılar, ayrılırken birisi "Çocuklar tek-rar görüşmek üzere," diye bağıryordu!

Çok üşümüş, iyice ıslan-mıştık, ayrılırken Tonguç bana, "Gerçekten bir sanat-çı için bu da bir şans bence, böylesine ölümler burun bu-runa gelmesi korkunç ama, bunları yaşamadan da iyi bir şey ortaya çıkmıyor!" de-di. "Tonguç, güzel konuşı-yorsun ama, ya o motor bi-ze rastlamasaydı, o zaman da iyi bir şey ortaya çıkmaz-dı" dedim.

Ertesi sabah, sandalla adaya kadar sürüklendiği-miz Babı Ali'ye yayılmıştı.

Birkaç gün sonra Aziz Nesin bana telefon etti, acele gelmemi istiyordu. Nuruosmaniye, Sinanpaşa Sokak'taki yerine gittim. O günler-de "Zübük" adında siyasi bir Mizah dergisi çıkartıyor-du. Çalışma odasına girdi-ğimde odada Aziz Nesin, Mim Uykusuz, Tonguç Yaşar, Zeki Beyner çay içiyor-lardı. Uzun uzun dergi hak-kında konuşulduktan sonra söz döndü dolaştı bizim maceraya geldi. Aziz Ağabey, Mim Uykusuz'a, "Sana söyledim mi? On beş gün oldu, bir arkadaşın Bur-gaz Adası'ndaki evinde otu-ruyorum. Bunlar nereden kokuyu almışlar bilmiyo-rum, gecenin bir saatinde akıllarına esmiş adaya gel-mişler. Bereket o gün ada-da değildim. Ulan hangi rüzgâr attı oraya sizi," dedi.

Tonguç da, "Akıntı attı Aziz Ağabey"deyince, "De-mek adalara kadar sürük-lenmeniz ha!.. Yahu insan haberli gelir!" demez mi?

Ben de, "Olur Aziz ağa-bey, nasıl olsa yolu öğren-geniz, başa çıkarken haber verir, öyle gelirsiniz," dedim.

Merhaba ve Eyvah!

Oncelikle kendim için eyvah: Cahil cesaretiyle, ne tür hazineler, yaratıklar, canlılar beslediğini bilmediğim bir denize, hem balıklama hem körleme hem de büyük bir şevkle atlıyorum. Gerçi sizi kandırmak istemem, ez azından bir güven cem var; derinliğinden eminim. Sığ denize atlayıp kafamı gözümlü yarmak düşüncesi, derin denizlerde canavarlara yem olmak düşüncesinden çok daha korkutucu. Kabuğu onu nasıl tanıtırsa tanıtırsın, her canlının sevmeye yetkinliği var; zırlını deldiğinde de her canavardan bir arkadaş yaratabilirsiniz. Oysa yaşamamız için yeterince derin olmayan bir dünyada pek şansınız yok. Ya uyum sağlayacaksınız, ya asilere katılacaksınız, ya da başka bir dünya arayacaksınız.

Algıları ortalama insandan farklı çalışanlar için bu dünya gerçekten bir sürgün yeri. Gerçi yine de durumundan hoşnut olmayan, onur duymayan bir sürgün düşünmüyorum. Ortalama insanın kendini -ve evreni- sorgulamadan kabullenebilmesi ve nefes alıp vermesinin bir nedeni olmasına gereksinim duymaması ne büyük bir hediyedir. Oysa sürgün insanın kendini görebileceği bir model yoktur; hepsi terzi tarafından ayrı ayrı kalıpları çıkarılmış ve sadece bir adet üretilmiş elbiseler gibidirler. Ancak, her aya gelerek terzinin genel sistemi hakkında bilgi sahibi olabilirler. Böylelikle sistemi dıştan içe -evrenden insana-, içten dışa -insandan evrene- ve nadiren de hepsini tek bir anda algılarlar. Artık evindedir, ama sürgün hayatı bitmez; güneşin doğuşundaki renkleri göremeyen, kır çiçeklerinin siz istemediğiniz halde sizi güldürmesinin kokularını duymayan, kokuyla

şarkı söyleyenleri duyduğunda içsel ritmi hızlanmayan, sadece ve sadece sevgisini iletmek için dokunmayan, yolun ortasında durup yüksek sesle bir kakkaha savurduktan sonra hiçbir şey olmamış gibi işine devam etmeyen insanlar oldukça sürgün bitmez. Sürgünlüğün onuru da buradadır. O algılarını sınırlamış, kendini kendine hapsedmiş insan için üzüntü duyar; onun kendiliğinden harekete geçiremediği estetik yoğunluğunu sanatıyla harekete geçirmek ister. Gökyüzüne baktıklarında -belki aynı şeyi değil ama- kendi yansımaları görmesini ister; mavi gök beyaz buluttan fazlasını görmesini ister. Ve belki de ortalamanın üyesi değil, bağımsız birey olduğunu görmesini ister; hatta onun da bir sürgün, onun da "bizden biri" olduğunu görmesini ister.

Kendini ifade etme isteği ancak kendini gördükten sonra ortaya çıktığı için sanatçı çıplaktır. Kendini olduğu gibi sergilemekten korkmaz. Oysa tam da o an artık o kendi değildir, evrenin ruhudur. Korkularına yenik düşmüş ve sanatını icra ederken kendini saklamışsa da -ironik olarak- tam da saklamak istediklerini açık etmiştir. Yaşam sanatı için hepimizin zorunlu birer sanatçı olduğu düşünülürken, korkularımızla yüzleşmekten başka seçeneğimiz yok gibi gözükür. Doğal olarak her zaman için sanatı yaşamdan soyutlayarak bu işi sadece "sanatçı"lara yıkmaya olanığımız var. Ama bu olanağı kullanacak kadar kör olsaydık, zaten bu dünyada sürgün olarak bulunmazdık.

Sürgün için kendini ifade etme zorunludur. O içinler duyumsadığı bedenine fazla gelin

enerjiyi paylaşmalıdır, kendi gibi olanlarla iletişim kurmalıdır, kendi gibi olmayanlara da en azından ipucu sunmalıdır. Algılarını ruhunda yoğunarak en iyi bildiği biçimde dünyaya sunmalıdır. Böylelikle hem kendine hem evrene daha yakın olur, etkin bir varoluş içindedir. Yaşamın çok zor geldiği; "bu nefesi de verdim şimdi tekrar nefes almak için nedenim ne ki" dediği zamanlar olmaz mı, "güzelim edebiyat eserleri dururken herkes magazin dergileri okuyor, o zaman neden bir sözcük daha yazayım" dediği olmaz mı? Tabii ki olur. Sanatın, sürgünlüğün güzelliği de buradadır. Çünkü "neden" sanatçı için yanıtlanması gereken bir soru değildir. O en büyük nedeni içinde duymursan. Adlandırmaya da onu sözcüklere, notalara, fırçaya, kendini ifade etmek için ne kullanıyorsa ona bağlayan; kendi cehenneminden kurtulmasını sağlayan, tarlanın ortasındaki kayaya bakarak ağlamasına neden olan, karmaşık şehir yaşanması içinde kendi vahasında yaşamaya ayrıcalığını sağlayan bir giz vardır. Dünyayı algılayışında ki değişiklik sayesinde bu giz beslenir, semizleştiğiçe paylaşılır ve paylaşıldıkça evrene yayılır. Ya çiçekleri yaratan "benim güzel çiçeklerim dururken insanlar evlerini yapaylarıyla süslüyor, o zaman neden bir çiçek daha yeryüzünde tomurcuklansın" deseydi?

Bir de okuyucular için eyvah: Ne türlü tuzaklar barındırdığı belli olmayan tuhaf ruhumu zorla önlerine seriyorum, onların zaten parçası olduğu bu denizde benim için de bir yer ayırmalarını istiyorum. Ama en azından onları bir sıkıyıkmaacağım güvencesini verdim elim.

Doğumunun 100. yılında

JEAN-PAUL SARTRE

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Sartre öldü. İmza: Tanrı” Sartre ve Varoluşçuluk

Böyle yazdı gazete ve dergiler; XX. yüzyıla damgasını vuran 'varoluşçuluk' akımının en yılmaz savunucusu Jean-Paul Sartre öldü. Ciltler dolusu kitaplar yazmış bir yazar ve felsefeci için oldukça kısa; ancak bir o kadar da anlamlıydı bu ölüm ilanı. Anlamıydı, çünkü Sartre'a karşı bir misilleme anlamı taşıyordu. Ne var ki bu misillemeden çok da yerinde olduğu söylenemez. Sartre'ın Tanrı'yı öldürme girişimi aslında Nietzsche'ninkine benzer bir durumdur. Her ikisi de Tanrı'nın olmadığı bir dünyada yaşamak ve hayatı anlamak nasıl olurdu acaba? sorusuna cevap aramaktaydı. Eğer öyle olmasaydı Nietzsche "Tanrı öldü, onu bizler öldürdük, hem de kendi ellerimizle. El-lerimizde onun kanı var!" diye feryat et(tir)mezdi. İnsan, Tanrı'yı öldürmüştü; çünkü kendinin çirkin yanlarını görece kimseye tahammül edememektedir. Sartre da benzer şeyler söylemekteydi: "İnsan herhangi bir dini veya metafizik dayanak olmaksızın da yaşamasını öğrenmelidir." Sartre daha da ileri giderek "Varoluşçu Tanrıyla ilgilenmez; zaten olsaydı da bir şey değismezdi." der. Dolayısıyla yukarıdaki ölüm ilanı hem Sartre'ın hem de bütün yapıt ettiklerinin kısa bir özeti sayılabilir. Sartre, ölümün mutlak hâkim olduğu bir dünyada, hayatı ve insanı anlamaya, bunu yaparken de tek ölçüt olarak insanı ve onun 'burada oluş'unu kabule etme eğilimindeydi. Bu açışan felsefeden edebiyata, oradan tiyatroya kadar pek çok alanda etkin olarak çalışan Sartre'ın anlamak "yaşadığımız bu çağ ile ilgili önemli bir şeyi anlamak"tır.

Sartre: Bir Hayat, Çok Kitap

Jean-Paul Sartre, 21 Haziran 1905 tarihinde Paris'te doğdu. Annesi, deniz subayı olan babasının ölümünden sonra doğup büyüdüğü yere -Alsas'a- döndü. Sartre Paris'te bir süre okuduktan sonra 1926 yılında üvey babası ve annesiyle birlikte La Rochelle'e taşındı. 1929 yılında Paris'te tekrar dönüp liseyi oradatta tamamladı (1922). 1924-1928 yılları arasında felsefe öğreniminde devam ederken, hayatının sonraki bölümünde birlikte yaşayacağı Simone de Beauvoir ile tanıştı. Askerlikten sonra 1936 yılında kadar Le Havre'da felsefe öğretmeni olarak çalıştı.

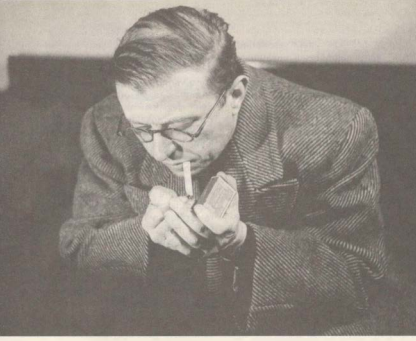
Sartre, Pasteur Lisesinde öğretmenken Bulantı adlı romanı yayımlandı (1938). Günlük biçiminde düzenlenen romanda, tarihçi Antoine Roquentin'in kişiliğinde bireyin toplum içindeki kayboluşunu ve kendini arayışını ele aldı. İşinden, kendisini çevreleyen eşyadan ve en sonunda da insanlardan içtiren Bulantı'nın kahramanı bu yabancılaşmanın sonucunda bir olgunlaşma sürecine girer. Bu sürecin sonucunda insanın ancak kendi seçimleriyle kendini var edebileceğine ve bulunduğu şartları olduğu gibi kabul ederek kendini yaratabileceğine karar kılar. Bütün bunları yapmanın insanı sorumlu bir varlık hâline dönüştüreceğini savunan roman kahramanı, sırsız bir özgürlük içinde olan insanın bu özgürlükten dolayı zaman zaman tiksinti duyabileceğini ileri sürer. Sartre'ın Bulantı'sı özellikle eşyaya bakışta Husserl'in fenomenolojisinin etkilerini taşır. Sartre'ın kahramanı eşya ile kurduğu ilişkide onların ilk ve çıplak hâllerini düşünür. Bir anlamda özlere kendisine, insanların onları tanımlamadan önceki biçimlerine döner. Bu bakış açısı zaman zaman onu dehşete düşürür. Bulantı, hayatın saçmalığını ve insanların bu saçmalığı aklı hâle getirmek için uyardıkları meşgaleleri de eleştirir. Bu anlamda onun kahramanıyla Camus'un "Yabancı" ve uyumsuz insanları ile benzerlikleri vardır. Bu kitap Sartre'ın Sonuna Yolculuk'un yazarı Celine'den bir alıntıyla "Top-

lumsal önemi olmayan bir kimse bu, bir birey ancak."- başlaması da romanın birey'in toplumsal yapı içindeki kayboluşuna dikkat çekeceğinin bir göstergesidir.

Sartre, Duvar adlı hikâyesi yayımlandıktan sonra II. Dünya Savaşına katılır. 1940'ta Almanların eline esir düşer ve bir yıl süren esaret hayatı yaşar. 1943 yılında Sinekler adlı dramı yayımlar. Bu kitabında da insanın özgür bir varlık olduğu düşüncesini işleyen yazar, eserine mitolojik bir efsaneyi temel alır. Yunan Atrid efsanesinden yola çıkarak hem güncel olaylara - Fransızların Almanlara karşı direnişi- göndermeler yaparak Sartre, Orestes'in iki Tanrı'ı öldürerek kavuştuğu 'özgürlük'ü yüceltir. Sartre, bu eserden hemen sonra Varlık ve Hiçlik'i yayınladı. Varlık ve Hiçlik'te özgürlüğü yapılandıran bir anlama sahip olarak algılayan Sartre, başka ihtimallerin neler getireceğini görseydik, eylemde bulunamazdık, der. Bu açıdan özgürlüğümüz ancak eylemlerimizle mümkündür. Varlık ve Hiçlik bireyi ve onun özgürlüğü sorununu işlerken bir yandan da Sinekler'deki temayla doğru orantılı olarak, onun Tanrı'ya karşı hesap vermek zorunda olmadığını altını çizer.

1944'te yayımlanan Gizli Oturum adlı drama Sartre "sonsuza kadar cehennemde bir odaya hapsedilmiş üç kişi'nin durumunu ele aldı. Özgürlüğe ulaşmanın önündeki engelleri göstermeye çalışan Sartre, o ünlü "Cehennem başkalarıdır." sonucuna bu dramında ulaşır. 1945'te sonrakı felsefi etkinliğini gerçekleştireceği Modern Zamanlar dergisini kuran Sartre, 1951'de Şeytan ve Yüce Tann adlı eserini yayımladı. Dindar bir kişinin varoluşu ve devrimci bir düşünce yapısına dönüşümünü anlatmış bu eserini 1960 yılında yazdığı Diyalektik Aklın Eleştirisi izler. Bu eserindevaroluşçu fenomenoloji ile Marksçılık arasındaki ilişkiyi tartışan Sartre, çevrenin insan eylemlerini nasıl tanımladığına dikkat çeker. Filozof ayrıca bireysel çıkışların toplumsal hareketlere dönüşme ihtimalinin de küçümsememesi gerektiğini ileri sürer. Dolayısıyla varoluşçuluğun Marksist hareketle kurduğu ilişki Sartre'la olmuştur. "İkinci Dünya Savaşı ertesinde gitgide Marxçı dünya görüşünün ilkelere yaklaşan Sartre, kendi varoluşçuluğunun, ortak bir devrimci dünya görüşüne ulaşma yolunda, kaba maddeciliğin getirdiği yüzeysel il-

Sartre Varoluşçuluğu

75 yıllık hayatının son dönemlerinde özellikle politik konulardaki tavırlarıyla da hep ön planda olan Sartre, varoluşçu felsefenin en önde gelen isimlerindendi. Kendinden önce bu felsefi akımı temsil eden birçok kişi olmasına rağmen varoluşçuluk neredeyse onun ismiyle özdeşleşmiştir. Bunun en önemli nedeni de varoluşçulukla ilgili yayınlamış olduğu "Existentialisme Bir Humanizmadır" adlı yazısıdır (1968). Kendi dergisinde yayınlanan bu yazısında varoluşçuluğun kökenlerine ve temel kavramlarına kendi düşünceleri doğrultusunda açıklamalar getiren Sartre burada başlıca şu görüşleri savunur.

Sartre, varoluşçuluktan: "İnsanın yaşamasına yol veren ve her gerçeğin, her eylemin bir çevreyi, bir insancıl özelliği kucakladığını gösteren bir öğreti (doctrine) anlıyoruz." der. Sartre, varoluşçu felsefelerin temel kabulü ve hareket noktası olan varoluşu önden önce geldiği düşüncesi akseninde kendi felsefesini kurar. O, kâğıt keseceğini örnek verirken özü şöyle tanımlar: "Onu yapmayı ve tanımlamayı sağlayan reçetelerin, tekniklerin, niteliklerin hepsi." Sartre'a göre insan bir sıfır başlangıç noktasını oluşturan varoluştur; radikal-özgür bir varlıktır o, kendisinden önce hiçbir şey gelmez, hiçbir şey verilmemiştir; kendi özünü kendi si kural ve gelecekteki kendisini seçerek yaratır. Bu varolan olarak insan kendini kendi özüne göre gerçekleştirir üretir. Ona göre varoluşçu düşüncenin çeşitli karışıklıklara sebep olması iki tür varoluşçuluğun varlığından kaynaklanır: "Birinci çeşit varoluşçular, Hristiyan varoluşçularıdır. Katolik mezhebinde Karlaspersen gibi düşünürler bu tür varoluşçuluğun ikinci çeşit varoluşçuları ise, tanrıtanımaz

varoluşçulardır. Bunlar arasında Heidegger'i, Fransız varoluşçularını ve benî sayabilirsiniz. Bu iki kolu birleştiren ortak yan, her ikisinin de şu düşüncüyü benimsemiş olmasıdır: 'Varoluş önden önce gelir.' İsterseniz buna, 'Özellikten hareket etmek gerekir' de diyebilirsiniz." Bu özellikli düşüncesi zaman zaman Danimarkalı filozof Kierkegaard'ın düşünceleriyle örtüşür. Bu bakımdan Sartre'ın varoluşçuluğunu, genel anlamda varoluş felsefelerinin faklı ve ateist bir yorumu olarak değerlendirebiliriz.

Sartre' göre insan, önceden tanımlanmayan bir varlıktır; çünkü o başlangıçta hiçbir şey değildir. Sonradan kendini nasıl tanımlarsa, kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır. Sartre bu durumu şu cümlelerle anlatır: "Eğer Tanrı yoksa, hiç olmazsa 'varoluşu önden önce gelen' bir varlık vardır. Bu varlık, bir kavrama göre tanımlanmazdan, belirlenmezden önce de vardır. Bu varlık insandır. Heidegger'in deyişiyle, 'insan gerçeği'dir. Varoluş önden önce gelir. İyi ama ne demektir bu? Şu demektir: İlk insan vardır; yani insan önce dünyaya gelir, var olur, ondan sonra tanımlanıp belirlenir, özünü ortaya çıkarır. Varoluşçuya göre insan daha önceden tanımlanamaz, belirlenemez; hiçbir şey değildir o zaman. Ancak sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır." Nitekim Sartre insanın doğasını kendisinin kurduğunu, onu diğer nesnelerden ayıran yönün de bu olduğunu öne sürer. "İnsan doğası olmadığına göre o kendini meydana getirecektir. İnsan projelerini gerçekleştirmekle meydana gelebilir. Bu süreç, sürekli bir oluş demektir. Sürekli bir oluş ise özün yokluğu olur. Çünkü öz zorunlu olarak, başka türlü olmayandır. Varoluş alanı, oluşun, değişimin, rastlantının, olumsallığın alanıdır. Sartre, "insanın kendini yapması"yla ortaya çıkan "öz" kavramını felsefe tarihinin algıladığı "değişmez ilker bütünü" olarak anlamaz. Tam aksi ne onu bir seçim, özgürlük alanı olarak değerlendirir.

Varoluş felsefesi, her ne kadar hayatta ve bireyin seçimlerinde özgür bir bakış açısı getiriyor gibiyse de Heidegger'den başlayarak "varoluşuna" ve "topluma" karşı üstlenilen sorumluluğa büyük önem verir. İnsanın bütün seçimlerinden sınırsız bir şekilde "özgür" olması onun bütün bu seçimlerinin sorumluluğunu üstlenmesi anlamına da gelir. Bir başka ifadeyle her başarının ve başarısızlığın yegane sorumlusu insanın kendisidir. Sartre, Bulantı'da insanın sınırsız özgürlüğünün kendine yüklediği o sorumluluktan kaçmak için gündelik hayatta kendine görevler yüklediğini iletir. Ona göre sorumluluk varoluşla birlikte başlar: "İnsan var olur bir an. Bir geleceğe doğru atılır ve bu atışın ilgilincine varan bir varlık olarak ortaya çıkar. [...] Gerçekten de

kelerden çok daha derinlikli felsefi temeller sürdüğünü ileri sürmekteydi. **Maddecilik ve Devrim** (1946) adlı yapıtında, Marx'ın çalışmalarından türetilmeye çalışılan sözde Marxçılığı hedef alarak, Marxçıların bel bağladıkları soyut bilimcilige ağır bir saldırı yöneltti. Sartre, Marxçılığın benimsediği diyalektik kavrayışı, bilimlerin olgucu, tek yönlü nedensellik kavrayışıyla hiçbir zaman bağdaşamayacağını, hem diyalektik maddecilige hem de bilimsel maddecilige bağlı kalmanın alt edilmez bir çelişki yarattığını vurguluyordu."

Sartre, Marksizm'in birçok ilkesini benimsemekle birlikte bazı noktalarda Marxçılarla aynı görüşleri paylaşmaz. Nitekim Marksist düşünürlerle girdiği tartışmaların bir sonucunda kaleme aldığı **Diyalektik Aklın Eleştirisi**'nde Marksizm'i yüzyılın en büyük felsefesi olarak nitelendiren Sartre, diyalektik denilen devinimi yalnızca bir düşünce süreci olarak görmekte, Doga'da bir diyalektik var olup olmadığının henüz şu edecek duruma olmadığımızı söyleyerek Marksçılığı da bir yandan eleştirmektedir. Aslında Kiri Eller adlı oyununda Sartre, komünist hareketi dogmatik ve baskıcı yapısından dolayı insanlık dışı olarak görür. Bununla birlikte 1960'lı yıllarda birlikte Komünizmle varoluşçuluk arasında bir orta yol bulmaya çalışır; çünkü o yıllarda hem politik hem de felsefi anlamda topluma ve değerlere karşı çıkışın ve başkaldırının dili olarak gösterilir bu hareket.

Sartre, otobiyografik kitabı **Sözcükler**'de edebî dünyasını ve yazarlığını şekillendiren ayrıntıların işledi, edebî anlamda beslendiği kaynakları açıkladı. Bu kitabıyla 1964 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan yazar bu ödülü reddetti. Birçok felsefi ve edebî kitabın yazarı olan Sartre, 1980'de Paris'te hayata gözlerini yumdu.

varoluş özden önce geliyorsa, insan ne olduğundan sorumludur öyleyse. Ne var ki biz, 'insan sorumludur' derken, yalnızca 'kendinden sorumludur' demek istemiyoruz, 'bütün insanlardan sorumludur' demek istiyoruz."

J. Paul Sartre'in *Mezarsız Ölümler* adlı tiyatro eserinde piyesin kahramanlarından Henry Fransı harp felaketinden kendini sorumlu tutar ve şöyle der: "Otuz sene, tam otuz sene kendimi mücrim hissettim. Mücrim... Çünkü yaşıyordum. Şimdi benim suçum yüzünden yanan evler, ölen masumlar var." Sartre'in sorumlulukla birlikte olduğu diğer kavram da "iç daralması"dır. Heidegger terminolojisinde de önemli bir yere sahip olan iç daralması varoluşla birlikte insanın taşıdığı bir duygu hâlidir. Sartre'a göre, varolmak veya doğmakla ilk sorumluluğu üstlenen insan karşısınacılan seçenekler karşısında büyük bir sıkıntı yaşar. Bu açıdan Kierkegaard'ın iç sıkıntısına yüklediği mistik ve varoluşla ilgili anlamdan uzaklaşır Sartre. Başkalarının ve tarih önünde sorumlu olan insan seçimleriyle yalnızca kendisini değil, başkalarını da etkiler; bu açıdan sorumluluğun kapsamı genişler. "İnsan kendisi kendini seçer" dediğimizde, her birimiz kendimizi seçmesini anlıyoruz bundan. [...] Olmak istediğimiz kimseyi yaratırken, herkesin nasıl olması gerektiğini de tasarlarız. [...] şöyle ya da böyle seçmek, bir bakıma, seçtiğimiz şeyin değerli olduğunu belirtmek demektir. Çünkü hiçbir zaman kötüyü seçmeyiz. Hep iyiyi (iyi sandığımızı) seçeriz. Herkes için iyi olmayan şey, bizim için de iyi olamaz. [...] İlerlemeye inanmıyoruz biz. İlerleme bir düzeltmedir. İnsanse değişen bir durum önünde her aynı insanıdır. Seçme ise bir durum içindir. İnsanın seçtiği şey seçiş nedensiz değildir."

Sartre'in özellikle edebî eserlerinde görülen "kahramanın kendi hayatını özgür seçimleriyle kendisinin kurması" düşüncesi ve kahramanlarını çözümleme metodu zaman zaman Freud'un psikanalist yaklaşımı ile karşılaştırılmıştır. Sartre bu yaklaşımla, kendi varoluşçuluğunun temel kavramları olan 'seçme' ve 'özgürlük' çerçevesinde bir çözümlemeyöntemi geliştiriyor, ele aldığı kişileri de kendi biyografik gerçeklikleri içinde değerlendiriyor. Bu yaklaşımı özellikle Baudelaire adı kitabında görmek mümkündür.

Bunalıyı, özgür seçimleriyle kendinin ve bütün insanlığın sorumluluğunu almak sonucunda ortaya çıkan bir kavram olarak değerlendiren Sartre şöyle der: "Bağlanan ve yalnızca olmak istediği kimseyideğil, bırıyasa koyucu olarak bütün insanlığı seçen kişi, o derin ve tümel sorumluluk duygusundan kurtulamaz." Bu bunalı, sorumluluk yüklenen kişinin bu görevi yerine getirip getirmeme noktasında yaşadığı 'iç sıkıntısı"dır. Nitekim Sartre da bu noktada Kierkegaard'ın 'İb-rarim'in bunalısı' kavramını kendine dayanak gösterir. Ancak yaşanan bu sıkıntı/bunalı insanı eyleme geçmekten asla uzak tutmamalıdır.

Dostoyevski'nin "Tanrı olmasaydı her şey mübah olurdu" sözünün kendi varoluşçuluğun hareket noktası olduğunu söyleyen Sartre, bu sayede insanın kendi başına kaldığını ve dayanacak bütün desteklerin yok olduğunu belirtir. Sartre göre: "Tanrı olmasa, gidişimizi haklı gösterecek değerler, buyurlar da olmaz karşımızda. Ne önmümüzde ne aramızda -değerlerin ışıklı alanında- bizi haklı, suçsuz kılaacak şeyler vardır. Yalnız ve mazeretsiz kalmışsınız. Bu durumu 'insan özgür olmaya mahkumdur, zorunludur', sözleriyle anlatıyorum. Zorunludur, çünkü yaratılmıştır. Özgüdüğü çünkü yeryüzüne geldi mi, dünyaya atıldı mı bir kez, artık bütün yaptıklarından sorumludur. [...] Özgürsünüz, onun için kendiniz seçin, yolunuzu kendiniz bulun! Hiçbir genel ahlak size yapacağınız şeyi söyleyemez. Buna ancak siz karar vereceksiniz!"

Bu özgür seçimlerle kendini yapan insan bu seçimlerin getirdiği bütün yüklerden de yine kendisi sorumludur. Ancak Sartre bu noktada "Başkalarının özgürlüğünü gözetmezsem kendi özgürlüğümü de gözetmem", diyerek mutlak özgürlüğün olmadığını dikkati çeker. Bütün eserlerinde bireysel özgürlüğün önemini vurgulayan yazar bunu Sinekler'deki şu cümlesiyle açık hâle getirir: "Ben ne efendiyim ne de esir. Ben kendi kendimi hürriyetiyim."

İnsanın bir 'olanaklar alanı'nda olduğu savunarak Sartre, hiçbir umuda kapılmadan bir işe girişmek gerektiği üzerinde durur. Yeter ki, o iş için gerekli olanı bulursanız, o işi yapabilirsiniz. Bir anlamda "elmden geleni yaparım,

bunun dışında hiçbir şeye güvenemem" demektir bu. Varoluşçuluğa göre insanın yazgısı kendindedir. Düşünüyörüm, öyleyse varım, bilincin kendiliğinden ulaştığı mutlak gerçek budur. Ahlakın içeriğine denli değişken olursa olsun, biçimi her zaman evrenseldir. Kant'ın da açıkladığı gibi özgürlük hem kendinin, hem de başkalarının özgürlüğünü gerektirir." Siz yaşımazdan önce hayat bir şey değildiir ona bir anlam kazandırmak ancak size vergidir. Onu anlamlı kılan sizsiniz.

Kendisini ateist, yani tanrıtanımaç varoluşçular arasında gösteren Sartre, varoluşçuluğun Tanrı'nın yokluğunu ispatla uğraşmadığını, uğraşmaması gerektiğini özellikle vurgular. Çünkü varoluşçu "Böyleli bir çabayla kendini yormaz. O şuna bakar daha çok: Tanrı var olsaydı, yine de bir şey değişmeyecekti." diyerek varoluş ve insanla ilgili dini geleneğin getirdiklerini reddeder.

Varoluşçuluk ve Türk Entelektüeli

Türk entelektüeli varoluşçuluğa ilk olarak 1940'lı yıllarda karşılaşır; ancak onun ne olduğunu anlaması için bir on yıl daha geçmesi gerekecektir. Başta Sartre olmak üzere birçok varoluşçunun eseri bu yıllarda Türkiye'ye çevrilmeye başlar. Aslında II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı karamsar hava ve Türkiye'nin o anki atmosferi de varoluşçuluğa uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu yıllarda eser veren sanatçıların Batılı kaynaklarla olan yakın ilişkisi de yeni bir kültür ortamının önünü açmıştır. Dolayısıyla varoluşçuluk, kendinden önce gelen felsefelere karşı çıkışı ve 'insan'ı olana öne çıkarmasıyla hem Türk düşüncesi dünyasını hem de edebiyatını derinden etkilemiştir. Ahmet Oktay dönemin içinden gelen bir kişi olarak bu etkilenmenin tanığıdır: "Hem yasalar hem de bilgi düzeyimizin eksikliği dolayısıyla, benim kuşağım o yıllarda Marksist terminolojiyi değil, belirlirgin biçimde Varoluşçuluğun sözlüğünü kullandırı: Seçme, özgürlük, atılımışlık, ihtiyaç vb. Sartre'in en sevdiğimiz sözü 'Cehennem başkaları'dır' sözüyüdü. Kösullar, iymiser olamıza izin vermiyordu aslında. Kendimizi yorgun, yenilmiş, aldatılmış ve yalnız hissediyorduk. [...] Büyük kentte yaşayan kendi gerçeğini bilmeyle, anlamaya çalışıyordum. Yalnız, tedirgin ve ölümlü düşünen adamı. Buydu *Dönemin Tini* (Zeit, Geist). Örneğin, o sıralar alkol önemli bir yere sahipti yaşamımızda. Belki tam da bu yüzden 'kadehlerin açtığı gülde' ölümlü görüyordum. Görüyorduk." Yalnızca Ahmet Oktay değildir, varoluşçuluğu soylayan şair. Edip Cansever, Turgut Uyar gibi İkinci Yeni mensupları da böylesi bir yalnızlık ve yabancılaşma ortamında zaman zaman varoluşçuluğa yönelmişlerdir. "1950 Kuşağı" hikâyecilerinin birçoğu

sinî iddia edebilir. Ama insanın genel geçer, soyut ve kapsayıcı bir özü yoktur. Her birey, önce varolmakta, sonra da bu varlığını kendi tercih ve kararları doğrultusunda bir öze kavuşturmaktadır. İnsan kendi kendisini tasarlayan ve bu tasarımı kapsamında kendi kendisini yapan bir varlıktır. Onun seçme imkanı vardır. Dostlarını, sosyal çevresini seçerken, kendisini de seçmekte ve oluşturmaktadır.

Herkese, olmak istediği şeyi olur. Saygılı, sevecen, paylaşımcı olmak bizim elimizdedir, küstah, kibirli ve bencil olmak da. Olmak istediğimiz ve istemediğimiz şeyler dolayısıyla, sadece biz sorumluyuz. Kimse başkasının iradesi veya kendi dışındaki koşullar nedeniyle, kibirli ya da alçak gönüllü olmak zorunda değildir. Bunlardan ötürü sorumluktan kurtulmanın bir yolu da yoktur. Çünkü insan, kendi özünü oluşturmaktadır özgürdür.

İnsan tercihleri ve eylemleriyle hem kendisine, hem de tanıdık veya tanımadık, uzak veya yakın başkalarına karşı sorumludur. Aynı insan tutkularından, alışkanlıklarından, eğilimlerinden ötürü de sorumludur. Dolayısıyla tutku veya alışkanlık nedeniyle gerçekleştirdiğimiz eylemlerimizin sorumluluğunu, tutkularımıza, korku veya kaygılarımıza yükleyerek onları mazur göstermeyiz. Kahraman olmak da, hain olmak da bizim tercihimizdir.

Sartre'in varoluşçuluğu, mazeret kabul etmeyen sınırsız bir sorumluluk alanında, insanın özgür iradesini ve özgür tercihlerini esas alan, bir "salt etik" olarak ortaya çıkıyor. Özgür irademiz kişiliğimizi ve hayatımızı belirler. Çünkü "ego bilincin sahibi değil, onun nesnesidir. Gerçi durum ve eylemlerimizi aniden egonun ürünü olarak inşa ederiz. Fakat durum ve eylemlerimiz de nesnedir."¹

Buradan anlıyoruz ki, çoğunlukla sanıldığının tam tersine, kişiliğimiz ve 'ben'imiz, bilincimizin sahibi değildir. Bilakis kişiliğimiz, özgür bilincimizin nesnesidir. Bilincimiz o nesneyi, yani kişiliğimizi araştırabilir, inceleyebilir, üzerinde düşünebilir, gerekirse eksik veya yanlışlarını düzeltebilir. Her ne kadar gündelik hayatta ve an içindeki (spontan) eylemlerimiz, kişiliğimizin birer ürünü olarak ortaya çıksa da, eylem ve durumlarımız da özgür bilincimizin nesnesidirler. Bilinc onları da incelemek ve denetlemek imkânına sahiptir.

Sartre'in varoluşçuluk yorumu, kapitalist Batı medeniyetinin, insan ve tabiat üzerinde yaptığı maddi ve manevi tahribat dolayısıyla, bu medeniyetin mensuplarının sorumluluğunun altını çizen bir ahlak tasarımıdır. Çünkü o da, aynı medeniyetin bütün unsurları gibi evrensellik iddiasını, doğal bir veri olarak üstlenir ve kendi tezlerinin evrensel kapsayıcılığında kuşku duymaz.

Sartre insanın özgürlüğünü doğal bir veri olarak görür. İnsan eğer özgür değilse bile özgürleşmelidir. Kuşkusuz Sartre'in model olarak ele aldığı insan, Batı'nın özgürlük bilincine sahip bireyleridir. Bu anlamda biz Sartre'den bir adım daha ileri giderek, özgürlük ülküsünün kaynağı olarak görülen Batı'yı, yeryüzünün başka yörelerinde, kendi özgürlüğü adına köleleştirdiği halklara karşı da sorumlu tutabiliriz. Ve Sartre bunu yürekten destekleyecektir.

Uluslararası Batı sermayesinin ağırları içinde yeralan insanlar, elbetteki yeryüzünün tanıdık tanımadık öteki insanlarına karşı sorumludurlar. Ama bu sistemin hiçbir getiridinden yararlanmadıklarından öte, Batı kültür ve medeniyetinin hedef tahtasındaki kurbanların, Afgan köylülerinin, Amazon yerlilerinin yaşamaya direnmek dışında ne gibi bir sorumlulukları olabilir.

Sartre açısından, onların da özgürleşmek gibi bir sorumlulukları vardır. Ama Batı'dan bakıldığında o halklarda zaten özgürlük bilinci gelişmemiştir ki! Dolayısıyla burada ciddi bir problem ortaya çıkıyor. Öteki halklar, bir Avrupa'lı; bir aydın olarak Sartre ve onun izleyicilerinin, bu bağlamda kendilerine bir özgürlük öğretmesi, onları Batı'dan tanıtarak tanıştırmalarıdır.

Dolayısıyla Sartre, kapitalist Batı vicdanı için bir kazançtır. Ama bu vicdan, Kapitalist Batı medeniyetinin ötesindeki halklar için, ne yazık ki, entelektüel bir tatminden başka, pek bir şey ifade etmemiştir.

¹ Jean Paul Sartre, Die Transzendenz des Ego, s. 85. Hamburg 1982

Jean-Paul Sartre, Edebiyat Nedir - Can Yayınları

"Demek ki yazar, okuyucuların özgürlüğüne çağrıda bulunmak için yazar ve özgürlüğün yapıtını canlandırmasını bekler. Ama bununla yetinmez ve okuyuculardan, onlara gösterdiği güveni kendisine göstermelerini, kendi yaratıcılığının özgürlüğünü tanımalarını, bakişik ve ters yönlü bir çağrıyla bu özgürlüğe seslenmelerini ister. Ve işte bu noktada okumanın bir başka diyalektik çelişkisi ortaya çıkıyor: Kendi özgürlüğümüzü hissettirmiş oranda başkasının özgürlüğüne saygı duyarız; başkası bizden ne kadar çok şey beklerse, biz de başkasından d. kadar çok şey bekleriz."

Yazar
Gazeteci
Ressam
**Fikret
Otyam**
Anlatıyor...

1) Fikret Otyam olarak siz Türkiye'nin son elli yılında değişenlerini ve değişmeyenlerini nasıl tespit edersiniz?

2) "Memleket öykücülüğü" gibi "Memlekete gazeteciliği"de meslekte bir kavram mıdır; bir uzmanlaşma mıdır? Yoksa bir duyarlılık ve bir empati meselesi midir sadece?

3) (Bir öykü, bir fotoğraf, bir yazı, bir çizim) ile bir toplum hakkında yeni kuşaklara neler söylemek istersiniz?

4) Modernleşme uğraşında büyük hizmetler vermiş halkçı-egitimci bir sanatçı-aydın kuşağına en önemli isimlerden biri de sizsiniz. O yıllar ve o yıllardaki dostluklar hakkında, sizi sürükleyeceğimiz nostalji duygusu için özür dileyerek, merak ettiklerimiz var; neler söylemek istersiniz?

5) Fikret Otyam yıllardır tuvalde geziyor, tuvalde oturuyor, tuvalde oturuyoruz. Yeni bir sergi olacak mı, ne zaman?

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rantey.org>

Hayran! "deli gibi" se-
verim çocukluğumdan beri.
Haa, neden deli gibi derler,
akıllı gibi değil? Baküs mey-
hanesinde ev sahibimin oğ-
luyla "şaraplanıyoruz", öte-
lerde pörtlek gözülü, kirli bir
pardesülü, gök gözülü bir
adam içki içmiyor, bizi dinli-
yor, memlekette bıraktığım
kurt köpeğim "Tek'in mari-
fetlerini anlatıyorum, gazete-
ci girdi içeri, bir Gece Posta-
sı aldım, çıkan öykümü oku-
maya başladım arkadaşşıma;
pittti, gök gözülü, polis sandı-
ğım ki polisten çok korkar-
dık, adam yüksek sesle
"Ulan" dedi, anlattığın gibi
yazsana.

Kim miydi? Ölü bedenini
toprağa koyduğum Sait Faik...
Yıllar yılı yaşamımda tanık
oldum, iyiden kötüyü/kötülü-
ğü/kötülüğün ki bir pişman-
lık mıdır nereden bileyim,
iyiliğe/güzelliğe dönüşen in-
sanlar... Hele hele yüzlerce
tanış sanatçılar arasında ge-
çen ötekileri/politikacıları ne-
yim... Bağırma bastığım,
sevdiğim bir can dostum ki
aklı başında, solcu diyelim,
bugün Fettullah'ın kapisına
bağlı, içine etmişim böyle
değişimin.

Sanat yazarları için adım at-
tım Bab-Ali'ye bindokuzyü-
zelli ve kendimi Cihat Ba-
ban, Ziyat Ebuziyya'nın Son
Saat Gazetesinde 24 lira 25
kuruşla(vergi gereği bu kü-
surat) adliye-pilis muhabiri
olarak buldum: İkibüçuk yıl
burnuma kan kottu, ama İs-
tanbul'un öbür yanını nasıl
öğrenecektim o korkunçlu-
ğu? Bir yanda Akademi, bir
yanda gazetecilik ve saygıy-
la/sevgiyle anıyorum Bedii
Faik Akın'ın yardımıyla ken-
dimi Dünya Gazetesi'nde
buldum, Yazı İşler Müdür
Yardımcısı ve yazarı olarak...
Yazılarımı Varlık'ta, Yedite-
pe'de çıkıyor, en ünlü sanat-
çıların kitaplarının kapakları-
nı yapıyorum, içlerini resimli-
yorum ve o nice sanatçıya
kucak açmış/değerlendirmiş,
Yeditepe'nin kurucusu/sahi-
bi Hüsamettin Bozuk şimdiki
neredeysede doksanında
İstanbul'da yaşıyor, o kadar
yorum, öne çıkardığı hatta

"Şöhret" ettiğai kaç yazar-
sır neyim anıyor "Hüsam Ağa-
beyi"? Geçenlerde Toroslar-
dan toplanmış Adaçayı'nı
pek sevmiş, mışıl mışıl uyu-
tormuş, sevdimim.

İlk kez, Akademiyi bitirdi-
ğim yıl ki 1953 yıllarında, Fa-
hik Rifki bey "Kuzum Otyat
bey" demişti, ölene dek
onun deyiimiyle soyadım Ot-
yati'dir, "Yorulunuz size bir
bilet alalım vapurla Hopa'ya
kadar gidip dönünüz"

Doğuyu Merak ettiğimi
söyledim, o ise illa vapurda
dinlenmemi istiyordu, nasıl
nasıl unuturum Bedii Faik'in
yardımını ve bir kamonday-
dım Sirkeci'den Güneydoğu-
ya/Doğuya doğru. Oralara gi-
deceğimi duyan Cumhuri-
yet'ten can dostum bizim
"kürt", yani Yaşar Kemal,
çoktaaan oralardaydı! Bu ge-
zimiz bir roman olur ve yazı-
larımız aynı gün başlamış ve
yer yerinden oynamıştı, hat-
ta dış dünya: Bu canın üstü-
nedeysede, tam sayfa verilen
neredeysede 28 gün süren yazı-
zılarımda, yazıları ispatlayan
fotoğraflar vardı.

Memlek gazeteciliği, üç
beş namuslu kalemin saye-
sinde ayakta durmaya çalışı-
yor, çünkü memleket patro-
nu yok basın dünyasında,
kendi çıkarların patronluğu
var, nice erba-i kalem, işve-
ren patronun/holding sa-
hibi patronunun uzattığı zin-
cire bağlı. Buna eşdeğer ola-
rak "memleket öykücülüğü"
neredeysede aynı konumda!

Sanatsal gazetecilik hak-
kında ne mi söyleyeceğim,
hiçbişey!... Merak eden var-
sa, sabırları varsa, gereksi-
nim duyurlarsa yine Günizi
yayınıncılık tarafından kitapçı
dükkanlarının vitrinlerinde
olan 800 sayfalık "Dost Ge-
len Selamlasın" adlı belge-
sel kitabıma başvursunlar
1944-2003.

Dördüncü sorunuzdaki ya-
kıştırmalarınızın adı vardır:
"Vefa", bir hakkı teslim et-
mek falan, sağol. O yukarda
sözünü ettiğim 800 sayfalık
kitabımda belgelerle/öykü-
lerle merak ettiklerimizin
ni anlatayım ve Kaçak tan ri-

ca ediyorum, kitap emirleri
den amadedir, neresini/hangi
konuyu uygun buluyorlarsa
yaymılasınlar, kıvanç duya-
rım. Kitaptaki dostlarımdan
adları olaylarla geçenlerden
biraz örnek vereyim, azıcık:
Hemşehrim Mahmut Ma-
kal, O'nun için ilk tanıtım ya-
zısını Varlık'ta bu can yaz-
mıştı, Sait Faik, Aziz Nesin,
şair Halim Şefik Adnan Veli,
Orhan Veli, Hüsamettin Bo-
zuk, ressam Agop Arad, Ok-
tay Rifat, William Saroyan,
Burhan Felek, Abidin Dino,
Azra Erhat, Vedat Günyol, Ci-
hat Burak, Kuzgun Acar,
Ömer Asım Aksoy, Savcı Do-
ğan Öz, Prof. Kemal Fikret
Arık, Samim Kocagöz, Kemal
Tahir, Abdî İpecki, Cahit İr-
gat, Orhan Murat Arıburun,
Rifat Ilgaz, Enver Gökçe,
Adnan Binyazar, Erdal Öz, Ma-
nevi oğlu Mahzuni Şerif,

Burhan Günel, Hasan Cemal,
Cüneyt Arayürek, Ümit Baya-
zoğlu, Şahap Sıtkı, Kerim
Korcan, Radi Fiş, W.Saroyan,
Didi Sotiri, Nihat Ziyalan,
Ahmet Say, Ahmet Özer, Arif
Damar, Ali Özgentürk, Hal-
dun Taner, Mehmet Yaşar
Bilen, Oğuz Aral, Kemal
Özer, Burhan Uygur, Adalet
Agaoglu, Oğuz Tansel, Dur-
sun Akçam, Hıfı Topuz, Ah-
met Telli, Leyla Erbil, Alpaz
Kabacalı, İlhan Berk, Bilge
Karasu, Esat Korkmaz, Nejat
Bardoğan. Mustafa Şerif Ona-
ran. Sıdika Su, İnönü, ve ni-
celerin vefalı Cumhuriyet
okurlarının ki oraya 1962 y-
lında girdim, 1979'de kendi
istegimle emekli olarak ayrıl-
dım. Mektuplar anılar... O
mektuplar ki kendi elyazıla-
rıyla, anılar, olaylar ve elbet-
te şaşmaz belgeler.

SON SÖZ:

Türkiye Cumhuriyeti benim 3 yaş büyük ağabeyim-
dir. Gazi Mustafa Kemal'ler en büyük atamdır. Taa
eczane yıllarında o halkı gördükçe kendi kendime
verdiğim sözü unuttum, ezilen, horlanan, dışlanan,
adamdın sayılmayan insanların, işçinin, köylünün,
dili gözü kulağı olmaya çalıştım, susuz, o topraksız
insanların acılarını acım eyledim o nedenle Demirel
GAP'ın babasıdır bu can ise üvey babası! Atamın
devrim ve ilkelerinin şaşmaz/bükülmez/ yılmaz bekçi
ve savunucusu oldum bu ölenedek elbette böyle sü-
recek.

Can yoldaşım, yaşam arkadaşım dolcuma ve fotoğ-
raf sanatçısı Filiz Otyam'la üç yıldır da Antalya'nın
Geyikbayırı köyünde yaşıyoruz, otuz beş yıldır oldu-
ğu gibi yurt içi yurt dışı sergilerimiz ortak, bu yıl so-
nunda İstanbul'da sergileyeceğimiz son çalışmaları-
mızı bir engel çıkmaz ve çıkarılmazsa.

Her zamanki gibi sonluyorum, büyükleğin ellerin-
den küçükleğin gözlerinden operim, sağlıkla kala-
lım kaldığımız kadar, baksanıza İsa da Musa da, peyg-
amber efendimiz Muhammet Mustafa da boydadılar
öte dünyayı ben mi, biz mi kazık çakaçağız şu dün-
yaya?

Nalh Suresi 67

Kur'anı Kerim, Çeviri Prof.Dr.Yaşar Nuri Öztürk:

"Hürmalıkların meyvalarından, Üzümlerinden de
sarhoş edici bir bir içecek ve nızk elde edersiniz. İş-
te bunda, akıllı işleten bir topluluk için kesin bir
mucize vardır"

Çok şükür Tanrının Bu buyruğunu hiç şaşmadan 67
yıldır hala yerine getiriyor ve sevabını kazanıyorum.

Antalya/Geyikbayırı Köyü

24 Nisan 2007
<https://antey.org>

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi

Cüce

tanımlar. Yine post-modern yaşamın gereği olarak medyatik reklam unsurlarından da yararlanılmıştır: beybi lastik eldivenleri, Hoover çamaşır makinesi, Chanel, Camel gibi marka isimleri kullanılmıştır.

"Çağdaş edebiyatın okuru metnin bir parçası olmuştur artık, metni oluşturan öğelerden biri durumuna gelmiştir; o olmaksızın metnin tek başına var olması olası değildir. Metnin tek doğru ve mutlak anlamı yoktur, anlamlandırma edimi tümüyle öznel düzlemde gerçekleşir, görecedir, bu nedenle okur sayısı kadar anlam vardır." Bu cümleler, yazının başında Leyla Erbil'in okuyucuların daha iyi bir metin oluşturabileceği ihtimalini vurgulamasının açık post-modern kanıtıdır. Ayrıca Zenime Hanım da, sık sık okuyucularına seslenir, kendi hakkındaki yorumlara metnin tümünü okuduktan sonra karar vermeleri gerektiğini vurgular.

Cüce adlı yer yer groteskleşen anlatının post-modern özellikleri sadece bu kadar değil elbette. Ancak bizim gözüme apaçık batan özellikleri bunlar. Daha sözümlü bile edemediğimiz bir sürü özelliği var metnin. Örneğin, Zenime Hanım'ın yokluğun varoluşu üzerine yazdıkları, siyasal ve toplumsal, bazen feminist eleştirileri eserin değerine değer katıyor. Zenime Hanım ve cüce gazeteci arasında geçen fantastik ve mistik olaylar da yine oldukça ilginç dinsel ve varoluşsal özellikler içermekte. Kısacası eser, son derece titiz yazılmış ve bu titizlik de okuyucuyu hayran bırakacak biçimde verilmiştir. Cüce, Türk Edebiyatının mihenk taşlarından biridir. Umarım bu durum, okuyucularda merak oluştursun da Leyla Erbil'in edebiyatımızdaki ertelenen hakkı bir an önce verilsin.

Kaynaklar:

- * Leyla Erbil, Cüce, İst. Kültür Yayınları, Haziran 2003, İstanbul
- * Yıldız Ecevit, Türk Romanında Postmodernist Açılımlar, İletişim Yayınları, 2004, İstanbul
- * Ahmet Oktay, Romanımız Ne Oldu?, Dünya Yayıncılık, Ekim 2003, İstanbul

lrm: "vaktiyle (saçının) her bir teline bir aşığının kendini astığı", Divan Edebiyatını çok iyi bilen Zenime Hanım'ın kullandığı bu cümle, Divan Şiirinde sık kullanılan bir terkidir. "Geçtik artık küreselleşmeye, zamanın ne içinde ne de dışında kalan, sense... çünkü kimse içinden çıktığı çirkeften leke almadan gezinemez bu gezegende artık bil bunu; bir yazanın tutmasa da bir dediği ötekini, sabuklayıp abuklasa da görünmelidir hayal perdesinde elinde pastavla ve çemkirmelidir cesim laflarla ki getirmeli ses ve öfke kabul ve red, kırmızı ve siyah dediler görün..." Bu cümlelerdeki, "zamanın ne içinde ne dışındadır" Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Ne İçindeyim Zamanın" adlı şiiri; "Ses ve Öfke": W. Faulkner'in romanı; "Kabul ve Red": Ahmet Oktay, eleştiri kitabı; "Kırmızı ve Siyah": Stendhal'ın romanıdır. "Ünlü olmak, bu toplumdaki yer kaplamak, seçilmiş üç beşten sayılmak, medyatik arma olmak hepsi sana yabancı hepsi başka biçimde..." cümleleri de Keleş'in Kamun'un Gurbet adlı şiirinin şu kısımlarından alınmıştır: "Gurbet o kadar acı ki ne varsa içimde/ Hepsini bana yabancı/Hepsi başka biçimde. "Zaten insanoğlu hay yok ha var" sözleriyle de Ahmet Arif'in "Uy Havar" şiirine

gönderme yapmaktadır. "yagız atlar kişnedi meşin kırbaç şakladı" dizesi de Faruk Nafiz Çamlıbel'in Han Duvarları şiirindedir.

Yazar yer yer de şarkı sözlerine göndermeler yapar: "ruhunu saran inleyen nağmeler" ve "sevdiğerler şimdi uzaklarda gönülün hicranla dolu" gibi.

Bunun dışında yine birkaç eserin ismi geçer; ancak bunlar eser ismi olarak değil de iç monologda yer alan figür şekilleridir. Bunlar, Suç ve Ceza, Tehlikeli İlişkiler, Bulantı, v.s. sairedir.

"Postmodernizmin tek felsefesi olan çoğulculuk, akıl ve düşün, bilim ve ezoteriğin, teknoloji ile mitosun, burjuva dünya görüşü ile toplum dışı marjinalliğin yan yana eşzamanlı var olduğu bir yaşam biçiminin adıdır." Buna göre, Zenime Hanım'ın bazen çok pahalı markaların kıyafetlerini giymesi, bazen hiç umursamadan son derece salaş giyinmesi; bazen hayalleri alemine dalması ve uyanığında saçmaladığını düşünüp kendisine kızması; Zeus'tan, Athena'dan söz etmesi; Yıldırım'a televizyon vermesi vs gibi özellikler

de eserin post-modern özelliklere uyduğunu göstermektedir.

"Değiştiremediği yaşam koşullarını ve ölümü yazgı ile koşullayan insanın metafizik bir dizgenin gücüne boyun eğişinden, onu olduğu gibi kabullenişinden izler taşır post-modern düşüncesi." Cüce anlatısının baş kişisi Zenime Hanım, ateist olmasına rağmen, bir gün Leyla Erbil'i başını kara ipek şalla sınıksız Humeyni'ciler gibi bağlamış bir şekilde karşılar ve Leyla Erbil'e, bilimin ve insan istencinin insanları mutlu etmeye yetmeyeceğinden, herkesin bir inanca gereksinimi olduğundan söz eder. "Allah'ın varlığına inanmıyorum ama inanmışlar gibi yaşamak rahatlatıyor beni" der. Ayrıca ita'lik el yazısıyla yazılmış bölümlerin birinde "bittin sen artık; öl, öll... " diye haykırır. Tüm bu cümleler, postmodernizmin yukarıda belirttiğimiz özellikleriyle koşutluk gösterir.

Postmodernizmin "oyunsuluk" özelliği de eserde kullanılmıştır. Zenime Hanım okurlarına seslendiği bir yerde, kendisini "UNUTURUŞ OYUNU" kurmuş bir yazar olarak

KANAT

ALİŞTİRANLAR

Adnan Özer

ÇABUK ÂŞIK OL ANNEANNE!

-İyi geceler anneanne,
-İyi geceler kızım.

Yatak dar mı geliyor ne, of bir sığmadım. He, sığıdım işte. Temiz bir gün geçirdim artık uyumalıyım. Aman Allah'ım! Bu ses de ne?

Yooo hayır! Savaş mı çıktı, yoksa ihtilal mi? Bu ses, bu ses tank sesi mi? Kalkmayacağım bu yataktan. Ateş

bastı her yerimi. Of ateş basmış mıdır her yeri? Ben hiç savaş görmemiş ki, hiç ihtilal görmemiş ki ne yapılır böyle durumda.

Bir tek filmler ve haberlerde gördüm ama... Kasılmaya başladım. Ya şimdi kapı açılırsa, ya tekmelerleerse ne tekmelemesi direk tarayıp açarlar... Filmler... Kapının karşısındayım hiç kurtuluşum yok! Zaten saklanacak

bir yer de yok! Olsa ne yazar, her yeri tararlar. Anneannem! Eyvah! Kadın zaten kardeşinin baldızı cinayete kurban gitti diye çok tedirgin. Umarım ona bir şey yapmazlar! O bilir savaşlarda ne yapılacağını sanırım. Kırk aylıkken cumhuriyet ilan edilmiş. Ne alaka ki! Hay Allah, vitrine sığmam ki... Aman! Ya bize tecavüz ederlerse filmlerde ki gibi, ya bana "diz çok" derlerse, ben gözlerimi kaparım böyle ateş etsinler, bakamam! Ama "aç gözlerini" derlerse! Dayanamıyorum bu sese, ne sesi bu? Savaş mı çıkıyor, ne oldu? Başımızdakiler birilerini kızdırmış olabilir kızın kişi de halkı ile onu cezalandırabilir - cezalandırabilir mi- yok böyle bir saçmalık, böyle mi oluyor sanki? E başka nasıl oluyor... Of dayanamayacağım ruhum ağzımdan içime doğru çekiliyor... Zaten ruh içimde değil mi? Nerden bilebilirim ki... Ama bir şey bu şey, göremediğim bir şey... İçime doğru çekiliyor. Fotoğraflar! Askerlerin halka zulmü! Kıyamet! Kan! Filmler... Kurşun. Kurşun sesleri. Et. Kanlı et! Kemik! Kemik görünmez! Çektiğim bu ızdırab niye! Gene geçiyor o ses. Ses geçmiyor ses geçemez ki, ses geçmez kurşun geçer, ses geçmez kötülük geçer... Büyük bir aracın sesi geçen, hem de bizim kapının önünden geçen bir aracın ses! Savaş mı çıktı? Of bu sıcakta korkak gibi sindim yorganın altına. Hâlbuki ne güzel banyo yapmıştım. Terledim. Üşüyorum. İçim kesiliyor. Merdivenden biri çıkıyor, yo olamaz! Göz kapaklarım. Omuzlarım kafam oldu. Kafam kasıklarım. Onca savaş... Filmler! Sarıl Göz kapaklarım merdivende ki ayak sesine bir duyarsız kalırsam... Ritim tutuyor inanmıyorum kendime! Ama bu elimde değil. Bu ritim, baldırlarımla - kasılarımı sıkı gevşete - arabanın sinyal sesi için tuttuğum

ritim gibi. Karşılıklı çalışmıyor. Zaten sen bir kere daha böyle yapmıştın, çok sevdiğin kişi ölünce ardından hazırlanan, alınan kurabiye ve meşrubatları yer içerken, iyi ki ölmüş yoksa yiyemeyecektik demiştin! Sanki hiç yemediğın şeyler. Hiç affetmiyorum seni, kendimi. O ne biçim lafta! Sinirlerim bozulunca... Tepkim bozuluyor! Merdivende ki kim çıkacaksa çıkışın artık! Yeter! Yeter ya! Ruh hastası mısın sen? Ne bu paranoya ya? Ama bu ses... Kalk be kızım. Vuracaklar vuracaklar, düzeceklerse düzecekler hepimiz öleceğiz nasılsa... Düz, düz düzmek, inanmıyorum! Geçen ses çok ışıklı! Piyanist' izlememiş olsaydım! Tekerlikli sandalyede ki adamcağız... Anneannem! Ne olur olmasın savaş! Ne olur gelmeyin! Anneannem hayatında hiç âşik olmamış! Sanki sen odlunda... Belki, oldum, galiba, bilmiyorum. Ya hastası sen artık karar verdim, savaş çıkmış sen âşk diyorsun, tamam anneannen hiç âşik olmamış olabilir ama sena olmaz! Olamaz! Elbette olmamalı. Yarın faturanın son günü! Er Ryan'ı kurtarmak! Aman Allah'ım! Kafasındaki miğfer! Ben olsam-çıkarmazdım. Öyle bir şansım olur mu? Ya anneannem onda miğfer yok ki! Bende de yok! Olsa verirdim. Olmaz ki ne arar her gün savaş mı çıkıyor? Dur, beynim dur, kimirme beni, dur artık dur.

Hem radyo yok! Dedem. Edit Piaf çalmaz ki! Er Ryan'da çalıyordu... Olmaz o zaman, savaş değil bu! Çalsa olurdu. Aha, kapı çalıyor! Tatarları hani! Açmayacağım! Ama açmayınca tarıyorlar. Yoo fark etmiyor direk tarıyorlar! Ya iki dakika dur beyincik! Kapı çalıyor. Açmayalım. Anneanne de söyleyeyim açmasın. Kalkamıyorum lanet olsun! Dur anneanne açma!

- Kim o?
- Ben Aylin Elmas Teyze,
- Gel kızım, buyur, hayırdır bu saat-te?
- Kusura bakmayın. Aniden şehir dışından misafirlerim geldi. Tedariksizim de eğer var ise eklemek isteyecektim. Bir de ses için kusura bakmayın, on beş dakikadır bizim apartmanın yerini arıyorlarmış. Eski bir amerikan arabası ile gelmişler.
- E olur öyle, ama yok kızımın ben sen duymadım. Olsun adı-hadi- al sen bu ekmeği. Aferin, aç bırakma sakın misafirlerini başka bir şey lazım mı?
- Yok, çok teşekkür ederim Elmas teyzeciğim. Bize de buyur gel.
- Olur, yavrum olur, adı -hadi- kapını iyi kitle, bak benim Zera'nın Çerkezköv'deki kardeşinin evine girip, kadının bileziklerini almışlar, amaaaan bir de kesmişler, kocası bir geli-

yor, görüyor ki her yer karı Poliser de araştırıyor, sormuşlar, ailenizde öldüren var mı, diye. Zaten onlara acı - hacı - hatta Akkı Acılar Soyü derler, kimse kimseyi öldürmez o aileden. Ama yok çıkacak bir yerden ya bu bakalım. Ayır -hayır-, ilginç olan iç bir gazete de ne yazı çıktı ne de abepler de bir şey söylediler. Çıkacak elbet ya bu bakalım. Aman kızım dikkatli olun, sen en ol kapını bacanı kapatmayı unutma, yolda da öyle, el çantası taşı bir tane küçük, bak ben benim torunun yoktu, ona annemim para çantasını verdim onla gidip geliyor, na bak göstereyim. Böle bir şey, sende edin bir tane sıkı sıkıya tut, e mi kızımın? Zaman çok kötü. Adı -hadi- tamam Allah rahatlık versin.

- Pekî, Elmas teyzeciğim. Sağ ol ki-litlerim sıkı sıkı... İyi geceler.
- Kızım ne oldu? Ne sarıdın sarmalandın bu kadar, bu sıcakta?
- Anneanne vallahi benim kafamda o filmdeki miğferden yoktu, olsaydı çıkartmazdım, olsaydı vermez miydîm? Hem Edit Piaf'da çalmazdı, çalsaydı olurdu savaş. Hem senin tekerlekli sandalye de yok ki! Öldük mü? Anneanne çabuk askerlerden birine âşik ol!

Burcu Erman

DEĞERLENDİRME:

Ergül İter/Göztepe-İstanbul

Bu ayın çalışkanları arasındasınız. Yazınızda belli bir gelişme var. Kompozisyon anlamında.

Ev Hali-Evlilik Hali sizin için önemli bir konu anlaşılan. Tema'da "biyolojik evrim" gibi görünüyor. Domestik bir serüven içinde geçiyor her şey... Her şey öyküleştirilebilir, ama sosyal psikolojik, biyolojik tanımlamalarla ortaya bu iş olmaz. Serbest çağrışımla hayatın ritminin bulunduğu yerden yazmalıyız. Olur mu... (Behçet Necatigil'in "Evler"ini okumalısın. Yaz ödevi.)

Ferdi Uçar/İzmir

Bir çalışkan da Ferdi kardeşimim. "Bizeleşme" adlı şiirini yeniden, bendenizin eleştirisini gözönüne alarak yazmış. Bu sefer de kendini çok kısıtlamış. (Anla-

lıyor ki bazı eleştirileri yüzüze yapmak gerekiyor).

Ferdi'nin izmir yazısı güzel ve işlek. Şehir monografileri okunmalı biraz da.

Fırat Gül

Fırat için daha çok başında. Ama şimdiden iyi bir vektorikle yazıyor. Duygularını anlatıyor düzgünce. Şiir bu mu? Hayır. Bu, şiirsel akım etkisinde kalma hali. Bu hali döndürmek gerek, kendisini de döndürterek.

Oğuzhan Göktürk/Yahşi

İşte öykülemenin tuhafı! Oyları, onların içinden insan davranışlarını anlatırken, bazen ben bunları niye anlatıyorum deriz. okuyan da sorar, şimdi anlatmaya degecek ne var bunda diye. Bu soruyu en az üç kere sormalı yazan.

Oğuzhan devam etmeli mi? Etmeli cümleleri düzgün. Bol öykü okumalı, çeşitli tarzlardan, gerçekçi olandan dışavurumcusuna, bilinç akışı öykücülerine kadar. Her tarzın üç iyi öykücüsünü seçip kütüphanesine sıralasın, tarzlarının tarihsel gelişimi için de tabii. Bu iyi bir eğitim olur. Başkalarına da tavsiye olunur.

Burcu Erman

Burcu da belli bir yetenek var. Ama bazı yerlerde düpedüz sağmalyor. Birisine kızıyor belli. Edebiyat, sokaktaki hesaplaşmalarımızın bir aracı olamaz Burcu. Bir edebiyat hedefi seç kendine. Ona ulaştığında bütün intikamlar en zarif bir biçimde alınmış olur.

ÜRÜN GÖNDERENLER

İ. Kürşad Çetin, Ali Nurodoğan, Müge Gülmez, Mahmut Celaloğlu, İlker Gören, Özcan Balpetek

Sevgili Kaçaklı..

Bir öğlen sonrası. Haziran pazarlarından biri. Kaçak'ın Haziran sayısı ellerde. Yürek ve dimağlarda mi acaba diye okunmaya başlanıyor. Güneş etrafında, bir rüzgâr eşliğinde. Kaçak anlatı, bir huzurla okundu, okundukça huzur alındı. Türk kültür hayatının kaymakamları sırada, Vatan Haini şiirini, Nâzım Hikmet'in bir kez daha, çok çok geniş çoğunluğunda okuyacağına olan bir inançla, gökyüzünün engin görüntüsünü hazla doldurur gibi içime, bu güne dünleri karşılaştırarak okuyorum. 1962'den beri değişen ne ancak; kütüphanede, Nâzım Hikmet şiirlerinde rastlamak da ayrıcalık mı sayılacak? Oktay Taftalı'nın Kaçak anmasını okuyorken, arada sırada başımı kaldırıp Kaçak'tan bir muddet uzaklaşıyorum. Rüzgârın uçtuğurdu şaclarımı, iyi ne düzeltmezken parmaklarımla, yazdan, kış için tahle- ta parçalarıyla uğraşan 3-4 kadını da gözlemekten geri durmuyorum. Tekrar yazıya dönüyorum. "Çile"sini okuduğum şairin (Necip Fazıl) anlatıldığı kalitesine de dönmüş oluyorum tabii. Tahtaları balta ile kırmaya, parçalamaya başlayan kadının sömürgeci ile okuyorum yazıyı. Beklenen ve Kaldırımarda okunuyor sessizce ama coşkuyu istileyecek. Kaçak yazar da Nâfer Ermiş'in bir dilencinin hikayesini ne kaplıp, sorularla yörgülüyor. İzmir imbatının üzerine. Tam ben de, bir Turgut Uyar kitabı bitirmiş ve ben beğenilenlerini not etmişken, kaçak söyleşide başlık ile çekiliyor dikkatim. Turgut Uyar'dan bihaber zamane gençliği, dalıyoruz röportajın içine, bizim de alacaklarımız olacak mı diye. Siyah badili kız istop değil de voleybol oynarken, başarı sergiliyoraslında. Okumaya meylli, röportaja sığınmıyor, tekrar günün karmaşasından çıkararak. Güldüğün soru ve cevaplar, ışıltılı katkı balkon sefama. Güzelci.

Kaçak Nisan sayısı, Kaçak anlatı da, Cemal Ersöz vuruyor yine yürekleri tam yerinden. "Acıyla üşüyen çocuk şaclarımı durmadan seveceğim". Bir ince dal gibi kırılıyorum okuduğum hüznüne, insana kendini anlatan, bütün iç ayrıntılarını sunun bu yazarmı, kırk yılda bir gibisini de okumuştum. Kaçak anlatıdan sonra, Pendik Kütüphanesi'ndeki iki kitabı da alıp okunacak diye not alıyorum. Belki bu anlatı, okunacak bu kaçak okuru tarafından.

Günü Kaçak'la geçirdim ve akşamı uzayan saatlerde hayrat davranmadan, akşamı ettim. Kaçak sanırım, bu pazar gününün güya "tembel" görünen anlarını uzaklaştırmış gölgelerinden ve bürünmüştü salt gizlemeye. Kaçak'ın kredisi bitecek gibi geçirdim de olsa.

Bir Kaçak okurunun bir tek gününün naklettim.

İkbal getiren günler.

Kaçak'a emeği ve bitmeyen inceliği için minnet...

Beyhan Pektaş

Geçen sayıdaki yazım için, kütüphanedeki bir okur, yazıdaki Atilla Birkiye kitabını merak etti ve aldı. Yorumu sonra birlikte yapacağız.)

Bir yerlerde iyi, güzel, doğru duruyor, Kaçak toplamış iyi, güzel ve doğruyu...

Merhabalar;

Uzunca bir aradan sonra yine iki şiirim deriyororum. Eleştirilerinizi bekliyorum, çalışmalarnızda kolaylıklar diliyorum.

Zeynep Olgun

Vazgeçtim umutsuzluktan
"Bir kenarda yaşasam şöyle
kimseler ilşimese bana
gizli gizli sevmem
kavuşmasam
kaçak anlatı, bir huzurla okundu, okundukça huzur alındı. Türk kültür hayatının kaymakamları sırada, Vatan Haini şiirini, Nâzım Hikmet'in bir kez daha, çok çok geniş çoğunluğunda okuyacağına olan bir inançla, gökyüzünün engin görüntüsünü hazla doldurur gibi içime, bu güne dünleri karşılaştırarak okuyorum. 1962'den beri değişen ne ancak; kütüphanede, Nâzım Hikmet şiirlerinde rastlamak da ayrıcalık mı sayılacak? Oktay Taftalı'nın Kaçak anmasını okuyorken, arada sırada başımı kaldırıp Kaçak'tan bir muddet uzaklaşıyorum. Rüzgârın uçtuğurdu şaclarımı, iyi ne düzeltmezken parmaklarımla, yazdan, kış için tahle- ta parçalarıyla uğraşan 3-4 kadını da gözlemekten geri durmuyorum. Tekrar yazıya dönüyorum. "Çile"sini okuduğum şairin (Necip Fazıl) anlatıldığı kalitesine de dönmüş oluyorum tabii. Tahtaları balta ile kırmaya, parçalamaya başlayan kadının sömürgeci ile okuyorum yazıyı. Beklenen ve Kaldırımarda okunuyor sessizce ama coşkuyu istileyecek. Kaçak yazar da Nâfer Ermiş'in bir dilencinin hikayesini ne kaplıp, sorularla yörgülüyor. İzmir imbatının üzerine. Tam ben de, bir Turgut Uyar kitabı bitirmiş ve ben beğenilenlerini not etmişken, kaçak söyleşide başlık ile çekiliyor dikkatim. Turgut Uyar'dan bihaber zamane gençliği, dalıyoruz röportajın içine, bizim de alacaklarımız olacak mı diye. Siyah badili kız istop değil de voleybol oynarken, başarı sergiliyoraslında. Okumaya meylli, röportaja sığınmıyor, tekrar günün karmaşasından çıkararak. Güldüğün soru ve cevaplar, ışıltılı katkı balkon sefama. Güzelci.

Vazgeçtim kederimden
soluksuz bırakmaym gecelerde
yalnızlıkla sinamayın beni
göndermeyin şehri üzerine
yerli yersiz anılarla
peşimi bıraksın artık geçmiş

vazgeçtim
karanlıktan çıkarıyorum yüzümü...

Erik Agaci

kara kuru bir agactın
derdim nedir senin varlık sebebin?
sona bahar geldi costun tastin
aski tanımadam ciceklerine sevdalından
suredemden sevdanı
doktum tun ciceklerini
gozlerim bitmiş guzelliginle huzunlu
derken bir bir verdin meyvelerini
ahh dedim hayat bu
bitti dedice yeniden yeniden baslayan....

KaçakYayın'ın en güzel tarafı

Her sayfasından, tanıdık bir yüz, asla külenmeyen, belleğimin bir yerine çağışdıranlar çıkıyor. Sivas'tan, Madimak'tan söz etmişsin. Asım Bezirci'yi anımsadım birden. Kardeşim Basri ile görmüştük onu. Basri daha küçüktü. Onunla ilgildim. 'Asım amcası ilderde, o da okuyacak, yazacak, aydınlanma savasına katkı yapacak', dedim. Sivas'ta Madimak Katliamından sonra

Basri'yi aradım. 'Asım amcanı yitirdik', diye bildim. Hikâire hıçkırığa ağladım. Şimdi kendine İslamo süsü veren basın Sivas'a karşılk Başbağlar Katliamını öne çıkarıyor. Oysa, ister Sivas, ister Başbağlar, ölüm her yerdeöldümlür. Ateş her yerde düştüğü yeri yakar. Bütün katliamlar lanetlenmelidir. Hiç bir kutsal dağa uğruna, ölüm yüzellemez. Hiç bir cinayetin mazreti, tahrikli olamaz.

Oktay Taftalı'nın 'Yağiz Türklerin Dönüşü' başlıklı yazısını açıkça süylüyorum kışkırdım. Bu entel, küstah mafyanın hadlerini bildirmek gerek. Halkı tanımadın, içine karışmadın sosyalist olunabiliyor mu? Lüde okurken kütüphanedeki, hep dönmeler, Yahudilik. Ermenilik üzerine kitaplarvardı. İçinden ne denli de abartıyorlar derdim. Yalçın Küçük hocam meğer, ne denli haklıymış. Bir Kitap ekini, dergisini açıyor, son sürü yok 'İzmir'de Son Yahudi'. yok, 'Ermeni Trajedis'i' insan sinir oluyor. Hayır yayımlansın, ama bu denli yoğunlukta olması, bir merkezden, bir tahakküm altına sokulmaya çalıştığımız izlenimi veriyor. Beyler, bayanlar Anadolu öncelikle bizim. Bizim hiç mi trajedimiz var? Çanakakale'de ölün kimdi? Sarıkamış'ta donan 90 bin can kimindi?

Kendi halkını görmezden gelip, bu yargısız infazı alkışlayan aydın olabilir mi? Bu Aydın gençlerinin niye aşşıklik kompleksleri bu denli yoğun, anlamıyor. Bizim verdiğimiz

canların haddi hesabı yok, ama neden ırsan yerine koymuyoruz neden? Cemal Süreya usta gibi 'Her ölüm erken öldümlür' diyoruz. Aydınım, insanımı deren herkes, bütün katliamlara, bütün cinayetlere, bütün acılara eşit duyarlılıkta yaklaşılmaya çağırıyoruz.

Aslında sana yazarken korkmuyorum desem yalan olur. Hayır, senden değil elbette. Artık yazı dünyasında ön planda pek görünmek istemiyorum. Çünkü, daha önce pek çok karalamalar, alaycı yaklaşımlarla karşılaştım. Bir yazar olarak en çok, yazdıktan sonra küğünmesmesi üzüyor. Söz gelimi biliyorsun, bir zamanlar duvar yazısı yapıyordum. Bir internet sitesinde adını dahi yazamayam bir vatandaş göre, yazdıklarım, basit, ucuz, hatta başkalarının alıntı. Hiç bir kimsede bana hırsız diyemez. Öyle olsa, bir çok yerde yazdıklarım çıkmaz, hemen anlaşıldı değil mi?

Sevgi ve saygılarımla...

Dr. İBRAHİM ORMANCI

Selam Kaçak, yarım keskin bıçak.

Diyarbakır'da sen ve sevgiler ve selamlar. Kaçak'la aylar önce tesadüfen tanıştım. Büferin podyumunda boy gösteren onlarca derginin içinde gözümde çarptı ve hala ağıyor gözüm... Diyarbakır bir ara kaçakelektrik kullanımı ile habersiz konu olmuştu. Şimdi artık kimsede kaçak elektrik kullanmıyor çünkü "KAÇAK" okuyor... Saygılar. Kolay gelsin Kaçak. Hoşcakalın

SEVGİLİ SEVGİLİ

Karındaçı yüreğin, aşkının bağrında, Her kanca, ağırlığın elli katrı kaldırsa da, Ben aşkı kıldırımdım, Gücümde gidece buya. Mercimek başkışım, karamsar ruhlum, Hassas ölçülü dijital terazim, Ne kadar hassas tartsan da, aşkı, Hacmini bana soracaksn, kural bu. Aşkın sanayisi olsaydı, Ben yedek parçacı olurum, Kırılan kalpleri değiştir, Aldatmayan beyinler verirdim. Yaktı sevgi olan araba icat edilse, Sen yakıt olur, saklarındın depolarda, Benim, sevgi yakıt istasyonum olsa, İflas ederdim, hep kendime saklayıp da. Seviyorunseni, ağaon yaprağı sevdığı gibi, Hazan gelse, rüzgâr üsüştüyolsa da beni, Şunu bil ki, sarartıp dokmeyeceğim seni, Dört mevsim koruyacağım ve meşşilligini.

ÖZCAN BALPETEK

Not: Yazımı ve şiirimi Ağustos sayınızda yayımlanması çok sevinirim.

YAKLAŞAN YARILIK YAZINA SİTEMLER

Sibel'e... İstanbul'a...

"Okul biter bitmez sanayide çalışacaksınız!!!" teklifleri ya da tehditleri sunulan, 13 yaşında ki bir ortaokul çocuğunun beklediği şekilde bekliyordum yaklaşan sinsi yaz'ı...

Ayaklarını geri, mendebir zaman ıleri gidiyordu ve elimden hiçbir şey gelmiyordu...

Yaşadıkları güzelleşen, keyifverici, buruk ve sıkıcı bir Bordeaux şarabı kıvamında yaşamıştık

Mistik Kış!...

Bordeaux uzaktı,
Yaz, hemen yanı başımızdaydı...

Fecr-i Kazip tadında,
biz daha birbirimize alışmadan
gelip ruhumuza

saplanan
sarhoş bir mermi havasında,
kusaca,
bir anda aramızda girmişmiş,
amansız ayrılık yaşıyoruz...

Şimdi soruyorum size:
Siz hiç tattınız mı
ya da
nissettiniz mi
yüz tatline
göz yaşlı giren bir çocuğun
duygularını?

Yaz,
Nümayişli bir cehennemdir bazen...
Gökler, istedikleri kadar yağmur
larını boşaltsa bile...

İ. Kırşat Çetin
Haziran 2005-DENİZLİ

nı sorgulayan yayınların bulun-
ması biz gençler için çok faydalı
diye düşünüyorum.

geçiyor zaman
karanlık bir yoldan
ve yüzün ay ışığında
mahmurlaşıyor
gözlerin denizim
mavi denizi anımsatıyor
yürüyorum karanlık yollarda
yüzün ay ışığında
mahmurlaşıyor
sokak lambaları
ve yıldızlar tanışıyor
bu arın
geceğin sesizliğini yırtan bir
çığlık
gece vardısıya çalışan orpusular
kıvrılarak geçiyor yanımdan
araba farları
kedilere göz kırpyor bu gece
yüzün mahmurlaşıyor

Murat Aşkın

GECE ARYA'SI

Güneşin batışını
izler gibi izliyorum
uykuya dalışını...
Fotografını çekesim,
resmini yapasım,
şir yazasım,
ağlayasım
ve
içesim geliyor
ama ben sadece izliyorum
dışarıda kanamaya başlarken
gece yarı'sa...

Güneşin doğmasını
bekler gibi bekliyorum
uyanışını...
Doğu'dan bir kuş
havalanıyor,
gökyüzü ipek bir rob giyiyor,

beynimdeki opera susuyor,
Gauguin ölüyor
ve sana sarılıp,
tatmaya çalışıyorum
tüm ölümlerini kaybettiği
hazıları...

İ. Kırşat Çetin / Denizli

Sevgili Kaçak!...

Bir diğer sonrası. Haziran pa-
zarlarından biri. Çazırın haziran
sayısı ellerde. Yürek ve dimağ-
larda mı acaba diye okunmaya
başlanmış. Güneş etrafında, bir
rüzgâr eşliğinde. Kaçak anlatı,
bir huzurla okundu, okundukça
huzur alındı. Türk kültür hayatı-
nın kaymakamları sırada, Vatan
Haini şirini, Nâzım Hikmet'in bir
kez daha, çok çok geniş çoğun-
luğunda okuyacağına olan bir
inançla, gökyüzünün engin gö-
rüntüsünü hazla doldurur gibi
içime, bu günele dünleri karşıla-
ştırarak okuyorum. 1962'den beri
değişen ne ancak; kütüphanede,
Nâzım Hikmet şifirlerinde rastla-
mak da ayrıcalık mı sayılacak?
Oktaç Tahtalı'nın Kaçak anması
okuyorum, arada sırada başımı
kaldırıp Kaçak'tan bir müddet
uzaklaşıyorum. Rüzgârın uçur-
tuğu saçlarını, iyi ne düzelt-
mekten parmaklarını, yazdan,
kış için tahta parçalarıyla uğra-
şan 3-4 kadını da gözlemekten
geri durmuyorum. Tekrar yazıya
dönüyorum. "Çile" sini okudu-
ğum şairin (Necip Fazıl) anlatı-
dıkları kalitesine de dönmüş oluyo-
rum tabii. Tahtaları balta ile kir-
maya, parçalamaya başlayan ka-
dın sömürgeci ile okuyorum
yazıyor. Beklenen ve Kaldırılma-
da okunuyor sessizce ama coş-
kuyu istifleyecek. Kaçak yazar da

Nafer Ermişin bir dilencinin hikâ-
yesine kapılıp, sorularla yoğrul-
uyorum. İzmir imbatının üzerine.
Tam ben de, bir Turgut Uyar ki-
tabı bitirmiş ve en beğenilenleri-
ni not etmişken, kaçak söyleşi-
deki başlık ile çekiliyordikkatim.
Turgut Uyar'dan habiber zamane
gençliği, dalyoruz röportajın içi-
ne, bizim de alacaklarımız ola-
cak mı diye. Siyah badili kız is-
top değil de voleybol oynarken,
başarı sergiliyor aslında. Okuma-
ya meyille, röportaja sığınyo-
rum, tekrar günün karmasın-
dan çıkararak. Güldüğüm soru ve
cevaplar, ılıtılı katkı balkon se-
fama. Güzelidi.

Kaçak Nisan sayısı, Kaçak an-
latı da, Cezmi Ersöz vuruyor yin
yüreklere tam yerinden. "Aciyla
üşüyen çocuk saçlarını durma-
dan seveceğim". Bir ince dal gi-
bi kırılıyor okuduğum hüznü-
le, insana kendini anlatan, büt-
tün iç ayrıntılarını sunan bu ya-
zıran, kırk yılda bir gibisini de
okumuştum. Kaçak anlatıdan
sonra, Pendik Kütüphanesi'nde-
ki iki kitabı da alınıp okunacak
diye not alıyorum. Belki bu an-
latı, okunacak bu kaçak okur ta-
rafından. Günü Kaçak'la geçi-
rim ve aklıma uzayan saatlerde
hayrat davranmadan, akşamı et-
tim. Kaçak sanırım, bu pazar gö-
nünün guya 'tembel' görün-
enlerini uzaklaştırmıştı gölgele-
rinden ve bürünmüştü salt gize-
mine, Kaçak'ın kredisi bitecek
gibi değildi ne olsa.

Bir Kaçak okurunun bir tek
günüñün naklettim.
Kaçak'a emeği ve bitmeyen
inceliği için minnet...

Beyhan Pektaş

Sayın Aslan Özdemir

Senelerdirşir yazıyorum ve bu
şirlerim ancak senelerin yardı-
mıyla daha da güçleşiyorlar. Bu
sonuca da kendimin ve şirlerimi
paylaştığım arkadaşların beğ-
enilerinin yardımıyla ulaştım. Ben
kendimden emin olamam da
arkadaşlarım "artık bir deryeye
yollamalısın" dedikleri için - bü-
yük bir heyecanla - sizinle yazdık-
arımdan bir tanesini paylaşmak
stedim. Umarım yer bulur...
Saygılar

Övünç Özbey

ARI KOVANINA BAL

Senin kokun akıyor o resimlerden
Dakikalarca bakıyorum bazen
Ve yüzüme bir tebessüm
Yan şaşkın, yarı sarhoş

Adını yazıyorum bilmeden
Portakal kabuğundan harflerle
Sonra çöpe döküp onları
Çöpü kiskanıyorum senden
Seni seviyorum bilmeden

Korkuyorum söylemekten
Güllünc kaçır diye bu güzel sözler
Ari kovanına bal sunmak gibi
Güzelliğine bir demet çiçek vermek
İki söz söyleyip
Üç beş notayı yürekledirmek
Güllünc kaçır diye yapmıyorum
Sadece susuyorum sana karşı
Ve yüzüme bir tebessüm
Yan şaşkın, yarı sarhoş
Seni seviyorum bilmeden
20:07 07.06.2005

Övünç Özbey

Merhaba KaçakYayın Sakinleri

Derginizle arkadaş sayesinde
tanıştım. Edebi ve kültürel yazı-
ların olması beni sevindirdi. En
azından türkiyede yazın dünyası-

AKTİF ŞAİR HÜSEYİN

Ne Para
Ne Pul
En güzeli müzik
Hadi bebegim
Doyasıya dans edelim,

Ulan Hayat
Bir gün gösterdim mi bana
Herkes Araba verdin
En güzel biralara onlara verdin
Peki ben
Neden banasırını döndün Hayat
Ben benim için Ağladım mı
Söylesene Cemal Abi şuna
Ağladım mı Ağladım mı?

Son yağmur bu penceremden yağın
Pancurları kapadım artık
Sırf gözyaşımı göresin diye

Son kez giydim senin için
ince siyah bir simokın
yakamadan verdiğin gül

Son kez içiyorum
Senin kadersarf şarap
yanındaki kim
beni tertektiğin sarhoş mu

Son kez yürüyorum
Son kez karlı sokaklarda
Sırf izini bulayım diye.

Bakgeldimyanına
Saçlarımda jöleledim
Artık gidebiliriz ölüme

Seni düşünürken
Burnumdan kan geldi
Tampon yapıp
Kanamayı durdurdum.

Gençliğim
Nerde kaybettim seni
Bilemiyorum
Yaşlığa doğruduğiderkenömrüm
Tek başıma bir s andialda
kürek çekiyorum.

Bir Gençin İtirafı
Belki bir battıya sap olamadım
Belki Ağladım birgüzeliğin ardından
Ama delikanlık işte parasızda
olmuyoruma oluyormuşgibi davranp
bizde bu alemde bazen ki puan
alıyoruz eyvallah

Ah işte delikanlık yardı ıster
parada gek görkü iki gözüm
Fenerden başkasını görmezgözüm
görür görürde onlarıbeni görmez
sarkı ben bu dünyada yaşıyorum
Herkesin başında bu delikanlık
denilen ruzgar kimine poyrazdan
vuruyo kimine de yalnızca yel
Karayel mi işte bahtı kara şu kulunda
Belki bizimde birgün çocuğumuz
eşimiz olurbelki birgün vosvos ah ah
hangi tavuğa kırsıkşadeddikki
şu ömürde hep ölmek mi ühürüdiye
ne yapalım delikanlıkta
olurmuş öyle şeyler

Aziz Nesin'in konukseverliği

Yeni yerler, yeni mekanlar, yeni insanlar hep kazanım olmuştur benim için. 1986-2000 yılları arasında severek çalıştığım kolejdeki öğretmenliğim. Okulumuzda Anadolu bölümü olması nedeniyle birçok ulustan insanla tanışma olanağı bılıştım. Almanlarla dostluğumuz bir başkaydı. Sülalemden Enver Paşa yanlısı da yok; ama, bu hayranlık nedendi bilemiyorum. Belki de söyleyenlerin aksine sıcak insanlardı...

Zieglende, Almanya'dan ülkemize çalışmaya gelmiş bir öğretmendi. Aziz Nesin'i biliyormuş. Hakkında epey bilgisi vardı. Merak ediyormuş. Bana bir gün, Aziz Nesin'in Çatalca'daki vakfına gidelim, dedi. Tamam gideriz, dedim. Gezme arayıp da bulamadığım bir şeydi. Aziz Nesin'in

yanına gitmenin güzelliği neye değışilirdi ki...

Yarıyıl tatili başlamıştı. Tatil başlar başlamaz ver elini İstanbul. Bir gün İstanbul'da kalıp Çatalca'ya yola koyulduk. Vakıftan girince Aziz Nesin bizi büyük bir sıcaklıkla karşıladı. Hava çok soğuktu. İçerinin sıcaklığı Aziz Nesin'in sıcaklığıyla birleşince üşümemiz birdenbire geçmişti. Büyük Usta'nın çalışma odasına geçtik. Büyük bir soba yanıyordu içeride. Üzerinde büyük bir çaydanlık. Çaydanlığın alt tarafı is tutmuş. Sımsiyahtı. Sapı telle bağlanmıştı. Bizlere kendi eliyle çay ikram etti. Zieglende, Türkçe'yi anlıyor, konuşuyordu. Anlamadığımda İngilizceyle yardımcı oluyordum. Odanın tüm duvarları kitaplıktı. O görüntü bana sevgili Ahmet Çuhacı'nın dizelerini anımsattı.

Sevgili Çuhacı, Aziz Nesin'in Feneryolu'ndaki evini görünce yazmış bu şiiri: Yazarın evinde/Hiç duvar yoktu/-vardı da/-ki-taptan görünmüyordu/Sırf pencereleri vardı.

Duvarlarda kendi eliyle yazdığı şiirler. Sol eliyle yazdığı için yazılar biraz düzensiz. Daha önce felç geçirdiği için bir elini kullanamıyordu. Yıl 1987. Biz gittiğimizde sağlığı iyiydi. Şiirleri de hastanede yazdığını söyledi. Duvarlarda ressam ve karikatüristlerin çizdiği kendi resimleri.

Bize vakfı gezdirdi. Aldığı ödüller, şiltler camekanlar dolusu. Kendisine gittiği ülkelerde verilen çeşitli armağanlar. Bulgaristan'da altın çatal ve kaşık vermişler anı olarak. Yıldı bir kez bu çatal ve kaşıkları kullandırıyormuş öğrencilerine. Çocuklara soruyormuş, "Bir farkı var mı?" diye. Çocuklar "Yok", diyorlarmış. Altın gibi adama, altın vermeyi iyi akıl etmişler.

Vakfı gezerken oğlu Ali Nesin'i görüyoruz. Bize hoş geldiniz, diyor. O yıllarda, askere gitmek istemediği için hakkında dava açılmıştı. Vakıfta kalan öğrencilerin yanına gidiyoruz. Hepside tatlı birer ışık demeti. Aziz Nesin'in kitap kapaklarının arkasında fotoğrafları olan çocuklar. Alman arkadaş fotoğraflarını çekiyor. Ben o geziye fotoğraf makinemi götürmemiştim. Almanların bir özelliği vardır. Kişinin, mekanın fotoğrafını çekerler, kendileri onun yanında poz vermezler. O gün, Aziz Nesin'le tek poz olsun fotoğraf çeğtirmedim. Daha sonraları gittiğim de akıl edemedim.

Biz vakfı gezerken sofa kurulmuş. Hep birlikte yemeğe oturduk. Bizimle birlikte 12 Eylül'de askeriye-den ayrılmış ya da ihraç edilmiş, tam olarak bilemeyeceğim-bir yarbay ve eşi de masadaydılar. Karı koca gönüllü olarak vakıfta çalışıyorlarmış. Yemekte ispanak, fırında tavuk, elma vardı. Yemekleri görünce Aziz Nesin'e takıldım. "Yemekler güzel, ilgi çok sıcak, gelmişken yarıyıl tatilini burada geçirelim" dedim. Aziz Nesin, bu sözün altında kalmadı. "Biz de koukluk bir öğünlüktür. Yok öyle bedeva iş" dedi.

Zieglende elmaları görünce, "Çok güzel, çok güzel" dedi. Güzel dediği elmalar, yaralı bereli, içi kurtlu elmalardı. Aziz Nesin, "Nasıl da biliyorlar yaralı meyveyi. Bahçemizdeki meyveler ilaçsız, gübresiz, doğal olarak yetişiyor.

Bizim insanımız bu elmaları görsün, bize kurtlu elmaları yedirdi, diye söylenir. Tarım ilacı dedikleri zehirden başka bir şey değil. Böceği, asalağı yok eden insana zarar vermez mi?" dedi. Elmalar, yediğimiz tavuk vakıfta yetiştirilmiş. Konaşmalar uzadı. Her şey üretime dönük olmalıymış. Tüketici oldukları için kedi, köpek beslemediğini belirtti Aziz Nesin.

Yemekten sonra birer çay daha içtik. "Abdalın karnı doyunca gözü pabucunda olmuştur", dedim. İzninle biz kalkalım, dedim. Aziz Nesin, "Kalin burada, yerimiz var. Bu saatte nereye gideceksiniz?" dedi. "Gidelim, gidelim" dedim. Aziz Nesin, "Bir gece kalırsanız, ücret almazız." diye takıldı. Kendimce, Büyük Usta'yı daha fazla rahatsız etmeyelim, diye düşündüm. Zieglende de kalmak istiyordum.

Teşekkür üstüne teşekkür ederek vakıftan ayrıldık. Bizi, 12 Eylül mağduru yarbay götürüyordu. Vakfın arabasıyla Çatalca'ya gidiyorduk. Yolda giderken "Keşke kalsaydınız, bu saatte Çatalca'da nereye gideceksiniz?" dedi yarbay bey.

Çatalca'da indik. Son İstanbul arabası da gitmişti. Bir otel bulduk. Yıkık dö-kük, viran bir yerdi. İçeri girince bir otel azmanı karşıladı bizi. Onu görünce Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otelinde romanında ki Zebercet'i çağırırdı bana. Kısa bir sorgulamadan sonra telefona sarıldı. "Otele iki öğretmen geldi, biri Alman'mış." Kimliklerimizi aldı ve gitti. Yirmi dakika sonra geldi. "Tamam, kalabilirsiniz." dedi. Kayıt defterini açtı. Bana bir şey sormadan iki ayrı oda, dedim. İsteseyiz de aynı odayı veremem dedim...

Sabahleyin bir pastanede kahvaltı ediyorduk. Zieglende, "Dün gece kapım iki kez çalındı. Sen miydin?" dedi. "Sanırım, kimin yapabileceğini düşünmüş-sündür", deyince gülmüştük.. Güzel Alman kızını görünce, otel görevlisinin aklına kötü şeyler mi gelmişti(!)

Gece boyu düşündüm. Keşke vakıfta kalsaydık, dedim kendi kendime. O büyük insanla paylaşılan her dakika dünyalara bedeldi. Aradan birkaç yıl geçti. Aziz Nesin'le sanırım İzmir'de görüştük. "Vakfa geldiğiniz Alman kız çok yardım severmiş. Almanya'dan çocuklara epey eşya yollamış. Görürsen kendisine teşekkür et. Şimdi nerede o kız?" demişti. Aradan yıllar geçti. Tam 18 yıl olmuş. Anılarım dışında, şimdi nerede acaba?

Senin İçin

*Durduk bir kez korulukta
birbirimizle yapayalnız
ve sevinçliyiz, alevler gibi
hissediyoruz ki her şey birdir.*

*Sıkıca sarılıp birbirimize;
büyüyeceğiz dinlenerek bu kırlarda
yumuşak giysiler içinde
büyür gibi bir dal bir başka dalda.*

*Salınıyor uyanan bir esintide
zakkumun salkım çiçekleri:
Biz de farklı değiliz, bak
Salınıyoruz birbirimizde.*

*Hissediyor artık ruhum,
kapılara dokunduğumuzu.
Ve sana soruyor dinlenirken:
Sen miydin beni sürükleyen*

*Gülümsüyorsun buna
öyle coşkun ve öyle harika,
gideceğiz pek yakında,
kapılar çoktan açılmakta.*

*Artık tereddüdümüz yok,
yolumuz acı değil,
uzun bir bulvar olacak
geçmiş günlerden gelen.*

Çeviren: Nafer Ermiş

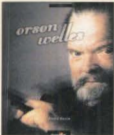
(Rilke'nin "Dir Zur Feier" isimli uzun şiirinden alınmıştır.)

Rainer Maria Rilke

Kitap Arkası

ANDRE BAZIN
ORSON WELLES
OKUYANUS

Orson Welles'in "Yurttaş Kane"i Paris'te gösterilmeyen- diğinden Fransız eleştirmen André Bazin yirmi sekiz yaşındaydı. Dört yıl sonra, konusu Welles olan kitabını yazdı; kitap kısa sürede klastiklerarasında yerini aldı: Orson Welles.

Bazin, 1958'de, ölümünden kısa süre önce, kitabın gözden geçirilmiş yeni baskını hazırladı. Bu yeni baskıya, François Truffaut'un onözü niteliğindeki denemesi ile Jean Cocteau'nun hazırladığı biyografi eklendi.

Bazin, Welles'in tiyatro ve radyodan başlayıp Hollywood ve Avrupa'ya uzanan kariyerini takip ediyor. Welles'in çalışmalarını, icatlarını, bir insanın yeteneğini sinayacak tüm yollarla ortaya koyuyor.

Bu kitap, iki büyük beyin kusursuz bir buluşması.

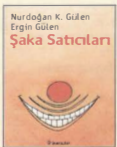
JUAN RULFO
KIZGIN OVA KY

Armadonöüp ovaya bakıyor. Beş para etmeyen onca toprak. Uzanıp giden boşluğa baktığında insanın gözü dalyor. Ortalıkta yalnızca deliklerden başları çıkaran güneşin yakıcı sıcaklığına duyar duyamaz bir taşın gölgesine sığınan kertenkeleler var. Pekli, biz ne yapalım burada çıksın ken? Güneşin altında kendimize nasıl gölgele bulalım? Anlamıyoruz, neden ekelim diye bize kavurup toprağı verdiler?

NURDOĞAN K. GÜLEN
ERGİNGÜLEN
ŞAKA SATICILARI
İNKILAP

1970'li yıllarda Türkiye'deki mizah patlamasını bilmeyen yoktur. Gırgılla başlayan, Çarşaf ve Mikrop gibi dergilerle devam eden bu süreç bugün hala sürüyor. Şimdi ne bu dergiler kaldi ne de bu dergilerin yazar çizerlerinin çoğu..... Dergiler kapandı, yazar ve çizerlerin bir kısmı yaşama veda etti, bazıları ise artık ne çiziyor ne de yazıyorlar. Yaklaşık yirmi yıl süren Türk mizahının bu yükselme döneminin perde arkasını ve bu dönemin kahramanlarının "mizah" hayatlarını merak ediyor musunuz? İşte Şaka Satıcıları bu dönemden yaşamı vurmüş birçok karikatür sanatçısı ve mizah yazarını yetiştirmiş olanak sağlamış dergilerin birinin, Çarşaf'ın "hayat hikayesi"ni aktıyor bize.

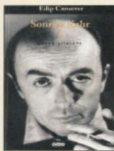

Hürriyet Gazetesi'nin kurucusu olan karikatürist ve gazeteci Sedat Simavi'nin anısına yayımlanan Çarşaf'ın on sekiz yıllık yaşamı (doğuşu, gelişimi ve trajikomik batışı) bir roman akıcılığı ve belgesel titizliğiyle ama mizahı asla gözardı edilmenden ele alınıyor.

EDIP CANSEVER
SONRASI KALIR 1
BÖTÜN ŞİİRLERİ KY
"Şöyle ki:

Martlardan bir tanesi yalnız yazıyormuşçasına boşlukta/ Dünyanın en heyecanlı çizgişirini çizdi/Ve bulutlar doldurdu bu kıvrımları yaşıtan/Ve benim yaratmışım tanılar ki, geldiler/ Bir inip bir çıkıtyar çocuklar gibi/Çiğlik çığığa"

Şair'in 58 yıl sonra ilk kez gün ışığına çıkan ikindi Üstü adı kitabından dergilerde kalmış unutulmuş dizi şiirine, bugüne kadar yayımlanmış en kapsamlı Edip Cansever

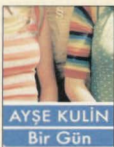

külliyatı... ya da: İik dizesinden son dizesine, "yalnız-yabancı-yerleşmeyen" bir yaşam sevdalısının, tepeden tırnağa "aşk-tutku-umut" yoluçuluğunun tüm konaklar...

AYŞE KULÜN
BİR GÜN EVEREST

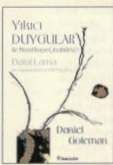
Yazar Ayşe Kulün, Bir Gün'de herkesin payına düşmüş bir kabusun öyküsünü ele alıyor. Güneydoğu'da yaşananlar iki kadının penceresinden olduğu kadar, iki tarafın, iki yaşamın, iki ucun da yaşamından kesitlerle göz önüne seriliyor.

Uzun yıllannöyküsüyle bir gün içinde hesaplamak zor dur kuşkusuz, bir gün belki yetercis bir zaman. Ama bir gün bir başlangıç olabilir. Bir Gün, bu başlangıcın arandığı bir roman.

DANIEL GOLEMAN
YIKICI DUYGULAR İLE
NASIL BAŞA ÇIKABİLİRİZ?
İNKILAP YAYINLARI

"İnsanların çoğu acıların yıkıcı duygulardan kaynaklanır, tıpkı nefretin şiddeti körklemesi veya tutkunun bağımlılığı beslemesi gibi. Duyarlı bir insan olarak en temel sorumluluklarımızdan birini, kontrolinden çıkışını bulmaktan duygulan, insanlara olan malyetini azaltmaya çalışmaktadı. Böylece bir misyonda, ben Budizmin ve bilimin elele vererek yapabileceği çok şey olduğuna inanıyor-

rum. Budizm ve bilim, yeryüzünde birbirine karşı vaziyet alan pozisyonunda değiller; onlar aynı sonuca ulaşmak isterken farklı yaklaşımlar sergileyen iki gelenektir; ikisi de gerçeği arar. Budizm eğitiminde, gerçeği aramak asli amaçtır ve bilim bu arayışmayı kendi tarzıyla yapar. Bilimin hedefleri Budizmden farklılık arz etse bile, her iki türün gerçekliği arayışı, bizlerin bilgi ve imajının genişletir. Ben bu kitabokuyanıherkesi, keşiflerini yaptığımız yıkıcı duyguların sebeplerini ve çarşarınbizlerle paylaşmaya ve hepimiz için hayatı önemli olan problemler üzerine düşünmeye davet ediyorum. Ümmün bilim ve Budizm arasındaki bu girişimi, en az benim kadar heyecan verici bulursunuz." Dalai Lama

KEMAL VAROL
KİN DİVANI
YOM YAYINLARI

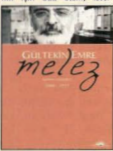
Başkasının kanatlarıyla vurdum kırpya yaralı atlanm, kırbandan dokülen kan gelip almaya gücümün yetmediği istahhavya atlan taşlar vardi kırpapla çok eskiden yertedi bana duvara dayanmış

tüfeklerle aldığım soluksanıyordumki rüzgar her sözlüsürpmedenanlayacakmışherkes ölüm kınalı sürünü benı unuttuak ah ve ay'la görünecek görünmeyen etimden sinanın bir veda ki içimden o kelam-ı kadim akacak beni herkes en son gördüğüyle hatırlayacak.

GÖLTEKİN EMRE
MELEZ (şairince seçilenler)
2004 - 1977
YOM YAYINLARI

Senin için Bir Dua Dene-mes/Güneş bulutları araslan, sarın başını uzatın/Ve se-nin için dua etsin, ister-

dını/Vaprak düşerken kork-masın, senin için dua etsin, isterdim/Kuş yavrusuna uslu durmasını söylerken/Bir yandan da senin için dua etsin, isterdim/Sokak lambalarıyanmadan önce/Senin için bir dakika dua etsinler, isterdim/Ötobüs soforü direksiyona geçmeden/Bildigi duaları bir kez daha senin için oku-sun, isterdim/Öğretmen kara tahtaya matematik formüllerini/Yazmadan önce, senin için birşir okusun, isterdim...

JEAN-PAUL SARTRE
EDEBİYAT NEDİR
CAN YAYINLARI

Edebiyat Nedir, 20. yüzyılın en etkili düşünür ve yazarlarından Jean-Paul Sartre'nin 1940'ların sonlarındaki kültleşmiş kitaplarından. Kuram ve eylem adamı niteliklerini birleştiren, yazar-aydın kimliğiyle yargın bir etki uyandıran Sartre, döneminde tartışıl-maya yol açan bu kitabında edebiyat kavramını "yazar", "yazanın görevi" ve "okurun konumu" üzerinden üç ayrı kategoride ele alıyor. Yazar, çağının dünyasına sırt çevirmeyen, yaşadığı dönemin gerçeklerinden, kızmazların da esinlenerek tavnını ve eylemini belirleyen aydın olarak görüyor. Bireyin kökten özgürlüğünü savunma varoluşçuluğun bu büyük sözcüsü, okurlarını da özgüleşme sürecine taşımakla gereken aydın görevini "yazarlık değiş-tirme, yazarken özgüleş-tirmek" diye tanımlıyor.

(1927-1985)
Turgut Uyar

20 yılın ardından bize "Yalnız Şairlerin Turgut Uyar'ı!"

GÖĞE BAKMA DURAĞI

İkimiz birden sevinebiliriz göğe bakalım
Şu kaçamak ışıklardan şu şeker kamışlarından
Bebe dişlerinden güneşlerden yaban otlarından
Durmadan harcadığım şu gözlerimi al kurtar
Şu aranıp duran korkak ellerimi tut
Bu evleri atla bu evleri de bunları da
Göğe bakalım

Falanca durağa şimdi geliriz göğe bakalım
İnecek var deriz otobüs durur ineriz
Bu karanlık böyle iyi afferin Tanrıya
Herkes uyusun iyi oluyor hoşlanıyorum
Hırsızlar polisler açlar toklar uyusun
Herkes uyusun bir seni uyutmam bir de ben uyumam
Herkes yokken biz oluruz biz uyumayalım
Nasil olsa sarhoşuz nasıl olsa öpüşürüz sokaklarda
Beni bırak göğe bakalım

Senin bu ellerinde ne var bilmiyorum göğe bakalım
Tuttukça güçleniyorum kalabalık oluyorum
Bu senin eski zaman gözlerin yalnız gibi ağaçlar gibi
Sularım ısısın diye bakıyorum ısınıyor
Seni aldım bu suntu ruhu yere getirdim
Sayısız penceren vardı bir bir kapattım
Şimdi otobüs gelir biner gideriz
Dönmiyeceğimiz bir yer beğen başka türlü sü güç
Bir ellerin bir ellerim yeter belliyelim yetsin
Seni aldım bana ayırdım durma kendini hatırlat
Durma kendini hatırlat
Durma göğe bakalım

Turgut Uyar

TURGUT UYAR

Ak odada oturur
Kapısı penceresinden çok

Gözlerinde yıldızlar
Serin yerde durur

Bir elinde kadeh
Öbürünü yarasına bastırır

İnşaattan ses gelir
Bir şeyi okşar gibidir

Dönülmez dizeleri içinde
Onunkiler gülaçılır.

Cemal Süreya

“Söyle deyince daha çok yaklaşıyorum O'nun şiirine: Turgut Uyar özellikle son yıllarda büyük bir şiirin ortasını yazıyor. Büyük bir gövdedir bu şiiri. Kimıldadıkça kendine benzer gövdeler hazırlar, çoğaltır... O'nu şiirimizin on sırasına getiren bir başka özellik de görüntü kavramına kattığı yeni olanaklardır. Çok boyutlu ve gerçeğin asalağı olmayan görüntülerle çalışır... Düzyazıdan korkmaz, ondan şiir devşirir boyuna. Bu arada konuşma diline yeni kullanma değerleri getirir, uçları eski şairlerin kıyılarına vuran 'parodi'ler kurar. ”

(Cemal Süreya, 1966)

lğın geyik gözlü köşesi" kaldı

Ece Ayhan

En sıkı Şair: Turgut Uyar

Turgut Uyar'ın İstanbul Karagömrük'de otururken İlkokul (şimdi Hırkai Şerif) döneminde çektiği bütün fotoğraflar sanki az önce ağlamış gibidir. Turgut Uyar kapkara Ankara'da doğmuştur ama ilkokulu İstanbul'da okumuştur. Arkadaşlarıyla çektiği fotoğraflar da öyledir. Yakışıklılığına aldırılmaz, dibine dek mutsuzdur bu dünyada. Temel bakış açısı; karamsar... son şiirlerinden biri olan Kirlardan Geliyorlar'daki Sümbületeber (yaban sümbülü) sözcüğünü son kıtada sümbül ile teber birbirinden ayırır: "Ey sümbül, ey teber" der.

Not:Teber Bektaşilerin kullandığı iki yanı keskin baltadır.

TURGUT UYAR

Kocaman bir avlunun ortasında durdu durdu
İçindeki bombaş avluya bakarak
Gökyüzünden aradabir oraya
Ölü bir kuş ya düşüyor ya düşmüyordu.

Görseydi içinin olmadığını
Çekip oncaçelenktenbir sap karanfili
Kaymak ister miydi hiç
Bu ikindivaktininhırçın vazosuna.

Güzleri kullandı o kadarsevmesede
Dünyayı kullandı açıp da penceresini sonsuza
Su içsesuya benzerdibiraz
Konuşsa
Üçbeş kişi birikirdi herhangi biköşe başında
Yolu düşse de baksa mor-sarı bir akşam kahvesine
Ne kadar eşleşirdi Van Gogh'un bakışıyla.

Sevgiler gönderirdi nedense utanırdı da bundan
Gönderir gönderir geri alırdı bir gücenikliği sonra.

Dün müydü= yüzyıllar mı geçti, bilmiyorum ki
Bir yaz sonuydu yalnız denizi sıyrıp geçtik
İlktek votka içtik varmadan Aşıyan'a
Konuşmadık hiç, nedense hiç konuşmadık
Azsonrakalkıpgittio
Kalakaldım ben oracıkta
Kapadım gözlerimi ardından gene birlikte olduk
-Garson! bize ikitek votka daha.

VARSA ÖLÜMÜN ARİFESİ

Turgut Uyar'a

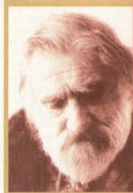
Bakmayın siciline "emekli yüzbaşı"
kaydı işlendiğine

Kendisi mirlivaydı...
Nasıl da sürerdi yavrum, gebelerden aşağı
Şiir-aşkın komutu üzere
Livalarını
O umarsız ve umulmaz güzelliğindeki
benliğimize doğru

Gördünüz hepiniz arazide onu
Bütün piyade ve süvari
tatbikatlarında...
Derken indirdi bir paraşüt
bölüğünü
Benlen kanımı barıştırmak için,
Oturup patlıcan salatası yapardı
Unutmaz kırmızı biberi,
sarımsağını...

O, aynı zamanda, Napoleon'un
ordusunda
Mısraların, kıtaların ta önünde
Yürüyen bir tirampete çocuktu
Waterloo veya 12 Mart'ta...
Belki de İspanyol İç Harbi'nde
Pisipisine ölen birLorca...

Ben Turgut'la okuşup kokuştuğumda
Yaşamının umman soluğunu soluduğumda
denize açılır olurduk hep
Fetthe çıkarcasına
"Dünyanın En Güzeli Arabistanı"nı
Şiirimizin o en kızsızlaçlı levendiyle...

Can Yücel

Edip Cansever

Edip Cansever ve Turgut Uyar

"BÜTÜN MÜMKÜNLERİN KIVISINDA..."

Yazının birinci kısmı:

Tatil arifesinde Öger Tur'un uçuşlarının bir süreliğine yasaklanmasının yarattığı panikçabuk atlatıldı. Araba ile üç bin kilometreyi göze alamayanlar, pahalı olmasına rağmen, uçakla yolculuğu seçtiklerinden, ya zamanında bir yer bulamazsak korkusuyla sayıyhat bürolarına hücum etti Avrupalı Türkler. Sorun kısa sürede çözüldü de, biz-zimkilerin arasında esen panik havası da yatıştı.

Tatile gelen, geldi, gelemeyen ise ıssız kaldı gurbette. Gelemeyenlerin büyük bölümü "çifte vatandaşlık" bunalımına takıldı. 30 Haziran'a dek durumları, yani kendileri kendilerini ihbar etmek demek bu, polise bildirmek zorunda olan çifte vatandaş zedeler, yeniden oturma izni almak zorunda kaldılar. Elbette işsizlerin, sosyal yardım alanların konumları oldukça sıkıntıyaratıcı. Tedirgin ve huzursuz elleri bin Türkiye'nin arkasındaTürk devletiyoktu ne yazık ki. Avrupa'da yaşayan Türkiyeliler, 1960'dan beri Türkiye'nin arkalarında olmadıkları çok iyi öğrendiler. Devlet vatandaşını soyarken var, vatandaşının yanında olması gerektiğinde ise yok! Bu, ne yazık ki, çok acı bir gözlemler!

Amacım siyasal bir yakınlığa değil, tersine tatil öncesinden kısa bir durum saptaması. Yoksa daha uçaktan inerken Türkiye'nin sıcağı ve insanların dost yüzleri bir yıllık yorgunluğuna stresliyalıp gülmeye başladıkları kaç yıldır yazıyoruz biz Avrupalı Türkler.

Turizme yönelik korkutma ve sindirme bombalama eylemlerine karşın da geliyor.

Avrupalı Turistler ülkemize. Ülkemizin doğası, denizi, Akdeniz yemeleri, mehtaplı geceleri, tadına doyumla yaz soforaları... haritasına ilginin artmasından büyük nedenleri. Yalnızca şiş kebab ve göbek dansı değil ülkemize gelenlerin gömек istediği. Yaz sporlarının yanında zengin tarihin de hakkını vermek gerekiyor.

Yaz, yalnızca güneşte nar gibi olana kadar kızama ise kimileri için, bazılarını da tatilde de okumaya, bilgilermeye zaman ayıranlara da rastlamak olası. Kışın okuyamadığı kitapları yanında getirirler, ya da gazetelerin kitap ekrallerinden not ettiği kitapları tatil yörelerinin kitaplarına sipariş verilerle de karşılıksız şaşırtıcı değil.

Ben de, Ayvalık'taki kitapda bulamadığım kitapları durmadan sipariş veriyorum. Özellikle şiir kitaplarını. Ne acı ki, yaz gelince dağıtım şirketleri şiir kitabı yayımlayan yayınevlerinin kitaplarını dağıtmıyor. Ya şiir kitabı okumasını istiyorlar, ya da şiirkitaplarına bilingili bir tepki bu dağıtımcıların uygulaması. Dağıtımcılar, var olan bir avuç okuru, böyle böyle şiirden ve kitaptan soğutup, illa çoksatın kitaplarıya yönelmek-iştiriyorlar, diye düşünmek mi gerekiyor acaba? Onun için küçük ve şiire gönüllü veren yayınevlerinin yeni şiir kitaplarını edinemedim. Türkiye'de ilkekez yayımlanan haiku şiir dergisi Haikum'u ve mektup biçiminde

Gültekin Emre

yayın yaşamına adım atan Mavi Liman'ı da Ayvalık'ta bulmam mümkün değildi bana yollanmasaydı. Kimi edebiyat dergilerini temmuzun ortasına kadar göremedim.

Yazının ikinci kısmı:

Kirli bir ağustos günü mü aramızdan ayrılmıştı Turgut Uyar? Hani şu iki uzun dikenin unutulmazşairi:

"Çok üşürdük hep üşürdük üşümeçti bütün yaşadığımız. Üşürdü ellerimiz aşkımız sonsuz uzun sakallanmış"

Şair Şeref Bilsel ile Cenk Gündoğdu'nun hazırladığı Şiir Defteri'ni edinmeden duramazdım. "1980 Sonrası Şiir ve Hayat" alt başlığıyla da içeriği hakkında yeterince fikir veren bu kapsamlı çalışmada 1960-1984 doğumlu şairlerin şiirlerini de birer örnek yer alıyor. Yusuf Çotuksöken, Tahir Abacı, Altay Öktem, küçük Iskender, Ayten Mutlu, Müslüm Çelik, Ögüz Özdem, Serdar Koçak (bu dördü jüriyi zamanı), Haydar Ergülen, Sezal Saroğlu, Salih Bolat, Bekir Akyhan T.'nin yazılarıyla dazenginleşen Şiir Defteri, tam bir başvuru kitabı, seçkisi. 1980 sonrası şiirimizin aldığı yolun haritasını merak edenler için önemli bir kaynak. Bu hacimli çalışma bir Toroslu Kitaplığı ürünü. Bu özenle hazırlanmış defteri görseydi Turgut Uyar, ne derdi acaba?

Yaz soforalarının zeytinyağlarını, güneş batırmanın yarattığı hüznü, balıkçı motorlarının pat patlarını, mangal kokularını, sa bah ve akşam yürüyüşleriyle süren tatilde edinebildiğimiz şiir kitaplarına da kısaca değinmemi ister misiniz? Berlin'de da deyince kitaba, dergiyse, gazeteye ulaşamadığımdan, edinmek için didindim kitapların kapagını şöyle bir kaldırdım kızacaklar olursa, yazının bundan sonrasını okumasınlar; çünkü kimi dizeleri de paylaşmak istiyorum sizlerle:

Şair Adnan Özer'in özenli çevirisi ve Cade Yayınları'nın özgün baskısıyla okura sunulan Latin Aşk Ateşi'ndeki şiirlerle Lorca'nın desensleri eşlik ediyor. 13 şairden seçilen aşk şiirlerinin güneş batırırken elimin altında bulunmasına hep dikkat ettim. Ramon de Campomor'un Nedir Aşk? başlıklı şiirini sizlerle paylaşmaya izin verir misiniz?

"Sonuysorun bana, nedir aşk? diye.

Bir arzudur derim,

bir yanlıya dünya hali,

bir yanlıya evliya işi;

bir şey,

son şarkı söylediğindetarif edemediğim, ama seni gördüğümde, budur dediğim."

"Aşkın akan suları"yla ne demek istiyor Turgut Uyar?

İki aylık şiir dergisi Yasakmaye yayınlarının 6 şir kitabından beşini edindim. Özgün ve özenli kitapları bir solukta okumayacak şiirseven var mıdır acaba? Cep kitabı gibi tasarlanan şiir kitapları, şiirortamımıza bir seviye getirdiği kanısındayım. Haydar Ergülen'in Keder Gibi Ödünç, Deniz Durukan'ın Şakağın Daya Beni, Nilay Özer'in Oll, Altay Öktem'in Parça Tesiri, Efe Murat Cem Kurtuluş İkilsim, Madde'si üstünde uzun uzun durmak isterdim burada, ama buna olanağım yok. Aynı diziden çıkan Mahmut Temizyürek'in kitabını edinemedim henüz.

"Mırıldandığım herşeyin, sesinden öpüyorum" (Haydar Ergülen), "Severken seni sürükleniyor hayat" (Deniz Durukan), "sevişmek mi elma koku bir ayın" (Nilay Özer), "bir hançerle yaşamak zor olmuyor aslında" (Altay Öktem), "sonra her öldüğümü bir torbaya sanp gittiler" (Efe Murat Cem Kurtuluş)

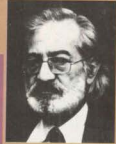
Turgut Uyar, Tütünler Islak'ı geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz Salim Şengil'in Dost yayınları arasında çıkması 1962'de. Kitapta 12 şiir yer alıyor. "Şairin hazırladığı eserin orijinal ve bütünüdür" bu kitap: Terziler gelir ve ölüye övgü düzerler. Haydar Ergülen'in Turgut Uyar'a ilişkin yazdığı şiir bir daha okumak isterdim, ne yazık ki yanımızda yok Eskiden Terzi de, Turgut Uyar yansılması da. Yavaşça oluyur her şey dünyanın altı günde yaratılmasına karşın, yavaşça gelişiyor aşk da, ölüm de; hele yazın her şey daha oluyorsa ve Dal'in saatleri gibi eriyor, yayılıyor ve şu uzun dizeler de ya vavaş giriyor kanıma: "Bir denizin yanında nedir ki bırıklı ve saçlan dökülmüş bir adam, /kötü bir alışkanlıktan başka nedir bir adam..."

Bir ülkede Tütünler Islak ise durup düşünmek gerekıyor, birileri haritasından yerine bağdas kurup oturuyorlar tüm takım taklavatılarıyla ve başlıyolar ateşin ölüsünü almaya, hayata gömek, kazak dikmeye ve sevdamın makasını okuyup sevmeye.

Turgut Uyar olsaydı ne derdi bugünkü halimize ve hangi dizeleri amağın ederi bayram çocuklarına bir tutuklunun yüreğine banıp sözcüklerini, imgelemini?

Denize dönüyorum yüzümü, güneş batıyor, sonra Turgut Uyar'ın uzun dizeleri doğuyor elimde, elim elma kokuyor Ayvalık'ta. "Sürâhiler tozlu, pabuçlar kurmuş" yazın ortasında tatil yaparken tomurcuk bir gül, sulanmayı bekleyen mine çiçeği ve hanemli yolu kesişiyor eşkiya tavırlarıyla ve ne çifte vatandaşlara uyanulan yıldırımopolitikalı, ne ülkemizin içinden gemekte oldu-ğubizme tükünmez dar bağazları, ama illa da "bütün mümkünlerin kıyısında..." tükünmeyen Büyük Saat'ler...

EFLATUN NURİ

BENİM ADIM EFLATUN

EFLATUN NURİ

15 AĞUSTOS'TA BAYİİLERDE

